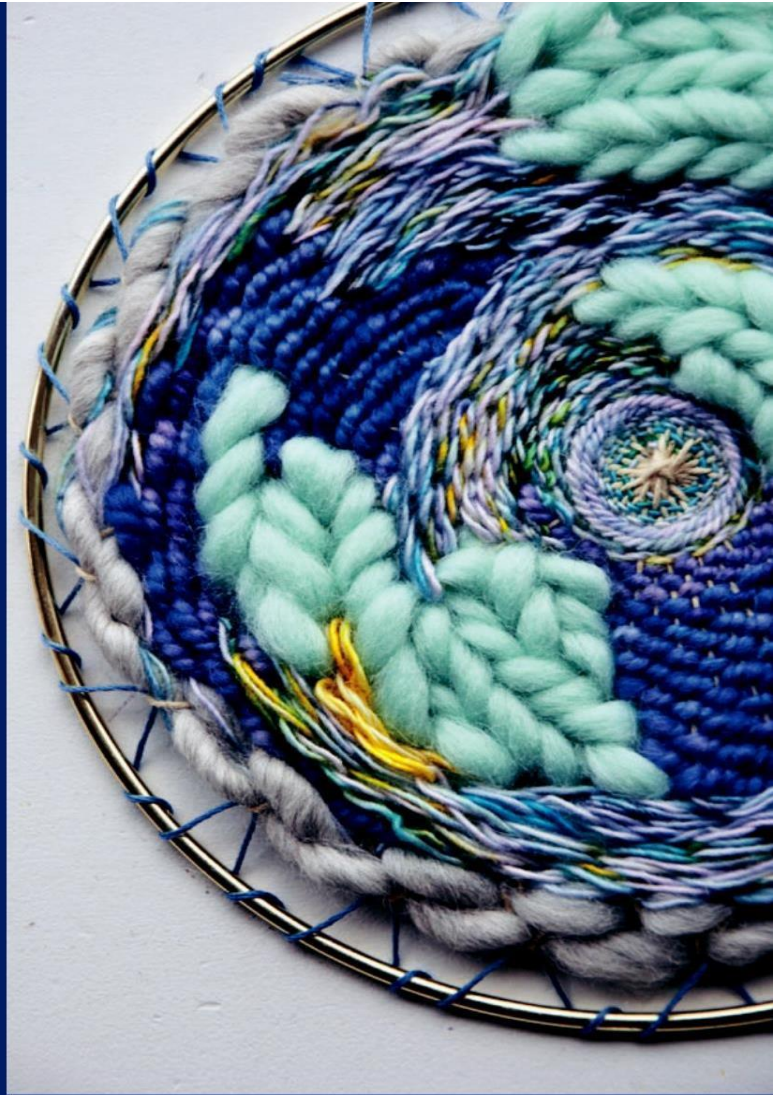

ISAM

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

Përshtatur në shqip dhe grafika: *Departamenti i
Metodologjisë, Planifikimit Strategjik dhe Zhvillimit*

Versioni Pilot
Mars 2020

Akronimet

ARABOSAI	Organizata Arabe e Institucioneve Supreme të Auditimit
ASOSAI	Organizata Aziatike e Institucioneve Supreme të Auditimit
CEDAË	Konventa për Eleminimin e të gjitha formave të Diskriminimit kundër Grave
CEPA	Komiteti i Ekspertëve në Administratën Publike
CSO	Organizata e Shoqërisë Civile
DPIDG	Divizioni për Institucionet Publike dhe Qeverisjen Digjitale
EIPV	Eleminimi i Dhunës nga Partneri Intim
EGM	Mbledhja e Grupit të Ekspertëve
GAO	Zyra e Llogaridhënies së Qeverisë së SHBA-ve
IISD	Instituti Ndërkombëtar për Zhvillimin e Qëndrueshëm
IPV	Dhuna nga Partneri Intim
INTOSAI	Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit
ISAM	IDI Modeli i Auditimit të OZHQ-ve
ISSAIs	Standartet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit
KSC	Komiteti i Shkëmbimit të Njohurive
LNOB	Të mos Lemë Askënd Prapa
OECD	Organizata për Zhvillim dhe Ko-ordinim Ekonomik
OLACEFS	Organizata e Institucioneve Supreme të Auditimit të Karaibeve dhe Amerikës Latine
PA	Audimi i Performancës
PAC	Komiteti Publik i Llogarive
PAS	Nën-Komiteti i Auditit të Performancës
RACI	Përgjegjës, i Përgjegjshëm, i Konsultuar, dhe i Informuar
SAI	Institucion Suprem i Auditimit
SDGs	Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm-OZHQ
UN	Kombet e Bashkuara
UN CEPA	Komiteti i Ekspertëve të Kombeve të Bashkuara për Administratën Publike
UNDP	Programi i Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara
UN OIOS	Zyra e Kombeve të Bashkuara e Shërbimeve të Mbikqyrjes së Brendëshme
VNR	Komentet Kombëtare Vullnetare
WoG	Tërësia e Aktiviteteve Qeveritare

Përmbajtja

Shkurtime	1
Tabela e përmbajtjes	2
Lidhur me Modelin e Auditimit (ISAM) për OZHQ-të	4
Kapitulli 1 Auditimi i implementimit të OZHQ-ve: Përkufizimi, konceptet kryesore dhe procesi i Auditimit	8
Progresi i Auditimit në lidhje me arritjen e objektivave të vendosura në nivel kombëtar të lidhura me OZHQ-të	8
1.1 Metoda tërësore e Qeverisë për implementimin e OZHQ-ve	10
1.3 Auditimi i implementimit të parimit “gjithëpërfshiraja- mundësi të njëjta”	13
1.4 Auditimi i përfshirjes së palëve të interesit ‘ multi-stakeholder’	14
1.5 Auditimi i implementimit të OZHQ-ve: Një proces auditimi sipas ISSAI-ve dhe me orientim ndikimin në performancë	15
Kapitulli 2 Zgjidh çështjen (et) për auditimin e OZHQ-ve	17
2.1 Zgjidh çështjen për auditimin e OZHQ-ve: Çfarë dhe Pse?	18
2.2 Si ta zgjedhësh çështjen për implementimin e auditimit të OZHQ-ve	10
2.3 Listë verifikimet e ISSAI-ve : Zgjidh çështjen për implementimin e auditimit të OZHQ-ve	21
2.4 Fokusohu në ndikimin-impaktin e auditimit	21
Kapitulli 3 Modelo implementimin e një auditimi për implementimin e OZHQ-ve	22
3.1 Hartimi, planifikimi i auditimit për implementimin e OZHQ-ve: Çfarë dhe Pse?	22
3.2 Planifikimi i auditit për implementimin e OZHQ-ve: Si ta kuptojmë një objektiv kombëtar?	22
3.3 Kombinimi i rezultateve dhe i metodave bazuar në sisteme të auditimit për implementimin e OZHQ-ve	27
3.4 Mbajtja/sigurimi i një sferë auditimi të menaxhueshme	28
3.5 Formulimi i objektivave të auditimit për implementimin e OZHQ-ve	29
3.6 Përcaktimi i kriterëve të përshtatëshme të auditimit për implementimin e OZHQ-ve.	31
3.7 Zhvillimi i modelit të Matricës për auditimin e implementimit të OZHQ-ve	31
3.8 Finalizimi i planit të auditimit	32
3.9 Listëverifikimet e ISSAI-ve: Projektimi i auditimit për implementimin e OZHQ-ve	32
3.10 Fokusohu në impaktin e auditimit	32
Kapitulli 4 Realizimi i një auditimi për implementimin e OZHQ-ve	33
Kryerja e auditimit mbi përpjekjet e qeverisë për koherencën dhe integrimin në implementimin e objektivit kombëtar	33
4.2 Kryerja e auditimit për përpjekjet e qeverisë për angazhimin me shumë palë interesi në implementimin e objektivit kombëtar.	34
4.3	35

	Kryerja e auditimit të përpjekjeve të qeverisë për t’u siguruar gjithpërfshirja në implementimin e objektivit kombëtar	
4.4	Kryerja e auditimit për implementimin e një pakete politikash që i kontribuojnë arritjes së objektivit kombëtar	35
4.5	Mbledhja e evidencës në progres për arritjen e objektivit kombëtar në vend	35
	Analizimi i evidencës së auditit në progres për arritjen e objektivit kombëtar të	
4.6	vendosur.....	38
4.7	Zhvillo gjetjet e auditimit	39
4.8	Konkludo për objektivat e auditimit për implementimin e OZHQ-ve	40
4.9	Listë-verifikimet e ISSAI-ve : Kryerja e auditimit për implementimin e OZHQ-ve	41
4.10	Fokusohu në impaktin e auditimit	41
Kapitulli 5 Reportimi i rezultateve të auditit për implementimin e OZHQ-ve		42
5.1	Si të hartohen rekomandimet që kanë një impakt?	42
5.2	Si të shkruash, hartosh një raport auditimi të plotë, bindës, në kohë, të thjeshtë për përdoruesin dhe të balancuar?	43
	Të mos lesh pas askënd në shpërndarjen e raportit të auditimit për implementimin	
5.3	e OZHQ-ve	46
	Listëverifikimet e ISSAI-ve: Raporti mbi rezultatet e një auditimi për	
5.4	implementimin e OZHQ-ve	46
5.5	Fokusohu në impaktin e auditimit	47
Kapitulli 6 Ndjekja e ecurisë dhe Impakti i auditimit në implementimin e OZHQ-ve		48
6.1	Ndjekja e ecurisë së auditit për implementimin e OZHQ-ve	48
6.2	Komunikimi i mesazheve kryesore	50
6.3	Krijimi koalicioneve të palëve të interesit	50
	Listëverifikimet e ISSAI-ve: Raport ndjekje ecurisë mbi rezultatet e auditimit për	
6.4	implementimin e OZHQ-ve	50
6.5	Fokusohu në impaktin e auditit	52
	Annexe 1: Analizimi palëve të interesit	2
	Annexe 2: Auditimi Modelit të Matricës	5
	Annexe 3: Auditimi Gjetjeve të Matricës	7
	Annexe 4: Përdorimi analizës së të dhënave për auditimin e implementimit të OZHQ-ve	11
	Cilat janë konsideratat kryesore për përdorimin e analizimit të të dhënave në auditimin	
	për implementimin e OZHQ-ve	11
	Si ti trajtosh të dhënat?	13
	Mjetet dhe teknikat për analizimin e të dhënave	19
	A egzistojnë konsiderata të tjera institucionale ?	25

Rreth Modelit të Auditimit të OZHQ-ve të IDI-t (ISAM)

Pse ISAM?

Të gjitha Shtetet Anëtare të Kombeve të Bashkuara (OKB) së bashku u angazhuan për Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG-s) në shtator 2015. Deklarata e Shteteve Anëtare të OKB-së mbi OZHQ, "Transformimi i botës sonë: Axhenda 2030 për zhvillim të qëndrueshëm", vuri në dukje se "Qeveritë tona kanë përgjegjësinë kryesore për ndjekjen dhe rishikimin, në nivel kombëtar, rajonal dhe global, në lidhje me progresin e bërë në zbatimin e qëllimeve dhe objektivave gjatë pesëmbëdhjetë viteve të ardhshme".¹

Organizata Ndërkombëtare e Institucioneve Supreme të Auditimit (INTOSAI) njohu rëndësinë e Axhendës së OKB-së 2030 dhe përfshiu OZHQ-të si prioritet ndërsektorial në Planin e saj Strategjik 2017-2022. INTOSAI u bëri thirrje institucioneve supreme anëtare të auditimit

(SAI-ve) të *"kontribuojnë në vijim - ngritja dhe rishikimi i OZHQ-ve brenda kontekstit të përpjekjeve specifike të çdo vendi për zhvillim të qëndrueshëm dhe mandateve individuale të SAI-ve."*² Si kontribut në përpjekjet e INTOSAI-t dhe SAI-t, Iniciativa për Zhvillimin e INTOSAI-t (IDI)³, Komiteti i Ndarjes së Njohurive të INTOSAI-t (KSC) dhe partnerë të tjerë nisën iniciativën 'Auditii i OZHQ-ve' për të mbështetur SAI-t në kryerjen e auditimeve me cilësi të lartë të OZHQ-ve. Si pjesë e kësaj nisme, 73 SAI dhe një zyrë nën-kombëtare auditimi në Afrikë, Azi, Karaibe, Evropë, Amerikë Latine dhe Paqësor kryen auditime të performancës për gatishmërisë në zbatimin e OZHQ-ve. Rezultatet e këtyre auditimeve janë dokumentuar në publikimin e vitit 2019 të IDI-KSC (Komiteti i Ndarjes së Njohurive të INTOSAI-t) : *A janë Kombet të përgatitura për zbatimin e Axhendës 2030?: Vështrime dhe Rekomandime të Institucioneve Supreme të Auditimit.*⁴ Rezultatet e raportuara deri më sot tregojnë se SAI-et i kanë nxitur qeveritë kombëtare të veprojnë aty ku më parë nuk ka qenë asnjë, kanë ofruar mbikëqyrje të pavarur mbi zbatimin e Axhendës 2030 në kontekste kombëtare, kanë bërë rekomandime për rritjen e gatishmërisë dhe zbatimin e Axhendës 2030 dhe kanë kontribuar në rritjen e ndërgjegjësimit të qytetarëve dhe palëve të interesuara për rëndësinë e zbatimit të Axhendës 2030. Në disa raste, SAI-t janë konsultuar në procesin e **VNR** (përmbledhja vullnetare në nivel kombëtar që pasqyron progresin e cdo vendi në arritjen e qëllimeve globale, bazë axhendës 2030) . SAI-t demonstrojnë gjithashtu një vullnet të fortë për të kaluar nga auditimet e gatishmërisë në auditimet e implementimit të OZHQ-ve.

Deklarata e Moskës nga Kongresi **INTOSAI 2019 (INCOSAI)** shpalli se drejtimit e ardhshme për auditimin publik varen nga angazhimi i fortë i INTOSAI-t dhe SAI-ve për të ofruar mbikëqyrje të jashtme të pavarur mbi arritjen e objektivave të miratuara në nivel

¹ <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

² [Read more about INTOSAI at www.intosai.org](http://www.intosai.org)

³ [Read more about IDI at www.idi.no](http://www.idi.no)

⁴ (<http://www.idi.no/en/elibrary/cpd/auditing-sustainable-development-goals-programme>)

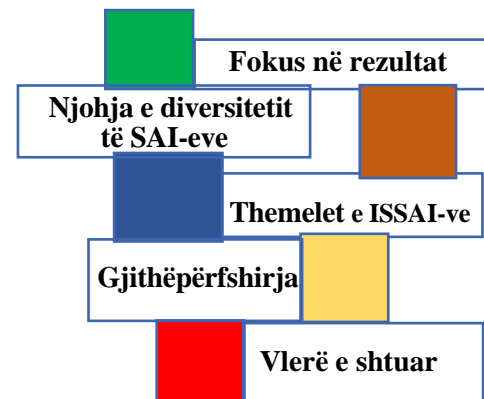
kombëtar, duke përfshirë ato që lidhen me OZHQ-të,⁵ në dritën e interesit të fortë nga INTOSAI dhe SAI-et për të audituar zbatimin e OZHQ-ve, IDI vendosi të vazhdojë të mbështesë SAI-t në auditimet e zbatimit të këtyre të fundit. Pika fillestare e kësaj mbështetjeje është zhvillimi i ISAM.

Çfarë është ISAM?

ISAM është një udhëzues praktik që synon të mbështesë SAI-t në kryerjen e auditimeve me cilësi të *lartë të zbatimit të OZHQ-ve* bazuar në Standardet Ndërkombëtare të Institucioneve Supreme të Auditimit (ISSAI). Ai bazohet në pesë parime:

1. Fokus në rezultat
2. Njohja e diversitetit të SAI-eve
3. Themelet e ISSAI-eve
4. Gjithëpërfshirja
5. Vlerë e shtuar

5 Parimet ISAM

ISAM e përkufizon auditimin e zbatimit të OZHQ-ve si një auditim të performancës që fokusohet në arritjen e objektivave të rënë dakord në nivel kombëtar të lidhura me objektivat e OZHQ-ve. Auditimi i performancës nuk fokusohet në entitete, projekte, programe ose procese, por ndërveprimin ndërmjet tyre për arritjen e rezultateve ndër-sektoriale.

Përveç përqendrimit në arritjen e rezultateve, metodologjia e auditimit e rekomanduar në ISAM inkurajon SAI-et të përfshijnë veprimet për rritjen e ndikimit të auditimit gjatë gjithë procesit të auditimit. Duke njohur diversitetin e SAI-ve për sa i përket mandateve, kapaciteteve, madhësisë dhe kontekstit lokal, ISAM përpiqet të sigurojë një model fleksibël dhe këshilla praktike për SAI-et në të gjithë komunitetin INTOSAI. ISAM përcakton auditimet me cilësi të lartë të zbatimit të OZHQ-ve si ato që përputhen me kërkesat e zbatueshme të ISSAI. Modeli ofron udhëzime se si të pajtohen me kërkesat e ISSAI në faza të ndryshme të procesit për auditimin e zbatimit të OZHQ. ISAM është gjithëpërfshirës pasi merr në konsideratë nevojat e SAI-ve me kapacitete të ndryshme. Shumë SAI-e janë ende në procesin e zhvillimit të kapaciteteve të auditimit të performancës (veçanërisht të lidhura me ISSAI-t) dhe shumica e SAI-ve po përdorin për herë të parë qasjen gjithëpërfshirëse të ekzekutivit (WoG). Prandaj ISAM ofron udhëzime të hollësishme për të dyja këto aspekte.

⁵https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/news_centre/events/congress/accords_declarations/EN_23_Moscow_Decl_300919.pdf

Në hartimin e dokumentit dhe përmbajtjes së tij, ne siguroam me rigorozitet që të respektohen konsideratat e ndjeshmërisë gjinore dhe gjithëpërfshirja. Ilustrimi kryesor në ISAM fokusohet në eliminimin e dhunës nga partneri intim ndaj grave (EIPV). ISAM gërsheton teknikën 'askush nuk lihet pas' (LNOB) si një konsideratë kryesore në përcaktimin e auditimeve të zbatimit të OZHQ-ve dhe gjatë gjithë procesit të auditimit. ISAM përcakton auditimet me cilësi të lartë të zbatimit të OZHQ-ve si ato që përputhen me kërkesat e zbatueshme të ISSAI-ve. Modeli ofron udhëzime se si të pajtohen me kërkesat e ISSAI-ve në faza të ndryshme të procesit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. ISAM është gjithëpërfshirës pasi merr në konsideratë nevojat e SAI-ve me kapacitete të ndryshme. Shumë SAI janë ende në procesin e zhvillimit të kapaciteteve të auditimit të performancës (veçanërisht të lidhura me ISSAI-t) dhe shumica e SAI-ve po përdorin për herë të parë qasjen gjithëpërfshirëse të ekzekutivit (WoG).

Prandaj ISAM ofron udhëzime të hollësishme për të dyja këto aspekte. Parimi i pestë i integruar përmes ISAM është ai i "vlerës së shtuar". ISAM fokusohet në arritjen e objektivave të dakorduara në nivel kombëtar të lidhura me objektivat e OZHQ-ve. Gjatë gjithë procesit të auditimit, vihet theksi në rezultatet e palëve të interesuara për të siguruar që auditimet të jenë relevante. Përveç ndjekjes, ISAM ofron gjithashtu udhëzime për arritjen e rezultateve nga auditimi duke përmirësuar kështu cilësinë, pranimin dhe zbatimin e rekomandimeve të SAI-ve nga auditimi i zbatimit të OZHQ-ve.

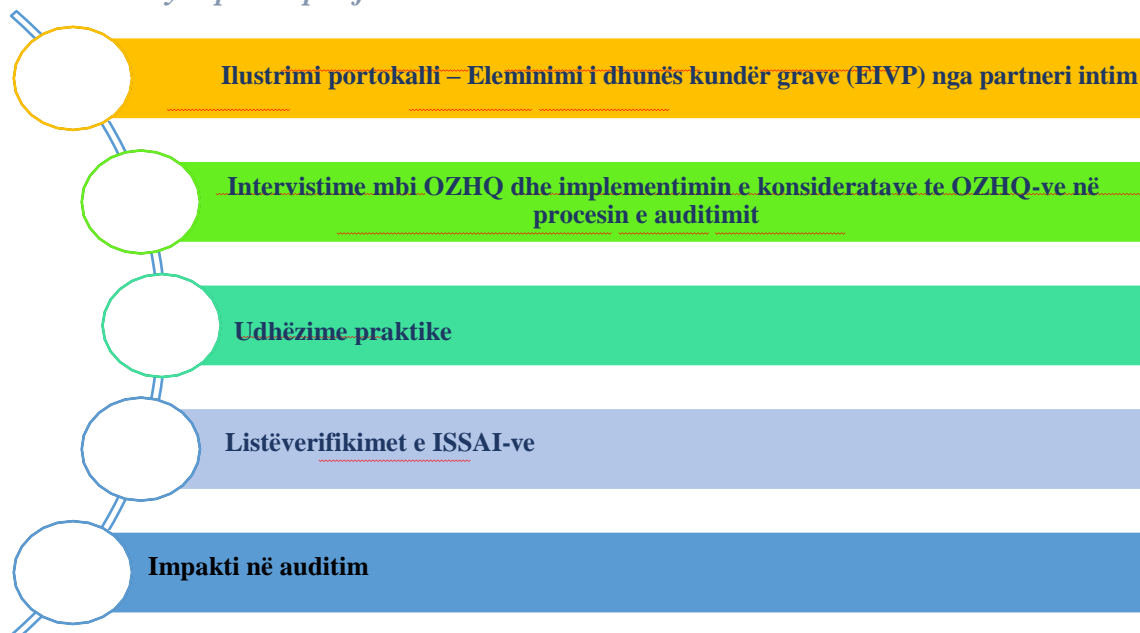
Për kë është shkruar (target grupi) ISAM?

ISAM është shkruar kryesisht për menaxherët funksionalë dhe audituesit e atashuar në Auditimin e Jashtëm publik pranë SAI-eve, të cilët planifikojnë të fillojnë ose forcojnë auditimet e tyre të zbatimit të OZHQ-ve. Kapitulli mbi përkufizimet e OZHQ-ve, konceptet kryesore dhe procesin e auditimit ofron një pasqyrë të dobishme për udhëheqjen e SAI-t dhe mund të ndihmojë në informimin e vendimeve të tyre strategjike në lidhje me angazhimin e SAI-t me auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. ISAM mund të jetë gjithashtu i dobishëm për shtetet e INTOSAI-t, organet e INTOSAI-t, palët e interesuara të SAI-eve, organet profesionale, akademinë, organizatat e shoqërisë civile, partnerët e zhvillimit dhe organizatat ndërkombëtare që punojnë me SAI-t për të forcuar mbikëqyrjen e jashtme të pavarur të zbatimit të OZHQ-ve.

Si të përdoret ISAM (modeli i auditimit të OZHQ-ve)?

ISAM përbëhet nga gjashtë kapituj kryesorë. Kapitulli i parë i përgjigjet pyetjes "*çfarë*". Ai vendos theksin duke përcaktuar rëndësinë e IDI-t për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, konceptet kryesore që lidhen me auditimin e zbatimit të OZHQ-ve dhe harton një proces auditimi të bazuar në ISSAI-it për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve siç është përcaktuar.

Të dhënat kyce për Kapitujt e ISAM

Kapitujt 2 deri në 6 mbulojnë kryesisht "*si të*", aspekti i auditimit të zbatimit të OZHQ-ve në çdo fazë të procesit të auditimit. Kjo përfshin udhëzime se si të përzgjidhen temat, hartohen, drejtohen dhe raportohen mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Përfshihen gjithashtu udhëzime se si të monitorohet dhe raportohet për ndjekjen dhe ndikimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Në ofrimin e udhëzimeve '*si të realizohet*', ne kemi përdorur një ilustrim kryesor të auditimit të objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar ***për eliminimin e dhunës nga partneri intim ndaj grave*** të lidhura me ***objektivin 5.2 të OZHQ-ve***. Çdo kapitull reflekton se si konsideratat kryesore të një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve mund të përfshihen në çdo fazë të auditimit. Çdo kapitull ofron gjithashtu një listë kontrolli për të konfirmuar se kërkesat përkatëse të ISSAI-ive janë përmbushur. Çdo kapitull që lidhet me procesin e auditimit përfshin gjithashtu një fokus të vëmendjes mbi '*ndikimin e auditimit*'. Në qendër të vëmendjes vendosen pyetjet që SAI duhet të bëjë në çdo fazë të auditimit për të *rritur ndikimin e auditimit*. Përveç këtyre, ne jemi përpjekur të përfshijmë këshilla praktike në të gjithë dokumentin. Ne besojmë se SAI-t do të përfitonin nga shfrytëzimi i përparimeve teknologjike në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Për të mbështetur SAI-t në eksplorimin e kësaj fushe, ne kemi ofruar gjithashtu udhëzime "*si të*" për përdorimin e analizës së të dhënave në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Kjo gjendet në **4**. Përveç analitikës së të dhënave, anekset përmbajnë gjithashtu ***udhëzime për mjetet që lidhen me angazhimin e palëve të interesuara (Aneksi 1), skicimi (formati) i auditimit (Aneksi 2) dhe ndjekja e auditimit (Aneksi 3)***.

Kush e ka shkruar ISAM?

Një grup ekspertësh dhe personash me eksperiencë dhe përvojë në Auditimin e Performancës, auditimin e OZHQ-ve, zbatimin e Agjendës 2030 dhe përdorimin e analitikës së të dhënave në auditim kanë shkruar/shqyrtuar këtë version të ISAM. Ne u jemi mirënjohës personave përgjegjës dhe ekspertëve nga SAI-et e Indisë, Maltës, SHBA-së dhe DPIG/UNDESA për kontributin e tyre të paçmuar si anëtarë të ekipit bazë dhe bashkëpunimin e tyre me **ekipin e IDI-t** në zhvillimin e këtij versioni. Ne kemi marrë gjithashtu të dhëna të vlefshme nga ekspertë.

Cila është rruga përpara për ISAM?

IDI publikon këtë version pilot të ISAM në anglisht **në mars 2020** dhe në arabisht, frëngjisht dhe spanjisht **deri në qershor 2020**. Në 2020-2021 ne planifikojmë të fillojmë ta përdorim këtë model në auditimet pilot për eliminimin e dhunës nga partneri intim ndaj grave, një tërësi auditimesh të prokurimit publik të qëndrueshëm duke përdorur analitikën e të dhënave (në OLACEFS) dhe auditimet bashkëpunuese të zbatimit të OZHQ-ve lidhur me objektivin e përzgjedhur të rënë dakord në nivel kombëtar (në ARABOSAI dhe ASOSAI) ISAM është një dokument i gjallë. IDI do të përditësojë ISAM-in bazuar në auditimet pilot, auditimet bashkëpunuese dhe komentet e marra.

IDI OZHQ Modeli i Auditimit (ISAM)

Kapitulli 1 | Auditimi i zbatimit të OZHQ-ve: Përkufizimi, konceptet kryesore dhe procesi i auditimit

Ndërsa SAI-t kalojnë nga auditimi i gatishmërisë për zbatimin e OZHQ-ve në auditimin zbatimit të OZHQ-ve, pyetja më e shpeshtë është ç'farë është auditimi i zbatimit të OZHQ? Ky kapitull synon të përcaktojë kuptimin e IDI-t për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Ai gjithashtu do të shpjegojë konceptet kyçe të lidhura dhe procesin e auditimit të bazuar në ISSAI-it që duhet ndjekur për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve.

Auditimi i Zbatimit të OZHQ-ve - Përkufizimi

Një auditim i zbatimit të OZHQ-ve është një auditim i zbatimit të grupit të politikave që kontribuojnë në arritjen e një objektivi të dakortësuar në nivel kombëtar të lidhur me një ose më shumë objektiva të OZHQ-ve. Ai përfundon mbi progresin e bërë drejt arritjes së objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar; sa gjasa ka të arrihet objektivi bazuar në tendencat aktuale; dhe përshtatshmërinë e objektivit kombëtar në krahasim me objektivin (at) përkatës të OZHQ.

Një auditim i zbatimit të OZHQ-ve duhet të kryhet duke përdorur një qasje të gjithë qeverisë. Ai duhet të konkludojë mbi masën e koherencës dhe integritimit në zbatimin e politikave dhe për aq sa është e mundur, auditimi mund të përfshijë objektiva dhe pyetje që lejojnë audituesin e SAI-eve të konkludojnë mbi: mos lini askënd pas; dhe angazhim me shumëpalësh.

1.1 Auditimi i progresit drejt arritjes së objektivave të dakorduara në nivel kombëtar të lidhura me qëllimet e OZHQ

Axhenda 2030 përfshin 17 OZHQ të cilat vendosin objektiva sasiorë dhe cilësorë në të gjithë dimensionet sociale, ekonomike dhe mjedisore të zhvillimit të qëndrueshëm që do të arrihen deri në vitin 2030. Të 17 OZHQ-të janë po aq të rëndësishme, pasi Axhenda nuk presupozon asnjë hierarki apo supremaci midis dimensioneve të ndryshme të zhvillimit të qëndrueshëm. zhvillimit. 17 OZHQ- ndahen në 169 objektiva. Objektivat janë "në natyrë globale dhe universalisht të zbatueshme, duke marrë parasysh realitetet e ndryshme kombëtare, kapacitetet dhe nivelet e zhvillimit dhe duke respektuar politikat dhe prioritetet kombëtare" (Para. 55 A/Res/70/1). Çdo qeveri mund të vendosë objektivat e saj kombëtare, bazuar në rrethanat kombëtare, dhe do të vendosë se si këto objektiva globale të OZHQ-ve duhet të përfshihen në proceset, politikat dhe strategjitë kombëtare të planifikimit. Axhenda 2030 njihet në mënyrë eksplicite rëndësinë e pronësisë kombëtare të strategjive të zhvillimit. Çdo vend duhet të përcaktojë objektivat kombëtare bazuar në prioritetet kombëtare. Përshtatja me kontekstin kombëtar është jetike për të siguruar përkatësinë e OZHQ-ve. Kjo pranon se çdo vend mund të ketë qasje dhe vizione të ndryshme për të arritur zhvillim të qëndrueshëm (Para. 59 A/70/1).

IDI OZHQ Modeli i Auditimit (ISAM)

Ai gjithashtu pranon se nivelet fillestare të zhvillimit ndryshojnë nëpër vende, dhe proceset kombëtare janë të nevojshme për të vendosur objektiva përkatëse dhe realiste për secilin vend⁶. SAI-t që audituan gatishmërinë për zbatimin e OZHQ-ve kanë ekzaminuar tashmë procesin kombëtar të integritetit të qëllimeve të OZHQ-vë në kontekstin kombëtar. Ndërsa SAI-t kalojnë nga gatishmëria e auditimit në zbatimin e auditimit, ne rekomandojmë që SAI të auditojë objektivat që janë integruar në kontekstin kombëtar siç parashikohet në Axhendë. Duke qenë se qëllimet e OZHQ-ve janë fusha të gjera që mbulojnë objektiva të shumtë, ne rekomandojmë që të përqendrohemi në objektiva specifike për të mbajtur të menaxhueshme fushën e auditimeve dhe për të lejuar shqyrtimin e thellë të lëndës.

Qëllimet mbulojnë **16 fusha tematike** në të gjitha dimensionet e zhvillimit të qëndrueshëm, ndërsa Objektivi 17 lidhet me partneritetet globale dhe mjetet e zbatimit. Objektivat janë ose tematikë, si OZHQ Target 3.1, i cili fokusohet në reduktimin e vdekshmërisë amtare, ose të lidhura me mjetet e zbatimit, që janë burimet dhe kapacitetet e nevojshme për të arritur qëllimet, si OZHQ Target 3.D, i cili fokusohet në forcimin e kapaciteteve për paralajmërim të hershëm, reduktim të rrezikut dhe menaxhim të rreziqeve shëndetësore.⁷

Objektivat e miratuara në nivel kombëtar dallohen nga qëllimet e OZHQ. Ndërsa një objektiv kombëtar mund të ndryshojë në fushëveprimin dhe terminologjinë e përdorur nga objektivat e OZHQ, ai duhet të jetë i përshtatshëm për sa i përket objektivit të OZHQ me të cilin është i lidhur. p.sh. një vend duhet të përcaktojë objektiva kombëtare në lidhje me prokurimin publik të qëndrueshëm në mënyrë që të përafrohet me objektivin 12.7 të OZHQ. Objektivat kombëtare për prokurimin publik që nuk mbulojnë tre dimensionet e qëndrueshmërisë (ekonomike, sociale dhe mjedisore) nuk do të jenë adekuate. Objektivi 4.1 i OZHQ fokusohet në sigurimin që të gjitha vajzat dhe djemtë të përfundojnë arsimin fillor dhe të mesëm falas, të barabartë dhe cilësor, duke çuar në rezultate të përshtatshme dhe efektive të të nxënit.⁸

Nëse objektivi kombëtar brenda një vendi të caktuar është futja e arsimit fillor falas, të barabartë dhe cilësor për të gjithë fëmijët. Ky objektiv kombëtar në fakt është më i ngushtë se objektivi 4.1 i OZHQ-së, pasi ai nuk trajton arsimin e mesëm, megjithatë bie plotësisht brenda fushëveprimit të objektivit të OZHQ 4 dhe OZHQ 4.1. Në masën që objektivi kombëtar ndryshon nga objektivi përkatës/përkatës i OZHQ, ne rekomandojmë që auditimi të përfundojë mbi përshtatshmërinë e objektivit kombëtar në lidhje me objektivin e OZHQ. Vlerësimi i përshtatshmërisë së një objektivit kombëtar mund të përfshijë një konsideratë të gjithëpërfshirjes së objektivit, lidhjes së tij me kontekstin kombëtar dhe përputhjes ndërmjet synimit të objektivit të OZHQ dhe objektivit kombëtar.

⁶Fragment nga Pjesa 1 e "Përgatitja e Auditimit për Implementimin e Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm Një Udhëzues për Institucionet Supreme të Auditimit".

⁷<https://www.idi.no/en/elibrary/cdp/auditing-sustainable-development-goals-programme/807-auditing-preparedness-for-implementation-of-sdgs-a-guidance-for-supreme-audit-institutions-version-0-anglisht>

⁸<https://sustainabledevelopment.un.org/sdg4>

Konsideroni një shembull ku objektivi kombëtar i një vendi në lidhje me objektivin 3.3 të OZHQ-së specifikohet si përfundimi i epidemive të SIDA-s dhe tuberkulozit dhe luftimi i hepatitit dhe sëmundjeve të tjera të shkaktuara nga uji. Në këtë aspekt, objektivi kombëtar nuk përfshin malarinë, e cila përmendet në mënyrë specifike në Modelin e Auditimit të OZHQ-ve (ISAM) të OZHQ Target IDI 3.3 si prioritet⁹.

IDI OZHQ Modeli i Auditimit (ISAM)

SAI mund të dëshirojë të vlerësojë nëse incidenca e rasteve të malaries është e lartë brenda vendi, dhe për këtë arsye komentojnë përshtatshmërinë e objektivit kombëtar në adresim sëmundjet infektive. Shqyrtoni një shembull tjetër në lidhje me objektivin 1.2 të OZHQ. OZHQ Target 1.2 synon të pakësojë të paktën me gjysmën e përqindjes së burrave, grave dhe fëmijëve të të gjitha moshave që jetojnë në varfëri në të gjithë dimensionet e tij sipas përcaktimit kombëtar.¹⁰ Objektivi kombëtar në lidhje me objektivin 1.2 të OZHQ-së është reduktimi i kësaj proporcioni të personave që jetojnë në varfëri (sipas përkufizimit kombëtar) me 25%. SAI mund të komentojë se ky objektivi nuk është mjaft ambicioz, duke pasur parasysh objektivin 1.2 të OZHQ për të ulur këtë proporcion me të paktën 50%. Megjithatë, në vlerësimin e përshtatshmërisë së një objektivi kombëtar, duhet të merren parasysh normat bazë të prevalencës brenda vendit dhe duhet të jenë të ndjeshëm ndaj burimeve në dispozicion për të adresuar çështjen, faktorët ekonomikë, si dhe çdo normë kulturore, fetare dhe sociale që ndikon. Duke marrë parasysh kontekstin kombëtar, SAI mund të konkludojë me të drejtë se objektivi kombëtar është i arsyeshëm brenda kontekstit të vendit të tij pasi është i realizueshëm dhe i arritshëm, ndërkohë që paraqet një përmirësim thelbësor në situatën fillestare.

Vende të ndryshme mund të dalin me objektiva të ndryshëm kombëtarë për të adresuar një objektivi specifik të OZHQ. Objektiva të ndryshëm kombëtarë mund të ndryshojnë për sa i përket asaj se sa specifike janë në përshkrimin e rezultatit ose rezultatit që duhet të arrihet, dhe në atë masë matja e progresit nga SAI mund të jetë pak a shumë e drejtpërdrejtë. Objektivat kombëtare që përfshihen në objektivin e OZHQ Target 5.2¹¹ mund të përfshijnë zbatimin e standardeve kombëtare për shërbimet thelbësore për gratë dhe vajzat e mbijetuara të dhunës me bazë gjinore, rishikimin e rasteve të sulmeve seksuale të klasifikuara më parë si të pabazuara nga policia ose një ulje të incidencës të dhunës në familje.

Disa vende mund të miratojnë drejtpërdrejt shumë nga objektivat e OZHQ, disa vende mund të shtojnë në listën e objektiveve të OZHQ duke identifikuar objektiva shtesë në nivel kombëtar. Në shumë raste, vendet mund të përafrojnë objektivat kombëtare me objektivat rajonale. Vendet gjithashtu mund të identifikojnë fusha të gjera prioritare dhe të miratojnë një grup objektivash kombëtare në secilën fushë. Auditorët e SAI-t duhet të shqyrtojnë situatën specifike në vendet e tyre përkatëse ndërsa shqyrtojnë objektivat kombëtare të lidhura me objektivat e OZHQ.

⁹ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg3>

¹⁰ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg1>

¹¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>

Duke qenë se arritja e objektivave kombëtare është një proces afatgjatë, përkufizimi i auditimit të zbatimit të OZHQ-ve pranon gjithashtu se SAI-t mund të auditojnë progresin drejt arritjes së objektivave dhe të komentojnë mundësinë që objektivat të arrihen nga afatet kohore të vlerësuara ose afatet e përcaktuara.

1.2 Një qasje e gjithë qeverisë për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

Arritja e objektivave të dakorduara në nivel kombëtar kërkon një qasje të plotë të qeverisë. Kjo qasje e zhvendos fokusin e performancës së qeverisë drejt rezultateve që qeveria kërkon të arrijë për të adresuar një problem apo sfidë shoqërore dhe jo në veprimet e ndonjë programi apo agjencie të vetme. Kjo është në përputhje me natyrën e integruar të Axhendës 2030 dhe OZHQ-ve, të cilat kërkojnë marrjen parasysh të kompleksitetit të sfidave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe ndërlidhjeve ndërmjet dimensioneve sociale, ekonomike dhe mjedisore, si dhe përafrimin dhe koordinimin e përpjekjeve të SDG-ve të IDI-së të ministrive dhe subjekteve për të mundësuar përgjigje të integruara ndaj nevojave dhe prioriteteve kombëtare.¹²

IDI OZHQ Modeli i Auditimit (ISAM)

Një qasje e qeverisë për auditimin e zbatimit të objektivave kombëtare has në kritika, duke pasur parasysh natyrën e shtrirjes kufitare dhe të ndërlidhur të OZHQ-ve. Auditimi duhet të marrë në konsideratë iniciativat e ndërmarra nga ministrinë e ndryshme dhe entet e sektorit publik përgjegjës për zbatimin e objektivit kombëtar, ndërlidhjet, si dhe mekanizmat e bashkëpunimit, koordinimit dhe komunikimit ndërmjet tyre dhe të ofrojë një pamje tërësore tek veprimet e ndërmarra në nivele të ndryshme të qeverisjes. Kjo ndryshon nga auditimet e performancës që fokusohen në një ose disa subjekte, programe dhe shërbime. Një qasje e qeverisë për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve lejon vlerësimin dhe identifikimin e riskut të qënësishëm, me rrezik të konsideruar në të gjithë zinxhirin e planifikimit, zbatimit, monitorimit dhe rishikimit, duke u fokusuar në mënyrën se si ofrohen produktet dhe shërbimet dhe arrihen rezultatet.

Në rastin e një auditimi që fokusohet në arritjen e objektivit kombëtar në lidhje me rritjen e të ardhurave të më të varfërve brenda vendit, në përputhje me objektivin 10.1¹³, auditimi do të përfshijë një rishikim të përpjekjeve të ndërmarra nga ministri të ndryshme, duke përfshirë ato përgjegjëse për mirëqenien sociale, arsimin, punësimin, zhvillimin rural, financat, ekonominë, shëndetësinë dhe familjen, ndër të tjera. Përpjekjet e entiteteve të ndryshme, duke përfshirë agjencitë lokale të punësimit dhe trajnimit, agjencitë e ndryshme që ofrojnë shërbime sociale, qendrat e planifikimit familjar, subjektet që ofrojnë shërbime për migrantët dhe institutet e kërkimit social do të konsiderohen gjithashtu. Për më tepër, auditimi do të konsideronte se si këta aktorë të ndryshëm bashkëpunojnë, dhe komunikojnë me njëri-tjetrin. Rëndësia e adoptimit të një qasjeje të qeverisë mund të ilustruhet përmes shembullit të çrënjosjes së lagjeve të varfëra. Një

¹² <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-9299.00321>

https://www.effectiveservices.org/assets/CES_Whole_of_Government_Approaches.pdf

¹³ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg10>

auditim i fokusuar në përmirësimin e vendbanimeve të lagjeve të varfëra në një metropol mund të arrijë në përfundimin se ndërhyrja e qeverisë për të përmirësuar të gjitha lagjet e varfëra ekzistuese ishte efektive

Megjithatë, banesat e reja të lagjeve të varfëra mund të jenë zhvilluar në skaj të grupit, për shkak të migrimit, i cili ul objektivin e përgjithshëm për të eliminuar lagjet e varfra.

Duke marrë parasysh përpjekjet e ministrive dhe subjekteve të ndryshme, ne e konsiderojmë të rëndësishme të vlerësojmë fushat e fragmentimit, boshllëqeve, dyfishimeve dhe mbivendosjeve në role, përgjegjësi dhe funksione, dhe të konstatojmë nëse ekziston një mekanizëm adekuat mbikëqyrës dhe koordinues. Udhëzuesi i Vlerësimit dhe Menaxhimit nga GAO për identifikimin e fragmentimit, mbivendosjes dhe dyfishimit mund të jetë një mjet i dobishëm në këtë ushtrim.¹⁴ Ne e konsiderojmë gjithashtu të rëndësishme të vlerësojmë nëse buxhetet e alokuara dhe shpërndarja e tyre nëpër ministri dhe entitete reflektojnë në mënyrë adekuate prioritetet kombëtare, politikat dhe planet e veprimit të vendosura dhe rolet e këtyre ministrive dhe subjekteve në arritjen e objektivit kombëtar. Konsideratat shtesë të buxhetit përfshijnë nëse buxheti është i mjaftueshëm, nëse buxheti është duke u shpenzuar realisht dhe nëse ato burime financiare po përdoren ekonomikisht.

IDI OZHQ Modeli i Auditimit (ISAM)

Një qasje e qeverisë përfshin konsiderata specifike. Një konsideratë e tillë është shtrirja e koherencës dhe integritit të politikave – vertikale dhe horizontale. Koherenca horizontale i referohet një qasje të integruar dhe të balancuar për arritjen e një objektivit specifik të zhvillimit të qëndrueshëm, si qasje e cila zbërthen këndvështrimet tradicionale sektoriale dhe promovon bashkëpunimin dhe integrimin. Koherenca horizontale merr parasysh ndërvarësitë në dimensione dhe sektorë, menaxhon kompromiset dhe prioritetet konfliktuale të politikave dhe maksimizon sinergjitë ndërmjet mbështetjes reciproke dhe politikave. Koherenca vertikale i referohet një qasjeje të qëndrueshme në të gjitha nivelet e qeverisjes për të siguruar se procesi i zbatimit reflekton konsiderata lokale, kombëtare dhe globale.¹⁵

Për shumicën e objektivave kombëtare, nivele të ndryshme të qeverisjes do të përfshihen në formulimin ose zbatimin e politikave. Në disa raste, politikave, burimet dhe programet vendosen në nivel qendror dhe zbatohen në nivel lokal. Në këtë drejtim, një auditim i zbatimit të OZHQ-ve do të shqyrtonte dhe vlerësonte përpjekjet e aktorëve të ndryshëm që veprojnë në nivele të ndryshme të qeverisjes. Një auditim i fokusuar në një objektiv kombëtar në lidhje me rritjen e të ardhurave të më të varfërve brenda vendit, në përputhje me objektivin 10.1¹⁶, do të konsideronte përpjekjet në nivele të ndryshme të qeverisjes. Për shembull, auditimi do të rishikonte formulimin e politikave të punësimit në nivele ministrorë, planet e veprimit të punësimit dhe industrisë të menaxhuara në nivel rajonal dhe programet e trajnimit profesional të menaxhuara dhe të ofruara në nivel vendor.

¹⁴ <https://www.gao.gov/products/GAO-15-49SP>

¹⁵ <https://www.idi.no/en/elibrary/cdp/auditing-sustainable-development-goals-programme/807-auditing-preparedness-for-implementation-of-sdgs-a-guidance-for-supreme-audit-institutions-version-0-english>

¹⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg10>

Përtej asaj që ndodh brenda subjekteve individuale, një sërë funksionesh dhe shërbimesh ofrohen nga qeveria përmes qendrës së funksioneve qeveritare. Funksione të tilla mund të përfshijnë menaxhimin strategjik, koordinimin e politikave, monitorimin dhe menaxhimin e performancës, menaxhimin e politikave të politikave dhe komunikimin dhe llogaridhënien¹⁷. Efektiviteti i qeverisë në kryerjen e këtyre funksioneve mund të ndikojë në mënyrë kritike në efektivitetin e përgjithshëm të organizatave individuale dhe të të gjithë sistemit, dhe për këtë arsye auditimi duhet të rishikojë funksione të tilla. Një qendër efektive e qeverisjes mund të kontribuojë në udhëheqje të qartë, integrim më të mirë të politikave dhe zbatim më efikas. Prandaj, ne rekomandojmë që auditimi i zbatimit të OZHQ-ve të marrë në konsideratë ekzistencën, gjerësinë e fushëveprimit dhe efektivitetin e funksioneve të tilla qendrore të qeverisë.

Auditimi duke u fokusuar në një objektiv kombëtar për *eliminimin e dhunës nga partneri intim ndaj grave* (lidhur me objektivin e SDG 5.2¹⁸ do të shqyrtonte nëse qeveria ka bërë rregullime të përshtatshme institucionale për të siguruar koherencë horizontale në trajtimin e çështjes së EIPV (*eliminimin e dhunës nga partneri intim ndaj grave*). Gjithashtu, nëse vendi specifikon promovimin e barazisë si një nga prioritetet e tij për të trajtuar dhunën e partnerit intim në mënyrë indirekte, dhe kjo reflektohet në fushatat ndërgjegjësuese dhe trajnimin e punonjësve të ndryshëm të sektorit publik, megjithatë librat shkollorë vazhdojnë të përshkruajnë rolet tradicionale gjinore, kjo do të tregojnë për kufizimet në koherencën horizontale. Nëse për shembull, policia angazhohet në planin e saj të veprimit për t'i dhënë përparësi thirrjeve nga viktimat e dhunës nga partneri intim, për të siguruar reagimin e menjëhershëm gjatë krizës, duke specifikuar kohën maksimale të reagimit, dhe ky prioritet zbatohet brenda sistemit të thirrjeve të linjës së ndihmës, por stacionet e policisë lokale nuk janë të informuar siç duhet për këtë ose për kohën e përgjigjes së tyre të synuar, kjo tregon mungesë koherence vertikale.

Ju lutemi referojuni Raportit Botëror të Sektorit Publik të Departamentit të Kombeve të Bashkuara për Çështjet Ekonomike dhe Sociale (UNDESA 2018) për të lexuar më shumë rreth integritimit horizontal dhe vertikal¹⁹.

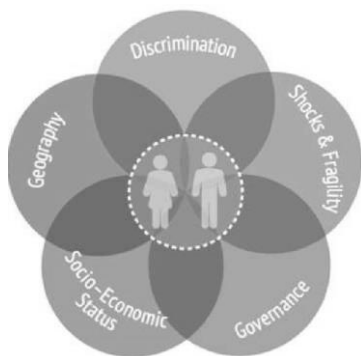
1.3 Auditimi i zbatimit të parimit “Mos lini askënd pas”

Të mos lëmë askënd prapa është një parim qendror i Axhendës 2030. Axhenda e vendos imperativin "të mos lëmë askënd prapa" dhe "të arrijmë më të largët in prapa fillimisht", duke njohur nevojën për të luftuar varfërinë dhe pabarazitë. Aty thuhet: “Ndërsa nisim këtë rrugëtim të madh kolektiv, ne zotohemi se askush nuk do të mbetet pas. Duke pranuar se dinjiteti i personit njerëzor është themelor, ne dëshirojmë që Objektivat të përmbushen për të gjitha kombet dhe popujt dhe për të gjitha segmentet e shoqërisë. Dhe ne do të përpiqemi të arrijmë më të largët in së pari. (Paragrafi 4)’

¹⁷ <https://www.oecd.org/gov/cob-sdg-survey-overview-of-results.pdf>

¹⁸ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>

¹⁹ <https://publicadministration.un.org/en/Research/World-Public-Sector-Reports#profile4>

Kush ka mbetur pas? Njerëzit mbeten pas kur u mungojnë zgjedhjet dhe mundësitë për të marrë pjesë dhe për të përfituar nga përparimi i zhvillimit. Kështu, të gjithë personat që jetojnë në varfëri ekstreme mund të konsiderohen "të lënë pas", ashtu si ata që durojnë disavantazhe ose privilegje që kufizojnë zgjedhjet dhe mundësitë e tyre në raport me të tjerët në shoqëri.

Një dokument diskutimi i PNUD-it i vitit 2018 identifikon pesë faktorë kyç që çojnë në lënien e njerëzve pas.²⁰

1. Diskriminimi: Çfarë paragjykimesh, përjashtimesh ose keqtrajtimi përballen njerëzit bazuar në një ose më shumë aspekte të identitetit të tyre (të atribuuar ose supozohet), duke përfshirë kryesisht gjininë, si dhe përkatësinë etnike, moshën, klasën, aftësinë e kufizuar, orientimin seksual, fenë, kombësinë, statusin vendas, migrues etj.?

2. Gjeografia: Kush e duron izolimin, cenueshmërinë, shërbimet publike të munguara apo inferiore, transportin, internetin apo boshllëqet e tjera të infrastrukturës për shkak të vendbanimit të tyre?

3. Qeverisja: Ku përballen njerëzit në disavantazh për shkak të institucioneve joefektive, të padrejta, të papërgjegjshme ose të papërgjegjshme globale, kombëtare dhe/ose nënkombëtare? Kush preket nga ligjet, politikat, proceset apo buxhetet e padrejta, të papërshtatshme apo të padrejta? Kush është më pak i aftë ose i paaftë të fitojë ndikim ose të marrë pjesë në mënyrë domethënëse në vendimet që ndikojnë tek ata?

4. Statusi socio-ekonomik: Kush përballlet me privilegje apo disavantazhe për sa i përket të ardhurave, jetëgjatësisë dhe arritjeve arsimore? Kush ka më pak shanse të qëndrojë i shëndetshëm, të ushqehet dhe të arsimohet? Konkurrioni në tregun e punës? Të fitoni pasuri dhe/ose të përfitoni nga kujdesi shëndetësor cilësor, uji i pastër, kanalizimi, energjia, mbrojtja sociale dhe shërbimet financiare?

5. Goditjet dhe brishtësia: Kush është më i ekspozuar dhe/ose më i prekshëm ndaj pengesave për shkak të ndikimeve të ndryshimeve klimatike, rreziqeve natyrore, dhunës, konfliktit, zhvendosjes, emergjencave shëndetësore, rënieve ekonomike, çmimeve apo goditjeve të tjera?

Njerëzit në kryqëzimin e këtyre faktorëve përballen me disavantazhe përforcuese, komplekse dhe diskriminuese duke i bërë ata të mund të jenë më të larguarit pas. Në auditimin e objektivave të miratuara në nivel kombëtar lidhur me OZHQ-të, SAI mund të shqyrtojë veprimet e ndërmarra nga qeveritë kombëtare për të integruar parimin e mos lënies së askujt prapa në zbatimin e OZHQ-ve. Kjo mund të përfshijë veprime për prioritetin e rezultateve për grupet e cenueshme,

²⁰https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Sustainable%20Development/2030%20Agenda/Discussion_Paper_LNOB_EN_Ires.pdf

si dhe kërkimin përtej mesatareve të popullsisë për të identifikuar se kush janë, ku ndodhen dhe nevojat e tyre specifike. SAI-t mund të marrin në konsideratë parimin e **LNOB** (*leave no one behind*) në përzgjedhjen e temave të auditimit ose/dhe të shqyrtojnë parimin LNOB si një çështje ndërsektoriale në auditimin e ndonjë prej objektivave kombëtare.

SAI-t mund të shqyrtojnë:

- Si identifikohen grupet vulnerabël dhe ato që janë më larg?
- Kush është lënë pas dhe cilat janë arsyet themelore për cenueshmërinë e tyre?
- Cilat burime të ndara të të dhënave janë të disponueshme dhe cilat janë boshllëqet e të dhënave?
- Çfarë veprimesh po ndërmerren për të përcaktuar nevojat e të pambrojturve dhe atyre më të largët?
- Çfarë po bëhet për të mbështetur fuqizimin e grupeve vulnerabël?

Për shembull, një auditim i fokusuar në një objektiv kombëtar për reduktimin e raportit të vdekshmërisë amtare me 50% (i lidhur me objektivin e OZHQ 3.1²¹) do të vlerësonte nëse shërbimet para lindjes dhe gjatë lindjes kanë dispozita specifike për popullsinë vendase, gratë që jetojnë në zona të largëta, gratë e etnive dhe moshave të ndryshme, gra me aftësi të kufizuara dhe migrantë.

1.4 Angazhimi në auditim i shumë aksionerëve

Një nga parimet e Axfordës 2030 është kërkesa që të gjitha proceset e zbatimit dhe të ndjekjes të jenë pjesëmarrëse dhe përfshirëse, duke përfshirë të gjitha nivelet dhe sektorët e qeverisë, shoqërisë civile dhe sektorit privat, anëtarët e parlamentit dhe institucionet kombëtare të drejtave të njeriut, midis të tjerash. Axforda e vitit 2030 ka një partneritet të rigjallëruar për zhvillimin e qëndrueshëm në thelbin e saj dhe lojtarët janë të njohur si partnerë të vlefshëm në zbatimin e objektivave dhe rritjen e ndërgjegjësimit të publikut. Pjesëmarrja e palëve të interesuara nxit vendime efektive, duke u dhënë grupeve të prekura nga këto vendime mundësinë për të komunikuar nevojat dhe interesat e tyre dhe për të mbështetur qeveritë në rrobaqepjen, zbatimin dhe shqyrtimin e politikave publike. Pjesëmarrja dhe këshillimi ndërtojnë gjithashtu autoresinë e Axfordës së 2030 dhe për këtë arsye kontribuojnë në një

përjasje të të gjithë shoqërisë ndaj zbatimit të SDG-së. Axforda e vitit 2030 u bën thirrje palëve të interesuara të angazhohen aktivisht gjatë gjithë procesit të projektimit, zbatimit, mbikqyrjes dhe shqyrtimit të Axfordës së vitit 2030.

Duke pasur parasysh natyrën komplekse të OZHQ-ve dhe ndërlidhjet midis objektivave të ndryshme, angazhimi i palëve të interesuara mund të përmirësojë koherencën e politikës dhe integrimin duke ofruar një kuptim më të plotë dhe më të saktë të çështjeve, identifikimin e zgjidhjeve më të mira të politikave dhe arritjen e komenteve mbi përpjekjet e zbatimit. Angazhimi mund të përfshijë konsultimin publik në fazën e para-hartimit, në fazën e hartimit të politikave, krijimin e partneriteteve sociale për ofrimin e shërbimeve specifike, si dhe rolin e mbikqyrjes, mbikqyrjes dhe vlerësimit. Shembuj të angazhimit të aksionerve për një auditim që

²¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg3>

fokusohehet në objektivin kombëtar reduktimin e varfërisë (lidhur me objektivin 1.2 të SDG)²² janë këshillim publik mbi projekt-ligjet kur kërkohen ndryshime legislative,

Modeli i Auditimit të SDG-ve të IDI-së (ISAM)

Qeveria paguan institucionet fetare dhe OJQ-të për shërbimet e ofruara të varfërve, marrjen e komenteve nga akademikët në lidhje me përpjekjet e kërkuara dhe mangësitë dhe sondazhet e kënaqësisë të shpërndara midis përdoruesve të shërbimit të shërbimeve që synojnë të varfërit.

Bazuar në mandatet e SAI, një shqyrtim i 'angazhimit të shumë-aksionereve' do të jetë kryesisht një shqyrtim i përpjekjeve të qeverisë për të arritur dhe përfshirë shumë të interesuar në vendosjen dhe zbatimin e objektivit të rënë dakord në shkallë kombëtare lidhur me SDGs. Auditori mund të shqyrtojë gjithashtu nëse qeveria krijoi kushte të përshtatshme për një përfshirje të tillë, shtrirjen e përfshirjes së palëve të interesuara, angazhimin e palëve kritike dhe përshtatshmërinë e ndërveprimit. Duke konsideruar ndërveprimin adekuat auditit mund të shqyrtojë nëse kanalet e komunikimit lejojnë reagime të hapura dhe të sinqerta, nëse sistemi i feedback-ut është i arritshëm dhe i pakomplikuar për aksionerin dhe nëse sistemi i feedback-ut lejon shkëmbime të shumta dhe dialog të negociuar. Për shembull, aktorët që do të shqyrtohen në një auditim të përqëndruar në objektivin kombëtar për EIPV (të lidhur me SDG Target 5.2²³) përfshijnë ministritë dhe njësitë e ndryshme, viktimat, keqbërësit, grupet mbështetëse të viktimave, profesionistët ligjorë, institucionet fetare, zyra kombëtare e statistikave, mediat, organizatat e shoqërisë civile (CSOs), agjencitë e OKB-së, ofruesit e shërbimeve, ekspertët dhe akademikët, sektori privat, ndër të tjera. Në përcaktimin nëse shtrirja e angazhimit është e përshtatshme, auditorët mund të konsiderojnë se cilat janë mekanizmat dhe platformat në dispozicion për angazhimin e të interesuarve, të identifikojnë lojtarët që janë duke u konsultuar dhe aktorët kryesorë që nuk janë duke u angazhuar, të vlerësojnë se si dhe deri në ç'masë feedback-u i të interesuarve është integruar në planifikimin dhe zbatimin e politikave dhe të identifikojë partneritetet që janë vënë në vend për zbatimin e SDG-ve.²⁴

1.5 Auditimi i zbatimit të SDG-së: Një proces auditimi i performancës i nxitur nga ISSAI

Ne rekomandojmë që SAI-të të ndërthurin kërkesat e përputhjes që vijnë nga ISI-të e auditit të performancës (PA) dhe konsideratat efektive për ndikimin e auditit në metodologjinë e auditit për auditimin e zbatimit të SDG-së. Ne rekomandojmë përdorimin e një procesi auditimi që përputhet me kërkesat e ISSAI 300²⁵ dhe ISSAI 3000²⁶. ISSAI 300 përcakton parimet e përgjithshme, si dhe parimet e lidhura me procesin e auditit. Të dy këto parime duhet të trajtohen në auditimin e zbatimit të SDG. Në aplikimin e metodologjisë së pa ISI-së, një kombinim i qasjes së orientuar drejt rezultateve dhe sistemit do të jetë më i përshtatshëm për auditime të tilla.

²² <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg1>

²³ <https://sustainabledevelopment.un.org/sdg5>

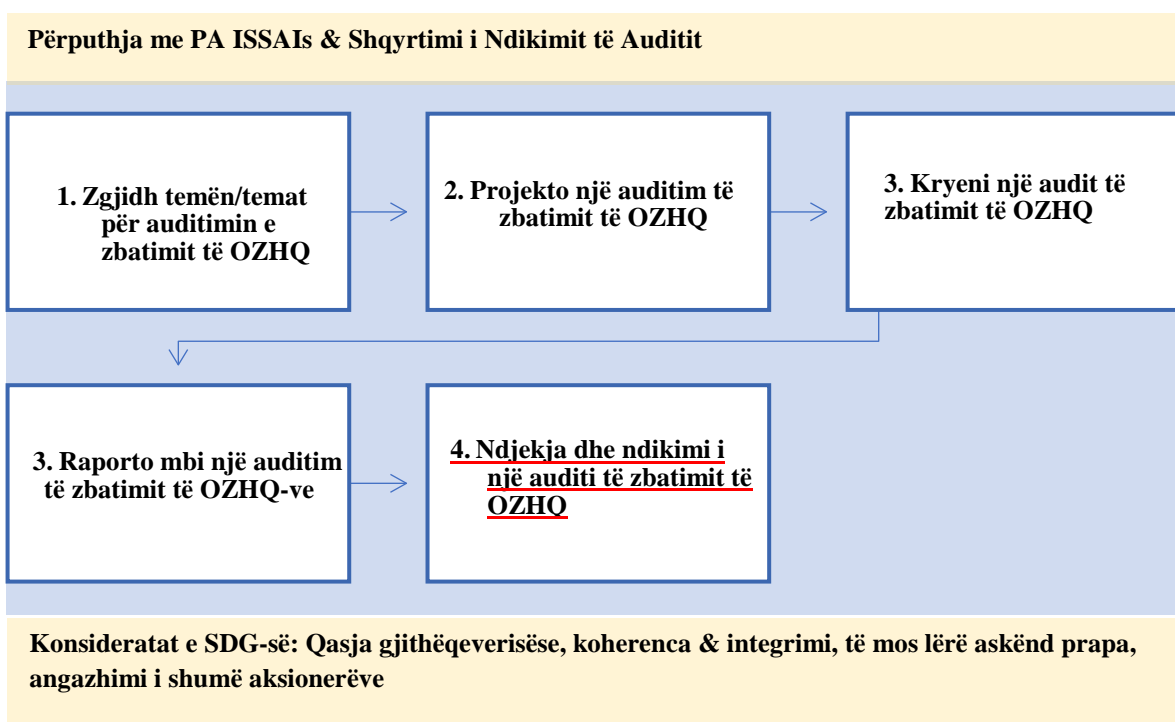
²⁴ https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/20872VNR_hanbook_2019_Edition_v2.pdf

²⁵ https://www.intosai.org/fileadmin/downloads/documents/open_access/ISSAI_100_ISSAI_400/issai_300/issai_300_e_n.pdf

²⁶ <https://www.issai.org/professional-pronouncements/?n=3000-3899>

Modeli i Auditimit të SDG-ve të IDI-së (ISAM)

Përveç përmbushjes së kërkesave të zbatueshme të PA ISSAI- t, SAI do të duhet gjithashtu të identifikojë ndikimi i planifikuar i auditit të zbatimit të SDGs, ndërmerr veprime për të lehtësuar një ndikim të tillë gjatë gjithë procesi i kontrollit p.sh. angazhimi i shumë-aksionereve gjatë gjithë procesit të kontrollit. Diagrami më poshtë paraqet procesin e auditimit të zbatimit të SDG-së, me kërkesat e përputhjes, konsideratat e ndikimit dhe konsideratat e SDG-së të përpunuara gjatë gjithë jetës.

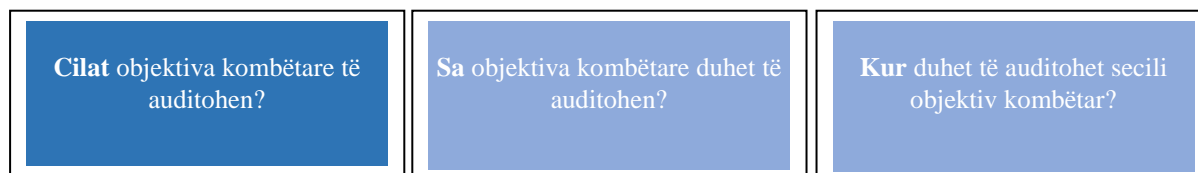
Pjesa tjetër e kapitujve do të tregojë se si SAI-t mund të ndjekin një proces auditimi të efektshëm të ISSAI-t që nxiti auditimin e performancës që ka të bëjë me konsideratat kryesore të SDG-së.

Kapitulli 2 | Zgjedhja e temës(ve) për auditimin e implementimit të OZHQ-ve

Në kapitullin e parë, ne përcaktuam auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, shqyrtuam konceptet kryesore që lidhen me auditimin dhe përshkruam një proces në përputhje me ISSAI për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Ky kapitull reflekton se çfarë përfshihet në përzgjedhjen e temave për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, pse është e rëndësishme, dhe si SAI-t mund të kryejnë përzgjedhjen sipas kërkesave të ISSAI.

2.1 Zgjedhja e temës(ve) për auditimin e Zbatimit të OZHQ-ve: Çfarë dhe pse?

Përzgjedhja e temave të auditimit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve është procesi i vendosjes mbi të tre pyetjet e mëposhtme:

Kombet në përgjithësi identifikojnë një numër target-ësh kombëtare të lidhura me OZHQ-të. Bazuar në kontekstin kombëtar, qeveritë i japin përparësi zbatimit të objektivave dhe përcaktojnë afatet kohore për arritjen e objektivave. Ilustrimi më poshtë ofron disa shembuj të objektivave të pranuar në nivel kombëtar të lidhura me target-at e OZHQ-ve, nën OZHQ 5: Arritja e barazisë gjinore dhe fuqizimi i të gjitha grave dhe vajzave.

Targetat kombëtarë të dakortësuar	Targetat sipas OZHQ-ve
i. Rritja e përfaqësimit të femrave në politikë dhe pozicionet drejtuese deri në 30%, deri në vitin 2019; ii. Vendosja e një kornizë monitorimi për të matur të drejtat e grave dhe barazinë gjinore deri në vitin 2019; iii. Vendosja e një mekanizmi për gjurmimin e fondeve publike të alokuara për barazinë gjinore deri në vitin 2020;	5.2: Eliminimi i të gjitha formave të dhunës kundër të gjitha grave dhe vajzave në sferat publike dhe private, duke përfshirë trafikimin seksual dhe llojeve të tjera të shfrytëzimit.
iv. Rritja e pjesëmarrjes së grave në zbatimin e ligjit dhe standartet ndërkombëtare të auditimit bazuar në masa të veçanta të përkohshme v. Reduktimi i incidencës së dhunës seksuale dhe dhunës gjinore me 20% deri në vitin 2021; vi. ulja e prevalencës së gjymtimit të organeve gjenitale femërore në më pak se 70% deri në vitin 2022	5.5: Sigurimi i pjesëmarrjes së plotë dhe efektive të grave dhe mundësive të barabarta për udhëheqje në të gjitha nivelet e vendimmarrjes në jetën politike, ekonomike dhe publike.

Siç u përmend në Kapitullin 1, targe-tat e miratuara në nivel kombëtar mund të lidhen me targe-tat tematikë të SDG, p.sh. Target 4.5 - Deri në vitin 2030, eliminimi i pabarazive gjinore në arsim dhe sigurimi i aksesit të barabartë në të gjitha nivelet e arsimit dhe formimit profesional për shtresat vulnerabël, duke përfshirë personat me aftësi të kufizuara, popujt indigjenë dhe fëmijët në situata vulnerabël. Target-ët kombëtare mund të lidhen gjithashtu me target-ët e OZHQ-ve duke u fokusuar në forcimin e institucioneve të nevojshme për të arritur OZHQ-të, p.sh. Target-i 16.6 i SDG - Zhvillimi i institucioneve efektive, të përgjegjshme dhe transparente në të gjitha nivelet. Meqenëse SAI-t nuk mund të auditojnë të gjitha target-at kombëtare në të njëjtën kohë, është e rëndësishme që SAI-t të analizojnë target-at kombëtare dhe të vendosin për rëndësinë e tyre, rrezikun e zbatimit, auditueshmërinë dhe ndikimin që auditimi pritet të ketë në zbatimin e SDG-ve. Çdo SAI duhet t'i marrë këto vendime bazuar jo vetëm në kontekstin kombëtar, por edhe duke marrë parasysh kapacitetet e SAI-t dhe kërkesat konkurruese për burimet e SAI-t.

2.2 Si të zgjidhni temat për auditimin e Zbatimit të OZHQ-ve

Në këtë seksion do të diskutojmë si SAI-t me kapacitete të ndryshme dhe në kontekste të ndryshme mund të zgjedhin temat për auditimin e zbatimit të SDG-ve.

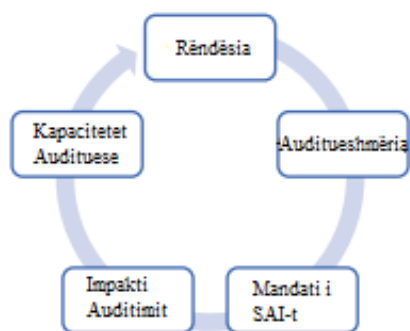
Pesë kriteret për zgjedhjen e temave - Ne sugjerojmë që një SAI të përdorë pesë kriteret, në përzgjedhjen e temave për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Si fillim, një SAI mund të shqyrtojë nëse ka mandatin për të audituar çështjen specifike të target kombëtar. Disa SAI, për shembull, mund të mos kenë mandatin për të audituar subjektet që menaxhojnë borxhin publik në vendet e tyre. Në këtë rast ata nuk mund të zgjedhin target-in 17.4 të OZHQ-ve për auditim. **Rëndësia** e një target-i kombëtar mund të përcaktohet duke përcaktuar prioritetin e target-it në kontekstin e zhvillimit kombëtar, informacionin paraprak mbi rreziqet për arritjen e target-i, lidhjen e tij me target-at e tjerë, lidhjen e saj me prioritetet rajonale dhe globale, alokimet financiare për target-in, etj.

Për të analizuar rëndësinë, SAI mund të marrë në konsideratë edhe objektiva të lidhura me parimin **LNOB (mos lëmë askënd pas)** dhe t'i japë përparësi zgjedhjes së target-ave që lidhen me grupet vulnerabël. Për shembull, në dritën e pandemisë aktuale të COVID-19, SAI-t mund të vendosin të auditojnë target-at kombëtare të lidhura me Target-in 3.D të OZHQ-ve - Forcimi i kapaciteteve të të gjitha vendeve, veçanërisht vendeve në zhvillim, për paralajmërimin e hershëm, reduktimin e rrezikut dhe menaxhimin e rreziqet shëndetësore kombëtare dhe globale.

Në vlerësimin e **auditueshmërisë** së një target-i kombëtar, SAI-t mund të marrin në konsideratë fazën e zbatimit të target-it kombëtar, disponueshmërinë e të dhënave, disponueshmërinë e treguesve për target-in kombëtar dhe disponueshmërinë e kriterëve të

auditimit. Në zbatimin e kritereve të auditueshmërisë ne rekomandojmë që SAI të marrë parasysh minimumin bazë të kërkuar për të kryer auditimin në vend që të presë që të gjitha të dhënat dhe treguesit të jenë të disponueshme.

Kapaciteti auditues është një konsideratë shumë e rëndësishme në përzgjedhjen e target-ave kombëtare për auditim. Për të kryer auditime me cilësi të lartë mbi zbatimin e OZHQ-ve, SAI-t kanë nevojë për staf profesional dhe kapacitete organizative. SAI-t kanë nevojë për staf profesionistë të cilët janë kompetent për të kryer auditime të performancës në përputhje me ISSAI, janë në gjendje të aplikojnë qasjen audituese “*E gjithë qeveria*” dhe mund të shqyrtojnë konsiderata mbi OZHQ-të si, koherenca, integrimi, LNOB dhe angazhimi i shumë palëve të interesuara. SAI-t duhet gjithashtu të kenë një metodologji të përshtatshme auditimi për të kryer këtë punë. Meqenëse shumë SAI do të fillojnë me auditimet e zbatimit të OZHQ-ve, ato mund të vendosin të fillojnë ndërtimin e kapaciteteve duke kryer pilotime, trajnime dhe përfshirjen e qasjes “*E gjithë qeveria*” në metodologjinë e tyre të auditimit.

Pesë kritere për përzgjedhjen e temave të auditimit

Kriteri i fundit dhe kyç në përzgjedhjen e temave të auditimit është **ndikimi i auditimit** i krijuar nga auditimi i një target-i të caktuar kombëtar. Ne rekomandojmë që në fazën e përzgjedhjes, SAI duhet të vizualizojë ndikimin e auditimit që mund të krijojë auditimi i secilit objektiv kombëtar në shqyrtim. Ndikimi i auditimit është kontributi i auditimit(eve) të SAI-t për përmirësime konkrete në efektivitetin, llogaridhënien dhe gjithëpërfshirjen e institucioneve të sektorit publik, duke çuar në shoqëri më të mira dhe mirëqenie individuale.

Potenciali i një auditimi për të krijuar ndikim auditimi do të ishte një nga konsideratat kryesore për SAI-n në përzgjedhjen e target-it kombëtar, p.sh. ndryshimi i klimës mund të ketë një ndikim të madh në vetë ekzistencën e disa shteteve të vogla ishullore. SAI i atij vendi mund të zgjedhë të auditojë target-ët kombëtare të lidhura me objektivat e OZHQ-së nën Objektivin 13 – Veprimi për Klimën.

Siç u diskutua në kapitullin e mëparshëm, ka një diversitet të madh në mënyrën se si vendet zgjedhin të integrojnë target-at e OZHQ në target-et e tyre kombëtare. Në disa raste vendet mund të zgjedhin dhe të miratojnë drejtpërsëdrejti target-ët e OZHQ-ve si targetë kombëtare, ndërsa në raste të tjera vendet mund të zgjedhin fushat prioritare bazuar në prioritetet rajonale dhe më pas të identifikojnë një grup target-ësh për secilën fushë. Vendet mund të kenë në mënyrë alternative shumë më tepër targetë në nivel kombëtar, bazuar në kontekstin e vendit. Përpara se të zgjedhë temat për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, është e rëndësishme që SAI

auditues të fitojë një kuptim shumë të mirë të targetëve kombëtare dhe lidhjes së tyre me target-ët e OZHQ-ve.

Duke qenë se SAI-t ndryshojnë shumë në kapacitetet dhe kontekstin e tyre, ato mund të ndërmarrin qasje të ndryshme për mbledhjen e informacionit mbi kriteret e përmendura më sipër. SAI-t e mëdha mund të krijojnë sisteme gjithëpërfshirëse për mbledhjen e informacionit. Ata gjithashtu mund të vendosin të përdorin template dhe matrica përzgjedhëse për të vendosur mbi temat e auditimit për zbatimin e OZHQ-ve. Disa SAI mund të caktojnë peshat dhe pikët për kriteret e ndryshme në procesin e përzgjedhjes.

SAI-t e vogla me kapacitete të kufizuara mund të vendosin të përdorin më shumë procese informale dhe t'i marrin këto vendime bazuar në rishikimin e kufizuar të dokumenteve dhe takimet ballë për ballë.

Ndërsa zgjidhje të ndryshme janë të nevojshme për SAI të ndryshme, është e rëndësishme që SAI të marrin në konsideratë të pesë kriteret e përmendura më lart dhe të dokumentojnë procesin e përzgjedhjes dhe vendimin e tyre. SAI-t mund të përdorin një tabelë si ajo më poshtë për të dokumentuar zgjedhjen dhe vendimin e tyre.

Është po aq e rëndësishme që SAI-t të konsultohen me aktorët e brendshëm dhe të jashtëm në marrjen e këtyre vendimeve. Konsultimi me aktorë të jashtëm mund të variojë nga një numër i kufizuar intervistash deri te diskutimet më të hollësishme të fokus grupeve dhe angazhimin e palëve të interesuara.

Një pyetje tjetër, mbi të cilën duhet reflektuar është nëse SAI-t I zgjedhin temat për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve së bashku me temat e tjera të auditimit të performancës, apo e bëjnë këtë veçmas? Rekomandimi ynë është që, për aq sa është e mundur SAI-t të kenë një proces të integruar për zgjedhjen e temave të auditimit të performancës, duke përfshirë temat për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve.

Këshillë praktike

SAI-t mund të mbledhin informacion në lidhje me target-ët kombëtare nga burime të ndryshme, si: planet kombëtare të zhvillimit, VNR-të, analizat dhe dokumentet e hartës së boshllëqeve të OZHQ-ve, klasifikimi i nivelit të treguesit (indikatoreve) të OZHQ-ve të bëra nga Grupi Ndërinstitucional dhe i Ekspertëve për Treguesit e OZHQ-ve (Agiensia e brendshme dhe grupi ekspertëve në arritjen e indikatorëve të zhvillimit të qëndrueshëm -OZHQ), të dhëna nga agjencitë e OKB-së në vend dhe të dhëna nga aktorë të ndryshëm (p.sh. akademia, organizatat e shoqërisë civile, organizatat rajonale, partnerët e zhvillimit, etj.)

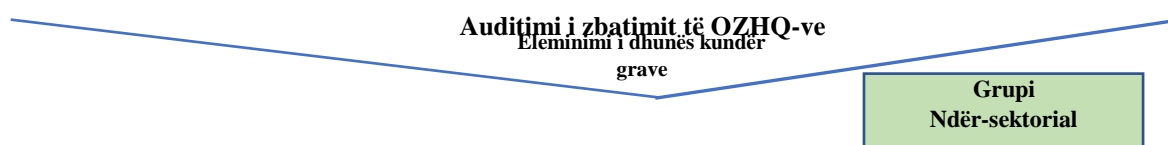
Kjo do të ndihmojë SAI-t të kenë një pamje tërësore të vlerës së shtuar përmes punës së tyre të Auditimit të Performancës dhe burimeve të nevojshme për ta bërë këtë.

Mandati	Rëndësia	Auditueshmëria	Kapacitetet	Impakti i auditimit
audituese				
Target Kombëtar 1				
Target Kombëtar 2				
Target Kombëtar 3				
.....				
Target Kombëtar nr.				

Sa tema duhet të zgjedhim për të audituar zbatimin e OZHQ-ve? Përveç se të vendosë se cilat tema të zgjedhë për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, një SAI duhet gjithashtu të vendosë për numrin e temave të auditimit që do të zgjedhë për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Kjo mund të varrojë nga një në shumë tema, në varësi të kontekstit dhe kapaciteteve të SAI-t. SAI-t me kapacitete të kufizuara të auditimit të performancës dhe numër të vogël të stafit mund të marrin në konsideratë zgjedhjen e një teme për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Ata mund të konsiderojnë kryerjen e një auditimi të tillë si pjesë e një auditimi bashkëpunimi global ose rajonal, ose të një auditimi pilot, i mbështetur nga ekspertë.

SAI-t e mëdha ose të mesme me ekipe auditimi sektoriale ose departamente auditimi, me kapacitete auditimi dhe staf të performancës, që kanë një kuptim të mirë të qasjes “E gjithë qeveria” mund të vendosin të zgjedhin target të shumtë kombëtarë nga sektorë të ndryshëm dhe të bëjnë të mundur bashkëpunimin midis ekipeve shumëdisiplinore për kryerjen e secilit auditim. Ato mund të kenë një strukturë ku çdo departament auditimi kryen një ose më shumë auditime të objektivave kombëtare të lidhura me OZHQ-të, dhe në kryerjen e këtyre auditimeve ata punojnë si ekipe shumë-sektoriale, së bashku me auditees nga departamentet e tjera përkatëse. SAI-t e mëdha mund të formojnë ekipe të tilla ndër-sektorial dhe në nivele të ndryshme të qeverisjes (kombëtare, krahinore, vendore) në varësi të mandatit të SAI-t.

Sektori-Grupi punës	iShëndeti	Gratë	Edukimi	Drejtësia	Çështjet e brendshme
Institucionet Departamenti...					
Programi Strehimi					
Subjektet Qeverisja lokale					

Kur duhet të auditohet secili target kombëtar? Siç u diskutua më lart, SAI-t mund të vendosin të auditojnë një target kombëtar ose të zhvillojnë një portofol shumëvjeçar për auditimet e zbatimit të OZHQ-ve. SAI-t e varura nga mbështetja e jashtme mund të vendosin të ndërmarrin një auditim të zbatimit të OZHQ-ve kur kryhet një auditim bashkëpunues në rajon ose kur ata marrin mbështetje për të pilotuar auditime të tilla. SAI-t me kapacitet për të zhvilluar një portofol shumëvjeçar mund të kenë në konsideratë disa elementë, të tilla si: koha për arritjen e objektivit sipas udhërrëfyesit strategjik për OZHQ-të e zhvilluara nga vendi, dukshmëria dhe rëndësia e objektivit, VNR-të e planifikuara ose raportet tematike, planet dhe prioritetet rajonale dhe ndikimi i mundshëm i auditimit. Për aq sa është e mundur, ne rekomandojmë që SAI-t të zhvillojnë një portofol shumëvjeçar me tema për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve.

Portofoli mund të ketë përfitimet e mundshme të mëposhtme:

1. Do të ndihmonte për të konstatuar progresin e përpjekjeve të qeverisë drejt arritjes së objektivave të dakorduara në nivel kombëtar.
2. SAI mund të planifikojë dhe të përgatitet në mënyrë adekuate, duke marrë parasysh kapacitetin e tij për të kryer auditimet.
3. SAI mund të planifikojë për auditime vijuese për të kontrolluar progresin në arritjen e objektivave kombëtare

Në rastin e SAI-ve që zhvillojnë portofole shumëvjeçare, ne rekomandojmë që SAI-t të rishikojnë portofolin e tyre në baza vjetore. Situata në vend dhe pritshmëritë e palëve të interesuara mund të ndryshojnë në varësi të situatës. Është e rëndësishme të konstatohet nëse supozimet e bëra gjatë zgjedhjes së temës janë ende të vlefshme. Një rishikim vjetor i mundëson gjithashtu SAI-t të shtojë fusha/objektiva prioritare në portofol. Ne rekomandojmë gjithashtu që SAI-t të përfshijnë tema nga portofoli në planet e tyre vjetore të auditimit dhe të sigurojnë burime të përshtatshme për të kryer auditimet si pjesë e planit vjetor të auditimit.

2.3 Lista kontrolluese ISSAI: Zgjidhja e temave për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

- ✓ A përzgjedhi grupi temat për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve bazuar në një proces përzgjedhjeje strategjike?
- ✓ A përzgjedhi grupi tema auditimi që janë mjaft të rëndësishme, të auditueshme dhe brenda mandatit të SAI-t?
- ✓ A e maksimizoi grupi ndikimin e auditimit duke marrë parasysh kapacitetet e auditimit gjatë përzgjedhjes së temave të auditimit?
- ✓ A ushtroi grupi gjykim profesional në përzgjedhjen e temave për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A respektoi grupi kodin e etikës dhe kërkesat e pavarësisë së SAI-t në përzgjedhjen e temave?
- ✓ A komunikoi grupi me palët përkatëse të interesit gjatë përzgjedhjes së temave për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A i ka ekipi aftësitë e nevojshme për të zgjedhur temat për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A u mbikëqyr në mënyrë të përshtatshme procesi i përzgjedhjes?
- ✓ A e dokumentoi ekipi në mënyrë të përshtatshme procesin e përzgjedhjes?

2.4 VËMENDJE NË NDIKIMIN E AUDITIMIT

Audituesi i SAI-t mund të bëjë pyetjet e mëposhtme që lidhen me ndikimin gjatë përzgjedhjes së temave të auditimit:

- *A është konsideruar si duhet kriteri i ndikimit të auditimit gjatë vendosjes për zgjedhjen e temave të auditimit?*
 - *A do të kontribuojnë temat e përzgjedhura të auditimit individualisht dhe kolektivisht në progresin drejt arritjes së target-ëve kombëtare të lidhura me targetët e OZHQ-ve?*
 - *A përfshijnë konsideratat e ndikimit të auditimit në fazën e përzgjedhjes, konsideratat gjinore dhe gjithëpërfshirje?*
-

Kapitulli 3 | Hartimi i një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve

Ky kapitull shpjegon fazën e dytë të auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Ai përshkruan procesin e përfshirë në hartimin e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve, rishikon pse dizajni është i rëndësishëm dhe ofron udhëzime se si të hartohet një auditim i zbatimit të OZHQ-ve. Produkti përfundimtar i kësaj faze të një auditimi është një plan i dokumentuar për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Nga ky kapitull ne do të përdorim një ilustrim kryesor për të dhënë një shembull të auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Ilustrimi i referohet auditimit të përpjekjeve të qeverisë për të eliminuar dhunën ndaj grave nga partneri intim. Ai është i lidhur me OZHQ 5.2, që synon eliminimin e të gjitha formave të dhunës kundër të gjitha grave dhe vajzave në sferat publike dhe private, duke përfshirë trafikimin dhe shfrytëzimin seksual dhe lloje të tjera. Frymëzuar nga fushata e UN Women 'Bota Portokalli', për eliminimin e dhunës ndaj grave dhe vajzave, ne do t'i referohemi këtij ilustrimi si një 'Ilustrim portokalli'.

3.1 Hartimi i auditimit të zbatimit të OZHQ-ve: Çfarë dhe pse?

Hartimi i një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve përfshin:

- Kuptimi i objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar
- Kombinimi i qasjeve të orientuara nga rezultati dhe sistemi në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve
- Mbajtja e fushës së auditimit të menaxhueshme
- Formulimi i objektivit dhe pyetjeve të auditimit bazuar në konsideratat kryesore për vlerësimin e progresit të zbatimit të objektivave të rënë dakord në nivel kombëtar
- Përcaktimi i kriterëve të duhura të auditimit për auditimin e objektivave kombëtare të përzgjedhura
- Zhvillimi i një matrice të projektimit të auditimit për vlerësimin e efektivitetit të përpjekjeve të qeverisë në progres drejt arritjes së objektivave të pranuar në nivel kombëtar
- Finalizimi i dokumentit të planit të auditimit

Dizajni i auditimit është një proces i përsëritur. Është faza më e rëndësishme e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve pasi dizajni i jep formë të gjitha fazave pasuese të auditimit. Ne rekomandojmë që SAI-t të shpenzojnë kohë të mjaftueshme në këtë fazë të auditimit.

3.2 Auditimi i projektimit të zbatimit të OZHQ-ve: Si të kuptohet objektivi i vendosur në nivel kombëtar?

Për të kuptuar objektivin e pranuar në nivel kombëtar, auditues duhet të kuptojë lidhjen e tij me objektivat e tjerë; të kuptojë ligjet, institucionet, politikat, planet, programet, aktivitetet, subjektet që kontribuojnë në objektivin; kuptojë rolin e aktorëve kryesorë në arritjen e objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar dhe kuptojnë aranzhimet për të matur progresin e arritjes së objektivit.

Audituesi mund të fillojë me identifikimin e një liste pyetjesh që do ta ndihmojnë atë të fitojë një kuptim të duhur. Ne kemi ofruar një listë ilustruese të pyetjeve të tilla më poshtë (**këto nuk janë pyetje auditimi!**).

Kuadri institucional dhe ligjor

1. Cili është kuadri ligjor dhe institucional (politika, programe, ndërkombëtare standardet) për objektivin kombëtar?
2. Cila është struktura institucionale për zbatimin e objektivit kombëtar? Cilat janë rolet e aktorëve të ndryshëm?
3. Cilat janë ndërlidhjet e rëndësishme ndërmjet objektivit dhe qëllimeve të tjera?
4. Si po punojnë së bashku nivelet e ndryshme të qeverisjes (kombëtare, nënkombëtare dhe lokale) për të zbatuar objektivin kombëtar?

Mjetet e zbatimit

1. Cilat janë flukset aktuale të burimeve në lidhje me objektivin?
2. Cili është ndarja e buxhetit dhe burimeve njerëzore për objektivin?
3. Cilat janë hapat e ndërmarrë për të mobilizuar burimet e brendshme, ndihmën zyrtare për zhvillim dhe burimet shtesë të financimit, si investimet e huaja direkte dhe remitancat? Çfarë partneriteti është lidhur për të mobilizuar mjetet e zbatimit?
4. A ka ndonjë rol/punonjës specifik të dedikuar për zbatimin e objektivit?
5. A janë ata mjaftueshëm të përkushtuar ndaj kësaj pune, apo kanë role dhe detyra konkurruese?
6. Cilat janë sfidat dhe vështirësitë kryesore me të cilat përballet vendi në zbatimin e objektivit OZHQ?

Monitorimi dhe ndjekja

1. A janë vendosur tregues të miratuar në nivel kombëtar për të matur objektivin e rënë dakord në nivel kombëtar?
2. A janë ato në përputhje me treguesit e OZHQ?
3. A janë vendosur dhe përdorur linjat bazë për treguesit e synuar?
4. Cilat janë mekanizmat e mbledhjes së të dhënave për matjen e progresit të treguesve?
5. Cilat janë strukturat institucionale dhe metodologjia e përdorur për mbledhjen e të dhënave mbi treguesit?
6. Cilat janë atributet e informacionit që lidhen me treguesit (zberthimi, burimi, periudha, etj)?

Angazhimi i shumë palëve të interesuara

1. Si i përfshijnë marrëveshjet e përgjithshme institucionale në lidhje me objektivin kombëtar ministritë kryesore të linjës, nivelet nënkombëtare dhe lokale të qeverisjes, parlamentin, institucionet e të drejtave të njeriut, Organizatat e shoqërisë civile dhe sektorin privat?
2. Si janë nivelet e ndryshme të qeverisjes, organet legjislative (p.sh. parlamenti) dhe palët e interesuara a punojnë së bashku për të arritur objektivin?
3. Cilat mekanizma dhe platforma janë në dispozicion për palët e interesuara nga shoqëria civile dhe sektori privat për të kontribuar në planifikimin, zbatimin, monitorimin dhe rishikimin e politikave, planeve dhe programeve të synuara për objektivin e arritjes?
4. Çfarë partneriteti, duke përfshirë edhe sektorin privat, janë vendosur për zbatimin e objektivit?

Mos lini askënd pas

1. Si identifikohen grupet vulnerabël dhe ato më të largëta për objektivin?
2. Çfarë përpjekjesh janë bërë për të siguruar që të gjitha politikat, planet dhe programet të arrijnë tek më të margjinalizuarit dhe nuk lënë askënd pas?
3. Cilat burime specifike të dhënash janë në dispozicion në lidhje me grupet vulnerabël?

Nëse i zbatojmë këto pyetje në ilustrimin tonë Portokalli, mund të bëjmë pyetjet e mëposhtme:

1. Cilat janë lidhjet midis EIPV dhe objektivave të tjerë të OZHQ?
2. A ka politika/plane veprimi/strategji kombëtare gjinore për EIPV?
3. A ka ndonjë ligj që adreson IPV-në? Sa gjithëpërfshirës është? A është specifik për IPV-në apo përfshihet në ligje/ rregullore të tjera që trajtojnë dhunën ndaj grave?
4. A ka një buxhet të ndarë për përpjekjet për eliminimin e IPV-së?
5. A ka një organ të caktuar qeveritar përgjegjës për EIPV?
6. Cilat mekanizma/sisteme/procedura/procese janë vendosur për të siguruar koherencën vertikale dhe horizontale të politikave?
7. A ka baza dhe tregues?

Sipas literaturës së ekspertëve për EIPV, politikat, programet dhe iniciativat për EIPV duhet të marrin në konsideratë tre shtylla: parandalimin, mbrojtjen dhe ndjekjen penale. Më poshtë po paraqesim disa pyetje ilustruese që mund ta udhëzojnë audituesin në të kuptuarit e EIPV-së në drejtim të parandalimit, mbrojtjes dhe ndjekjes penale.

Parandalimi

1. A ka qeveria detyrim ligjor për të parandaluar IPV ndaj grave?
2. Cili ent/entitete janë përgjegjës për përpjekjet parandaluese?
3. Cilat janë mekanizmat e parandalimit?
4. A merren parasysh grupet vulnerabël në masat parandaluese?
5. A ka marrë qeveria masa për të inkurajuar të gjithë anëtarët e shoqërisë, veçanërisht burrat dhe djemtë, për të kontribuar aktivisht në parandalimin e IPV ndaj grave?
6. A ka ndërmarrë qeveria veprime për të adresuar praktikatat sociale, kulturore dhe fetare që çojnë për IPV kundër grave?
7. A ka ndërmarrë qeveria hapa për të adresuar stereotipet gjinore në kurrikulën shkollore dhe pedagogji?
8. A ka marrë shteti masa për nxitjen e programeve dhe aktiviteteve për fuqizimin e femrave?
9. Si po përdor qeveria teknologjinë dhe duke përdorur inovacionin për të parandaluar IPV kundër femrave?

Mbrojtja

1. A ka qeveria detyrim ligjor për të siguruar mbrojtje për gratë që janë viktimat e IPV?
2. Cili subjekt/entitete janë përgjegjës për përpjekjet për mbrojtje?
3. Cilat janë mekanizmat mbrojtës?
4. A po merren parasysh grupet vulnerabël?

Procedimi

1. A ka qeveria detyrim ligjor për të ndjekur penalisht shkelësit në rastet e IPV?
2. Cili ent/entitete janë përgjegjës për përpjekjet e ndjekjes penale?
3. A ka një kuadër ligjor për ndjekjen penale?
4. A ekziston një mekanizëm për të siguruar që viktimat e IPV të kenë akses në masa të veçanta mbrojtëse gjatë hetimeve dhe procedurave gjyqësore?
5. Si përfshihen OSHC-të në mbështetjen/dhënien e këshillave për viktimat e IPV?
6. A ka programe për të ndihmuar riintegrimin dhe rehabilitimin e autorëve?

Audituesi i SAI-t mund të marrë përgjigje për këto pyetje duke mbledhur informacion nga një sërë burimesh. Burime të tilla mund të përfshijnë dokumente nga subjektet e audituara, raporte të përgjithshme kërkimore, publikime përkatëse (p.sh. artikuj akademikë), faqet e internetit zyrtare të agjencive të OKB-së, OSHC-të, akademinë, burimet e mediave sociale dhe studimet e disponueshme për temën e auditimit. Në përvojën tonë, vëllime të mëdha informacioni janë përgjithësisht të disponueshme këto ditë. Për të qenë i fokusuar gjatë mbledhjes së informacionit, ne rekomandojmë që audituesi i SAI të flasë me disa aktorë dhe ekspertë kryesorë, p.sh. zyrtarë nga entiteti i audituar, ekspertë të çështjeve nga agjencitë e OKB-së, academia dhe organizatat e shoqërisë civile. Këto palë të interesuara mund të ndihmojnë audituesin e SAI-t në formimin e një ideje të përgjithshme rreth temës së auditimit dhe fokusimin në informacionin kryesor. Ata gjithashtu mund të ofrojnë njohuri mbi temën dhe të ndihmojnë në aksesin e duhur dhe informacione të dobishme. Angazhimi i palëve të interesuara luan një rol kyç në kuptimin e temës për auditimin e zbatimit të OZHQ.

Audituesi i SAI-t mund të përdorë një sërë mënyrash për t'u angazhuar me palët e interesuara. Këto përfshijnë intervista, fokus grupe, takime dhe biseda me palët e interesuara, si dhe anketa. Ne rekomandojmë që audituesi i SAI-t të angazhohet me aktorë shtetërorë dhe jo shtetërorë që lidhen me objektivin kombëtar që auditohet.

Palët e mundshme të interesuara për t'u kontaktuar në këtë fazë mund të jenë menaxherë të lartë nga ministritë e linjës, funksioni i të cilëve lidhet me objektivin, akademikë dhe ekspertë të tjerë që kryejnë kërkime mbi këtë temë, përfaqësues nga OSHC-të dhe ekspertë nga organet e OKB-së dhe agjenci të tjera ndërkombëtare si Banka Botërore.

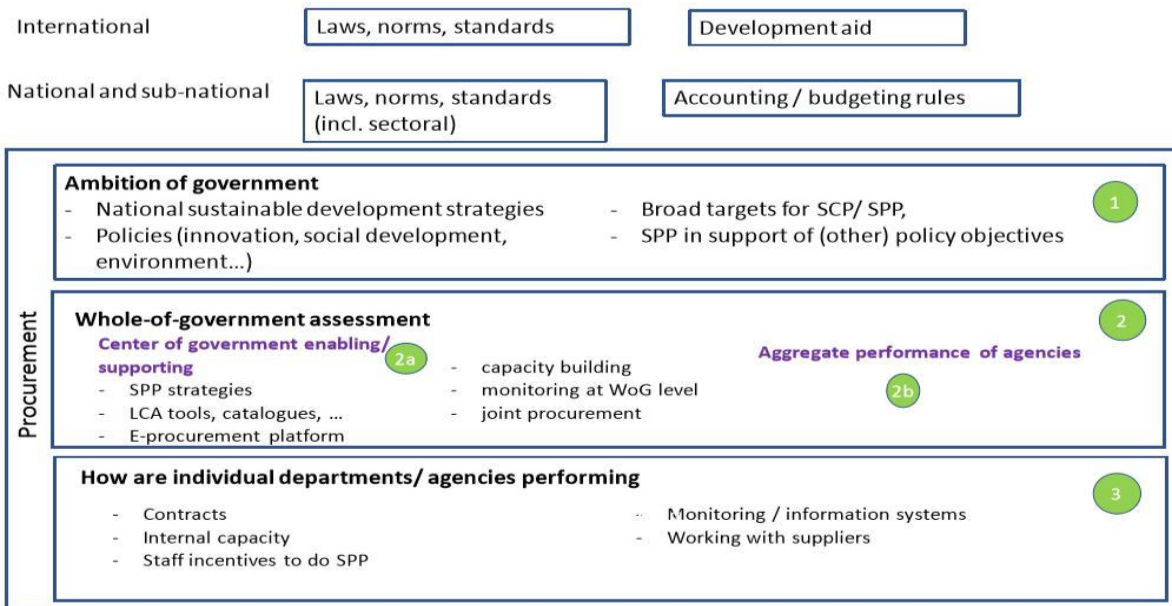
Duke zbatuar këtë udhëzim në ilustrimin tonë Portokalli, audituesi i SAI mund të mbledhë informacion në lidhje me përpjekjet e qeverisë për EIPV kundër grave duke:

Rishikimi i raporteve dhe vlerësimeve të bëra nga agjencitë qeveritare përgjegjëse për EIPV (eliminimin e dhunës nga partneri intim), raportet kombëtare mbi traktatet ndërkombëtare (p.sh. Konventat e OKB-së); konventat ndërkombëtare, si CEDAW, Belém do Pará, Maputo, Stamboll; auditimet e dhunës ndaj grave të kryera nga SAI, artikuj akademikë, faqet e internetit dhe raportet e OSHC-ve si Women Deliver, CAAF, organet e OKB-së **si UN**

Women, raportet e OKB-së mbi zbatimin e OZHQ, portali i njohurive të OKB-së për OZHQ, IISD, Grupi Gjinator i BB-së, si dhe twitter dhe llogaritë e mediave sociale të këtyre organizatave. Angazhimi me palët kryesore të interesit nga entitetet qeveritare përgjegjëse për përpjekjet e parandalimit, mbrojtjes dhe ndjekjes penale në lidhje me EIPV, ekspertë nga agjencitë e OKB-së, agjenci të tjera ndërkombëtare, OSHC, partnerë zhvillimi dhe ekspertë akademikë që punojnë me EIPV.

Qëllimet dhe objektivat e OZHQ janë të ndërlidhura. Është e rëndësishme që audituesi i SAI të **kuptojë ndërlidhjet midis objektivit të zgjedhur dhe objektivave të tjerë të OZHQ**. Kuptimi pozitiv dhe negativ i ndërlidhjeve ndërmjet objektivave mund të ndihmojnë në identifikimin e sinergjive dhe kompromiseve të mundshme. Heqja e kompromiseve dhe maksimizimi i sinergjive janë një element kyç i integritetit të OZHQ dhe koherencës së politikave. Audituesi i SAI-t mund të kuptojë ndërlidhjet nëpërmjet shqyrtimit në zyrë të raporteve dhe literaturës përkatëse, si dhe intervistave dhe konsultimeve me agjencitë qeveritare, shoqërinë civile, ekspertët, etj. Audituesi i SAI mund të shikojë gjithashtu mjete si Mjeti i Analizës dhe Vizualizimit të Ndërlidhjeve të OZHQ: <https://OZHQinterlinkages.iges.jp/index.html>.

Të kuptuarit e sistemit të ligjeve, institucioneve, politikave, planeve, programeve, aktiviteteve dhe subjekteve që kontribuojnë në objektivin kombëtar të përzgjedhur për auditim është thelbësor në hartimin e auditimit. Në takimin e grupit të ekspertëve (EGM) për zhvillimin e ISAM-it, ekspertët e OKB-së dhe SAI-t punuan në një hartë të temave të auditimit që pasqyron jo vetëm lidhjet më të rëndësishme me fushat e tjera të politikave, por edhe proceset dhe aktorët kryesorë në sistem. Duke reflektuar ndryshime në kontekstet kombëtare ligjore, institucionale dhe të politikave, harta të tilla, në mënyrë që të jenë relevante, mund të shtjellohen në nivel kombëtar. Një hartë e përgjithshme mund të tregojë në mënyrë të qartë llojet e çështjeve që janë relevante në nivel entiteti; në qendër të nivelit qendror; dhe në nivelin strategjik, politik. Figura më poshtë tregon një shembull të një harte gjenerike të prokurimit publik të qëndrueshëm të zhvilluar në EGM me ndihmën e ekspertëve.

Në krye të figurës janë paraqitur ligjet, normat dhe rregulloret, si në nivel ndërkombëtar ashtu edhe në atë kombëtar. Shtresa ndërkombëtare përfshin gjithashtu ndihmën për zhvillim. Në shumë vende, praktikat e prokurimit në një farë mase do të përcaktohen nga rregullat dhe praktikat e donatorëve; prandaj, anashkalimi i tyre ka të ngjarë të ndikojë në rëndësinë e auditimeve. Në nivel kombëtar, përtej ligjit të përqendruar në prokurim, ligji përkatës gjendet gjithashtu në nivel sektori (p.sh. në ndërtim, punë). Rregullat e kontabilitetit dhe buxhetimit janë gjithashtu pjesë e skanimit, pasi ato ndikojnë në mundësitë dhe stimujt për adoptimin e praktikave të qëndrueshme të prokurimit. Brenda kulisë së emërtuar “Prokurimi”, që synon të përfaqësojë sistemin e prokurimit të vendit, dallohen tre nivele. Duke shkuar nga poshtë lart, niveli i tretë harton çështjet që ndodhin në nivelin e subjekteve ose programeve individuale. Ato përfshijnë, ndër të tjera, menaxhimin e kontratave; kapacitetet e brendshme të zyrtarëve të prokurimit; stimujt e stafit për të bërë prokurime të qëndrueshme; sistemet e brendshme të monitorimit dhe vlerësimit; dhe si funksionojnë agjencitë me furnitorët. Niveli i dytë rendit çështjet që janë të rëndësishme në të gjithë qeverinë, dhe për disa prej tyre janë të centralizuara. Kjo përfshin funksione mbështetëse si platformat e prokurimit elektronik, mjetet e analizës së ciklit dhe katalogët e produkteve, si dhe aktivitetet e përbashkëta të prokurimit (p.sh. njësitë qendrore të blerjeve) dhe ngritja e kapaciteteve të administruara nga qendra. Ai përfshin gjithashtu strategji dhe plane veprimesh në nivel sektori dhe të gjithë qeverisë, objektiva për prokurime të qëndrueshme dhe sisteme monitorimi. Së fundmi, niveli i parë është ai i strategjisë dhe ambicieve të qeverisë. Ai përfshin përfshirjen e prokurimit të qëndrueshëm në strategjitë kombëtare të zhvillimit të qëndrueshëm, strategji të tjera të lidhura dhe plane veprimi (p.sh. inovacioni ose zhvillimi i NVM-ve), objektivat e gjithë qeverisë në lidhje me prokurimin publik dhe mekanizmat dhe mjetet që qeveria ka vendosur për të përdorur në mënyrë efektive prokurimin publik në mbështetje të objektivave të tjera të politikave. Ky nivel përfshin gjithashtu çështje që lidhen me ndryshimin e kulturës administrative për ta bërë këtë të fundit më mbështetëse të transformimit strukturor në administratën publike.

Kuptimi i rolit të luajtur nga aktorët kryesorë lidhet gjithashtu me të kuptuarit e sistemit të përgjithshëm që kontribuon në arritjen e objektivit të pranuar në nivel kombëtar të përzgjedhur për auditim. Është e rëndësishme të identifikohen dhe analizohen palët përkatëse të interesuara të përfshira në aktivitetet që lidhen me temën e auditimit, rolet dhe interesat e tyre dhe se si ata mund të ndikojnë në arritjen e rezultatit të audituar. Ne rekomandojmë dy mjete për këtë qëllim – analizën e palëve të interesuara dhe analizën RACI²⁷. Ju lutemi referojuni Aneksit 2 për të parë një ilustrim portokalli të detajuar të analizës së palëve të interesuara. Është e rëndësishme të theksohet se një qasje e përgjithshme është miratuar në këtë drejtim dhe se një analizë e palëve të interesuara specifike për EIPV duhet të marrë parasysh kontekstin dhe realitetin e çdo vendi. Një mjet tjetër që është i dobishëm për të kuptuar rolet dhe përgjegjësitë e secilit palë të interesuar në lidhje me objektivin dhe mënyrën

se si palët e interesuara ndërveprojnë dhe koordinojnë mes tyre është RACI²⁷.analiza. Kjo analizë mund të ndihmojë gjithashtu në identifikimin e rasteve të mundshme të mbivendosjes, dyfishimit, fragmentimit dhe/ose boshllëqeve që mund të pengojnë performancën dhe të pengojnë arritjen e objektivave të synuar. Subjektet e përfshira mund të identifikohen përmes hartës së palëve të interesuara.

Kuptimi i marrëveshjeve kombëtare për të matur progresin në arritjen e objektivit të zgjedhur është i rëndësishëm në një auditim të zbatimit të OZHQ-ve. Audituesi i SAI duhet të kuptojë kuadrin e matjes së performancës dhe treguesit e performancës të përdorur për matjen e progresit në objektivin kombëtar, marrëveshjet për monitorimin, ndjekjen dhe rishikimin. Audituesi i SAI duhet gjithashtu të kuptojë kuadrin e të dhënave, linjat bazë, sistemin e mbledhjes së të dhënave dhe nivelin e ndarjes së të dhënave në lidhje me objektivin kombëtar.

3.3 Kombinimi i rezultateve dhe qasjeve të orientuara nga sistemi në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

Ne rekomandojmë përdorimin e një kombinimi të qasjes së bazuar në rezultate dhe sisteme për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Një qasje e orientuar drejt rezultateve është e dobishme për të vlerësuar nëse rezultatet ose rezultatet janë arritur sipas synimit. Objektivat kombëtare të lidhura me objektivat e OZHQ janë rezultate që duhen arritur dhe auditimi i zbatimit të OZHQ-ve është një auditim që shqyrton progresin në arritjen e rezultateve. Megjithatë, auditimi i zbatimit të OZHQ-ve merr gjithashtu një qasje të plotë të qeverisë për të ekzaminuar sistemin e ligjeve, politikave, strategjive, programeve, subjekteve, etj., që kontribuojnë në objektivin kombëtar. Qasja e orientuar nga sistemi shqyrton funksionimin e duhur të sistemeve të menaxhimit. Si i tillë, një kombinim i të dyja qasjeve do të ishte i përshtatshëm në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve.

²⁷ [Analiza RACI është një mjet që ndihmon në identifikimin se kush është përgjegjës për një aktivitet, kush është përgjegjës për këtë, kush konsultohet përpara se të ekzekutohet dhe kush informohet më pas.](#)

3.4 Mbajtja e fushës së auditimit të menaxhueshme

Përcaktimi i fushës së auditimit në një auditim të zbatimit të OZHQ-ve përfshin përgjigjen e katër pyetjeve: **Çfarë** të auditohet? **Kush** të auditohet? **Ku?** dhe **kur?**

Pyetjes '**Çfarë të auditohet**' përgjithësisht i përgjigjet duke thënë se audituesi i SAI-t duhet të auditojë zbatimin e një sërë politikash që kontribuojnë në arritjen e objektivit të përzgjedhur të rënë dakord në nivel kombëtar të lidhur me një ose më shumë OZHQ. Megjithatë, zbatimi i Agjendës 2030 kërkon një qasje të integruar. Objektivat kombëtare janë të ndërlydhura, dhe secili objektivi i OZHQ-së zakonisht përfshin përgjegjësitë e shumë ministrive, enteve publike, niveleve të qeverisjes dhe sektorëve. Një qasje e plotë e qeverisë kërkon të sigurojë që përpjekjet e entiteteve dhe programeve të ndryshme janë të harmonizuara dhe të koordinuara për të ofruar përgjigje të integruara ndaj sfidave dhe prioritetëve të zhvillimit kombëtar. Në nivelin e objektivave të OZHQ, politikat dhe institucionet që ndikojnë në rezultatet zakonisht gjenden në një gamë më të gjerë fushash.

Sfida për auditimin është të mbajë fushëveprimin mjaft të madh për të përfshirë politikat që ndikojnë në problem (për të shmangur “problemet e liga”), por mjaft të vogël që të mbetet i menaxhueshëm. Kuptimi i audituesit të SAI-së për ndërlydhjet, funksionimin e sistemit që kontribuon në objektivin dhe kuptimin e palëve të interesuara të përfshira do të jetë shumë i dobishëm për të krijuar një fushëveprimi të menaxhueshëm. Ndërkohë që audituesi i SAI-së

duhet të ngushtojë fushëveprimin për ta mbajtur atë të menaxhueshëm, objekti nuk mund të kufizohet në shikimin e një entiteti ose programi dhe kontributin e tij në objektivin kombëtar.

Siç u përmend më lart, për t'iu përgjigjur **kë të auditojë, audituesi** i SAI-t mund të udhëhiqet nga mirëkuptimi i fituar nëpërmjet kryerjes së analizës së palëve të interesuara dhe analizës RACI. **Fusha e auditimit** do të varet, kryesisht, nga kapaciteti dhe burimet e ekipit të auditimit. Për aq sa është e mundur, audituesi i SAI-t mund të planifikojë për një përhapje përfaqësuese që mbulon nivele të ndryshme të qeverisjes dhe rajone të ndryshme të vendit. Axhenda 2030 e bën të qartë se vendet duhet t'i përshtatin OZHQ-të me rrethanat e tyre kombëtare.

Përveç kësaj, në shumicën e rasteve, vendet do të kenë miratuar objektiva politikash përpara miratimit të Axhendës 2030 që lidhen me objektivin e OZHQ-së të zgjedhur për auditim. Prandaj, disa konsiderata janë të rëndësishme për përcaktimin e periudhës kohore (**kur**) që do të mbulohet nga auditimi. Për pikën e fillimit të auditimit, audituesi i SAI-së mund të - Të shikojë tendencat, informacionin, ndryshimet e politikave, etj., meqenëse objektivat fillimisht u artikuluan në kontekstin kombëtar (p.sh. u formulua një politikë për këtë temë, u miratua legjisllacioni). Kjo mund të jetë gjithashtu e dobishme për gjetjen e raporteve përkatëse (nga SAI ose organizata të tjera) që e kanë shqyrtuar tashmë këtë çështje.

- Shiko në tendencat.
- Zgjidhni një vit specifik përpara miratimit të Agjendës 2030 si bazë për krahasim. Kjo

do t'i mundësojë audituesit të SAI-t të vlerësojë efektet e zbatimit në lidhje me një vit më parë cilat OZHQ-të nuk ishin miratuar ende dhe për të cilat informacioni është i disponueshëm, i besueshëm dhe përkatës.

- Konsideroni nëse janë kryer auditime të tjera për të njëjtën temë ose politika të lidhura nga SAI, të cilat mund të ndihmojnë në krijimin e një baze, të japin informacion mbi pikat e forta dhe të dobëta të identifikuar më parë dhe të shërbejnë si referencë për përcaktimin e pikënisjes për auditim të ri.

Pika përfundimtare e auditimit duhet të jetë sa më afër përfundimit të auditimit.

3.5 Formulimi i objektivave të auditimit

Formulimi i objektivave të auditimit qëndron në qendër të hartimit të një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve. Audituesi i SAI-t formulon objektivat e auditimit bazuar në përkufizimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve, të kuptuarit e objektivit kombëtar të përzgjedhur dhe fushëveprimit të auditimit. Audituesi i SAI-t mund të formulojë një objektiv kryesor auditimi, i cili ndahet në pyetje dhe nënpyetje të mëtejshme të auditimit. Për të përdorur ilustrimin portokalli, objektivi kryesor i auditimit mund të jetë:

Të vlerësojë përpjekjet e qeverisë që synojnë arritjen e progresit drejt eliminimit të dhunës nga partneri intim ndaj grave.

Ne kemi tentuar një kuadër të përgjithshëm të pyetjeve të auditimit, të cilat audituesi i SAI mund t'i përshtatë objektivit të zgjedhur kombëtar dhe situatës kombëtare. Ne rekomandojmë që audituesi i SAI-t të marrë të dhëna nga ekspertë të fushës në formulimin e objektivave të auditimit për çdo auditim të zbatimit të OZHQ-ve.

| Korniza e pyetjeve të auditimit për auditimin e zbatimit të OZHQ

1	Deri në çfarë mase qeveria ka parashikuar mundësimin e kornizave ligjore dhe politikave dhe aranzhimeve institucionale për arritjen e objektivit kombëtar të përzgjedhur?
1.1	A ka marrë qeveria masat e nevojshme për të harmonizuar kuadrin ligjor dhe politik dhe strukturën institucionale me objektivin e rënë dakord në nivel kombëtar?
1.2	A është korniza ligjore dhe e politikave horizontalisht dhe vertikalisht koherente (pa boshllëqe, mbivendosje, dyfishime dhe fragmentime) në lidhje me objektivin?
1.3	A ka vendosur qeveria rregullime institucionale efektive për koherencë vertikale dhe horizontale?
1.4	A trajtojnë në mënyrë adekuate kornizat ligjore dhe të politikave dhe aranzhimet institucionale nevojat e grupeve vulnerabël të identifikuar në lidhje me objektivin?
1.5	A ka informuar dhe përfshirë qeveria qytetarët dhe palët e interesuara (përfshirë aktorët

shtetërorë dhe jo shtetërorë si organet legjislativë, publikun, shoqëritë civile dhe sektorin privat) në proceset dhe aranzhimet institucionale për të vendosur korniza të forta ligjore dhe politike për arritjen e objektivit kombëtar të rënë dakord?

2 Deri në çfarë mase ka planifikuar dhe buxhetuar qeveria për arritjen e objektivit kombëtar të përzgjedhur?

- 2.1 A janë buxhetet e qeverisë në nivele të ndryshme të harmonizuara, të mjaftueshme dhe adekuate për arritjen e objektivit?
- 2.2 A i ka përfshirë qeveria të gjithë aktorët përkatës në planifikimin dhe buxhetimin për objektivin?
- 2.3 A i adresojnë planet dhe buxhetet e qeverisë nevojat specifike të grupeve vulnerabël të identifikuar? grupe të lidhura me objektivin?

3 Në çfarë mase qeveria ka zbatuar veprime për arritjen e objektivit kombëtar të përzgjedhur?

- 3.1 A ka koordinim, bashkëpunim dhe komunikim efektiv ndërmjet qeverisë, institucioneve dhe subjekteve në nivele të ndryshme për arritjen e objektivit?
- 3.2 A ka mobilizuar qeveria burimet e nevojshme për arritjen e kombëtares së objektivit të përzgjedhur?
- 3.3 A ka krijuar qeveria kapacitetet e nevojshme në nivele dhe funksione të ndryshme për arritjen e objektivit?
- 3.4 A ka identifikuar dhe adresuar qeveria rreziqet sistematike në zbatimin e kombëtares së objektivit të përzgjedhur?
- 3.5 A janë veprimet e qeverisë për zbatimin e objektivit të përzgjedhur efektive, të përgjegjshme dhe përfshirëse?
 - a) A ka përfshirë qeveria të gjithë aktorët përkatës në zbatimin e planeve të saj për arritjen e objektivit?
 - b) A ka zbatuar qeveria masa për të adresuar nevojat specifike të grupeve vulnerabël të identifikuar?

4 Deri në çfarë mase është arritur objektivi i rënë dakord në nivel kombëtar?

- 4.1 A ka vendosur qeveria një sistem efektiv, transparent dhe gjithëpërfshirës për matjen, monitorimin dhe raportimin mbi progresin drejt arritjes së objektivit kombëtar të përzgjedhur?
- 4.2 A e ka arritur qeveria progresin e planifikuar në objektivin kombëtar të përzgjedhur?
- 4.3 Duke pasur parasysh tendencën aktuale, a do të çojnë përpjekjet e qeverisë në arritjen e objektivit kombëtar të përzgjedhur sipas afatit kohor të planifikuar?

3.6 Përcaktimi i kriterëve të përshtatshme të auditimit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

Kriteret e auditimit janë standardet me të cilat audituesi i SAI-t do të vlerësojë përpjekjet e qeverisë për të kontribuar në arritjen e një objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar.

Informacioni i mbledhur duke kuptuar objektivin kombëtar do të jetë i dobishëm për audituesin e SAI-së në përcaktimin e kriterëve të përshtatshme të auditimit për auditimin e zbatimit të

OZHQ-ve. Kornizat kombëtare të matjes së performancës, treguesit e performancës, konventat dhe traktatet ndërkombëtare, ligjet dhe rregulloret kombëtare, praktikat më të mira, etj. mund të përdoren nga audituesi në përcaktimin e kriterëve të auditimit. Ne rekomandojmë që audituesi i SAI-t të angazhohet me subjektet e audituara në përcaktimin e

kriterëve të përshtatshme të auditimit. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve pasi një numër i subjekteve të audituara së bashku janë përgjegjës për të kontribuar në arritjen e objektivit kombëtar. Nisur nga natyra e re e kësaj çështjeje, audituesi i SAI-t mund të gjejë gjithashtu se në shumicën e rasteve nuk ka kriterë të gatshme ose ose të pranuar përgjithësisht.

Një shkëmbim pikëpamjesh me subjektet e audituara mund të jetë metodë efektive për zhvillimin e kriterëve dhe përcaktimin e asaj që është relevante dhe e auditueshme. Krahas subjekteve të audituara, burim i pasur kriteresh mund të jenë edhe ekspertë nga organizata të ndryshme. Edhe pse preferohet një angazhim bashkëpunues me subjektet e audituara, nëse subjektet e audituara nuk pajtohen me kriteret, audituesi ka përgjegjësinë përfundimtare për t'i vendosur ato. Për të dhënë një ilustrim portokalli:

Burimet e kriterëve të auditimit për EIPV (eliminimin e dhunës nga partneri intim)

- Treguesit e performancës për EIPV, traktatet dhe konventat ndërkombëtare si:
 - Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave (CEDAW)²⁸
 - Konventa²⁹ Belém do Pará
 - Konventa e Stambollit³⁰
 - Deklarata e Pekinit dhe platforma për veprim³¹
 - Ligjet kombëtare si Ligji Maria da Penha në Brazil
 - Ekspertët për çështjet gjinore

²⁸ <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/cedaw.pdf>

²⁹ <https://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/belem-do-paraen.pdf>

³⁰ <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

³¹ https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf

3.7 Zhvillimi i matricës së projektimit të auditimit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

Ne rekomandojmë përdorimin e një matrice të projektimit të auditimit si një mjet për të bashkuar të gjitha pjesët e punës së bërë në hartimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Një matricë e tillë ndihmon për të organizuar dhe strukturuar punën dhe për të mbështetur fazën e kryerjes. Si shembull, ekipi i auditimit mund të përdorë formatin e një matrice të projektimit të auditimit më poshtë:

Tema e auditimit					
Objektivi i auditimit					
Pyetja e auditimit					
Nënpyetja e auditimit					
Kriteret dhe burimet e kriterëve	Burimet e informacionit	Procedurat e mbledhjes së të dhënave	Procedurat e analizës së të dhënave	Kufizimet	Cfarë do të na lejojë analiza

Kjo matricë përmban pyetjet e auditimit dhe kriteret përkatëse, si dhe kolonat për të përfshirë informacionin e kërkuar për t'iu përgjigjur pyetjeve dhe burimet e këtij informacioni. Ai gjithashtu përmban kolona për të regjistruar procedurat që do të përdoren gjatë fazës së kryerjes për mbledhjen dhe analizimin e të dhënave. Matrica e projektimit të auditimit përfshin gjithashtu kufizimet e mundshme me të cilat përballet ekipi i auditimit gjatë fazës së kryerjes. Së fundi, kolona e fundit është caktuar për përfundimet e mundshme që do të dalin nga analiza e të gjithë informacionit të regjistruar në matricën e projektimit të auditimit. Shtojca 3 tregon një ilustrim të një matrice të projektimit të auditimit për një nënpyetje që lidhet me EIPV.

3.8 Finalizimi i planit të auditimit

Veprimi përfundimtar në hartimin e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve është finalizimi i planit të auditimit. Finalizimi i planit të auditimit përfshin bashkimin e të gjitha dokumenteve përkatëse dhe dokumenteve të punës që do të mbështesin hapat e ardhshëm të auditimit. Këto përfshijnë: Informacion dhe dokumentacion mbi objektivin kombëtar; objektivin dhe pyetjet e auditimit, kriteret dhe qëllimin e auditimit; metodologjinë, duke përfshirë teknikat që do të përdoren për mbledhjen e provave dhe kryerjen e analizës së të dhënave; matricën e projektimit të auditimit; një plan aktiviteti të përgjithshëm që përfshin përbërjen e ekipit, vlerësimin e kompetencave të ekipit, burimet dhe ekspertizën e mundshme të jashtme të nevojshme për auditimin; dhe koston e vlerësuar të auditimit, kornizat kohore dhe momentet kryesore të projektit, dhe pikat kryesore të kontrollit të auditimit.

3.9 Listëverifikimet e ISSAI-ve: Auditimi i projektimit të zbatimit të OZHQ-ve

- ✓ A dokumentoi ekipi një kuptim të mirë të objektivit kombëtar të përzgjedhur?
- ✓ A i diskutoi ekipi kriteret e auditimit me subjektet e audituara?
- ✓ A u angazhua ekipi me subjektet e audituara dhe palët e tjera të interesuara gjatë fazës së projektimit dhe dokumentoi rezultatet e angazhimeve?
- ✓ A ka përdorur ekipi teknikat e duhura të auditimit për të përcaktuar qasjen e auditimit, qëllimin e auditimit, objektivin dhe pyetjet audituese?
- ✓ A ushtroi ekipi gjykim profesional në hartimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A respektoi ekipi me kërkesat e kodit të etikës dhe pavarësisë të SAI-së në projektimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A kishte ekipi aftësitë e nevojshme për të hartuar auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A u mbikëqyr në mënyrë adekuate procesi i projektimit?
- ✓ A ka dokumentacion adekuat në lidhje me: objektivin e përzgjedhur për t'u audituar; mjetet dhe teknikat e përdorura për të përcaktuar objektivin e auditimit dhe pyetjet e auditimit; kriteret e auditimit; procedurat e auditimit; matrica e projektimit të auditimit; plani i auditimit?

3.10 NDIKIMI I AUDITIMIT

Audituesi i SAI-t mund të bëjë pyetjet e mëposhtme lidhur me ndikimin gjatë hartimit të auditimit:

- *Cili është ndikimi që duhet të ketë ky auditim?*
 - *A do të çojë qëllimi i përcaktuar i auditimit në auditimin e dëshiruar?*
 - *A do të çojë ekzaminimi i këtyre objektivave të auditimit në auditimin e dëshiruar?*
 - *A do të ndikojë pozitivisht ky auditim tek ata që kanë mbetur pas?*
-

Kapitulli 4 - Kryerja e një auditimi të zbatimit të OZHQ

Kryerja e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve fillon me miratimin e planit të auditimit. Në këtë fazë, audituesi i KLSH-së mbledh evidencat, i analizon ato, zhvillon gjetjet e auditimit dhe përfundon mbi objektivat e auditimit që lidhen me koherencën dhe integrimin e politikave, angazhimin e shumë palëve, LNOB dhe zbatimin e një sërë politikash që kontribuojnë në arritjen e objektivit kombëtar. Ky kapitull pasqyron disa nga aspektet kyçe në kryerjen e auditimit të OZHQ përmendur më sipër. Kapitulli jep gjithashtu udhëzime mbi mjetet dhe teknikat që audituesi mund të përdorë në momente të ndryshme gjatë kryerjes së auditimit.

4.1 Kryerja e auditimit të përpjekjeve të qeverisë për koherencë dhe integrim në zbatimin e objektivit kombëtar

Për t'iu përgjigjur pyetjeve të auditimit që lidhen me **koherencën dhe integrimin**, audituesi i SAI duhet të ekzaminojë politikën dhe sistemin institucional në lidhje me objektivin, duke filluar me qëllimet e deklaruara në dokumente të ndryshme politikash. Audituesi mund të vlerësojë nëse politikat janë të qëndrueshme, nëse ato do të ndikojnë realisht në objektivin dhe nëse ajo janë në përputhje me objektivin e deklaruar.

Audituesi mund të verifikojë funksionimin efektiv të qeverisë për sa i përket **koherencës horizontale**, me fjalë të tjera nëse ministrinë dhe agjencitë e ndryshme punojnë në mënyrë të sinkronizuar. Në shqyrtimin e **koherencës vertikale**, audituesi i SAI mund të kërkojë të përcaktojë shtrirjen e koordinimit mbizotërues nga niveli federal (nëse bëhet fjalë për shtet federal), në nivelin e shtetit, në kontekstet lokale, me rolin e shoqërisë civile dhe aktorëve të tjerë kyç të përfshirë si pjesë përbërëse e kësaj analize.

Në rastin e vlerësimit të **integritit horizontal dhe vertikal**, audituesi mund të identifikojë dhe kategorizojë mangësitë për sa i përket fragmentimit, mbivendosjes dhe dyfishimit (të shërbimeve, politikave, strukturës institucionale, kuadrit legjislativ, etj.). Në këtë kuptim audituesi i SAI-t do të shikojë risqet në të gjithë zinxhirin e ofrimit, duke konstatuar nëse

ofrimi i shërbimit është efektiv dhe nëse rezultatet janë arritur në mënyrë të kënaqshme apo jo. Duke vepruar kështu, audituesi nuk do të shikojë sesi secila agjenci menaxhon riskun, por

nëse, në rrjetet dhe modelet e organizatave të angazhuara për arritjen e një objekti, këto organizata po e menaxhojnë riskun në mënyrë të përshtatshme. Është e rëndësishme të pranohet se këto çështje lidhur me koherencën janë shpesh përgjegjësi menaxheriale të rendit të parë, ku menaxhmenti duhet të ketë akses në të dhënat e vlerësimit, të dhëna dhe planet e përmirësimit që lidhin rezultatet me objektivin kombëtar të zhvillimit të qëndrueshëm. Nëse nuk është kështu, atëherë kjo mangësi bëhet një gjetje auditimi në vetvete.

Audituesi duhet të identifikojë se kujt mund t'i bëhen këto pyetje për ndërlidhjet. Në zbatimin e OZHQ, shtetet shpesh kanë një qendër qeverisjeje, ose një agjenci kyçe, ose një mekanizëm tjetër koordinues dhe audituesi i SAI-t mund ta drejtojë pyetjen atje. Audituesi mund të konstatojë se në disa raste, koordinimi funksionon më mirë se të tjerat, se disa ministri mund të kenë përparuar më shumë se ministrinë e tjera. **Kur përballet me një situatë ku nuk ka një autoritet qendror të caktuar, audituesi duhet të gjejë se cilat janë masat për ndërlidhjen. Nëse nuk ka marrëveshje për këtë, nuk ka nevojë të shkohet më tej, pasi mungesa e një qendre të strukturës qeveritare është një gjetje që ia vlen të raportohet.**

Më poshtë një shembull në ngjyrë portokalli:

Që vendi X të arrijë objektivin e tij kombëtar të lidhur me EIPV, ekzistojnë tre fusha kyçe ku qeveria duhet të fokusohet: parandalimi, mbrojtja dhe ndjekja penale. Njëkohësisht, për të adresuar IPV-në, duhet të merren parasysh edhe faktorët kontribues si arsyt ekonomike, normat sociale, çështjet e sigurisë, mungesa e mbrojtjes ligjore për gratë, mungesa e arsimit dhe sistemet e dobëta gjyqësore në vend. Të gjithë këta faktorë nuk janë funksion i një ministrie, por përgjegjësi e shumë palëve të interesuara, përpjekjet koherente të të cilëve kërkohen për të arritur objektivin.

Konkretisht, funksionet e parandalimit, mbrojtjes dhe ndjekjes janë të lidhura me sektorët e arsimit, shërbimit shëndetësor, mbrojtjes sociale, policisë dhe drejtësisë, ndërkohë që një rol të rëndësishëm kanë edhe shoqëria civile dhe media. Këto funksione mund të lidhen me ministrinë përgjegjëse për barazinë gjinore, arsimin, drejtësinë, shëndetësinë, policinë dhe punët e brendshme, ndër të tjera. Duhet të ketë koherencë horizontale ndërmjet këtyre në aspekte të ndryshme të zbatimit. Në të njëjtën kohë, duhet të ketë një integrim vertikal midis organeve federale, shtetërore dhe lokale për të arritur rezultatet e synuara.

4.2 Kryerja e auditimit të përpjekjeve të qeverisë për angazhimin e shumë palëve në zbatimin e objektivit kombëtar

Zbatimi i OZHQ kërkon zbatimin e parimit të përfshirjes së shumë palëve të interesit që ka Axhendës 2030 në axhendat e politikave të vendit dhe promovimin e një përpjekjeje të koordinuar me shoqërinë civile, sektorin privat dhe aktorë të tjerë jo shtetërorë. Në fazën e planifikimit, duke përdorur analizën RACI, audituesi i SAI-t duhet të përcaktojë universin e palëve të interesuara, rolet dhe përgjegjësitë e tyre në lidhje me objektivin dhe mënyrën se si ato nder veprojnë dhe koordinojnë mes tyre.

Në fazën e kryerjes së auditimit, audituesi duhet të kontrollojë se si qeveria po zbaton dhe monitoron përpjekjet që synojnë arritjen e objektivit, duke krijuar gjithashtu një mjedis të favorshëm për pjesëmarrjen e palëve të tjera të interesuara. Një tjetër element me interes është shtrirja e ndërveprimit institucional dhe bashkëpunimit përtej kufijve organizativë për të arritur qëllimet e përcaktuara. Audituesi gjithashtu mund të identifikojë rastet e mundshme të mbivendosjeve, dyfishimive, fragmentimeve dhe/ose mosveprimeve që mund të pengojnë performancën dhe arritjen e objektivit.

4.3 Kryerja e auditimit të përpjekjeve të qeverisë për të siguruar që askush të mos mbetet prapa në zbatimin e objektivit kombëtar

Kur shqyrton parimin e mos lënies së askujt pas gjatë fazës së zbatimit, audituesi duhet të mbledhë evidenca të mjaftueshme dhe të përshtatshme për të konkluduar nëse masat e hartuar dhe zbatuara nga qeveria janë gjithëpërfshirëse; nëse është inkurajuar dhe arritur pjesëmarrja përfaqësuese; dhe nëse nga shqyrtimi i përpjekjeve të qeverisë është i evidentueshëm zbatimi i parimit të mos lënies së askujt pas. Referuar zbatimit të objektivit kombëtar, audituesi duhet të pyesë në fillim për masat e marra për identifikimin dhe adresimin e nevojave të shtresave më vulnerabël.

Më poshtë një shembull në ngjyrë portokalli:

Në rastin e EIPV, në vendin X, për zhvillimin e një mjedisi social dhe institucional që do të kontribuojë në zero tolerancë dhe çrënjosjen e dhunës ndaj grave, iniciativat mund të korrespondojnë me gra të profileve demografike, moshave, grupeve etnike, popullsive indigjene të ndryshme dhe grupet ekonomike. Audituesi duhet të vlerësojë përgjigjen e qeverisë ndaj nevojave dhe të drejtave të grupeve vulnerabël të ekspozuara ndaj diskriminimit të shumëfishtë, p.sh. gratë dhe vajzat indigjene.

4.4 Kryerja e auditimit të zbatimit të një sërë politikash që kontribuojnë në arritjen e objektivit kombëtar

Për të arritur një objektiv sektorial, qeveria fillon ndërhyrje të shumta publike bazuar në politikat dhe strategjitë e përcaktuara. Këto ndërhyrje pritet të kontribuojnë në rezultatet e parashikuara në to. Kur analizon ndërhyrjet në një auditim të performancës së një programi, audituesi mund të gjejë se në nivel programi individual, programi ishte efektiv. Megjithatë, gjatë auditimit të zbatimit të një sërë politikash drejt arritjes së një objektiv, duke marrë parasysh parimet e OZHQ, ajo ndërhyrje individuale mund të mos kontribuojë në objektiv në mënyrë efektive. Prandaj, për të adresuar këtë, audituesit duhet të shikojnë zbatimin e një sërë politikash që kontribuojnë në objektivin.

4.5 Mbledhja e evidencave të auditimit për progresin në arritjen e objektivit kombëtar të dakordësuar

Në fazën e planifikimit të auditimit, audituesi ka formuluar objektivat dhe nën objektivat e auditimit, kriteret e auditimit për të vlerësuar performancën, burimet e mundshme të evidencave dhe metodat për mbledhjen e tyre. Për mbledhjen e evidencave të auditimit, audituesi duhet të kryejë procedurat e auditimit të planifikuara për t'i mbledhur ato. Evidencat e mbledhura duhet të jenë të mjaftueshme, të përshtatshme dhe të besueshme dhe të lidhura me pyetjen e auditimit për të cilën ato mblidhen.

Duke pasur parasysh natyrën e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve, audituesi duhet të mbledhë evidenca auditimi nga një sërë burimesh. Këto burime mund të përfshijnë të dhëna të mbledhura nga subjektet e audituara, statistika kombëtare, raportet e përgjithshme kërkimore, publikime përkatëse (p.sh. artikuj akademikë), baza të dhënash, të dhënat publike nga faqet e internetit zyrtare të agjencive të OKB-së, OSHC-ve, nga bota akademike, nga mediat sociale dhe studime të disponueshme mbi temën e auditimit.

Një referencë e dobishme për të identifikuar burimet e duhura të të dhënave për një objektiv është Manuali elektronik i OKB-së për OZHQ³². Kjo referencë do të ndihmojë në monitorimin e progresit të regjistruar në zbatimin e OZHQ bazuar në të dhënat e prodhuara nga sistemet statistikore kombëtare. Në skenarin më të mirë, vendi do t'i ketë caktuar përgjegjësinë për përpilimin e të dhënave të treguesve një subjekti specifik dhe do të ketë specifikuar metodologjitë për mbledhjen e të dhënave, menaxhimin e të dhënave dhe llogaritjet statistikore. Gjatë mbledhjes së të dhënave të disponueshme bazuar në tregues, audituesi duhet të marrë në konsideratë nëse treguesi është një metrikë e mirë për objektivin kombëtar të zgjedhur.

Më poshtë një shembull në ngjyrë portokalli:

Të dhënat për një tregues që lidhet me dhunën bashkëshortore, nuk do të jenë të mjaftueshme për një objektiv kombëtar në EIPV, pasi nuk përfshin të dhëna për dhunën e ushtruar nga partneri bashkëjetues ose partneri aktual ose i mëparshëm jo bashkëjetues.

³² <https://unstats.un.org/wiki/display/SDGeHandbook/Home>

Audituesi duhet gjithashtu të marrë në konsideratë vlefshmërinë e instrumentit ose procedurës së mbledhjes së të dhënave. Në disa raste, vendi mund të ketë përcaktuar një tregues, por nuk ka vendosur mekanizmin e nevojshëm për mbledhjen e të dhënave për monitorimin e progresit të treguesit. Në rastet kur vendi nuk ka identifikuar një tregues, audituesi do ta regjistrojë këtë si një gjetje auditimi dhe do të zgjedhë një tregues të përshtatshëm në konsultim me ekspertët e fushës, institucionet përkatëse ose duke marrë parasysh treguesit e vendosur në nivel ndërkombëtar. Në të dy skenarët, procesi i auditimit duhet të përfshijë mbledhjen e të dhënave, ose nxjerrjen e të dhënave nga të dhënat ekzistuese administrative, ose ndoshta identifikimin e të dhënave ekzistuese nga statistikat zyrtare kombëtare ose të dhëna të tjera dytësore që janë të përshtatshme për analizë. Ju lutemi shikoni shembujt më poshtë:

<i>Vdekshmëria amtare</i>	<i>Targeti 3.1</i>	<i>Deri në vitin 2030, të zvogëlohet raportin global i vdekshmërisë amtare në më pak se 70 për 100,000 lindje të gjalla</i>
	Treguesi 3.1.1	Raporti i vdekshmërisë amtare.
	Burimi i të dhënave	Për një auditim të fokusuar në objektivin kombëtar për reduktimin e vdekshmërisë amtare, ku treguesi i zgjedhur është raporti i vdekshmërisë amtare, të dhënat administrative të mbajtura nga spitalet mund të jenë një burim për përcaktimin e këtij raporti. Në vendet në zhvillim, të dhënat e anketave, veçanërisht ato nga Anketat Demografike dhe Shëndetësore (DHS) dhe anketat e ngjashme të familjeve, përbëjnë burimin më të zakonshëm të të dhënave për vdekshmërinë amtare.
	Zbërthimi i të dhënave	Niveli i të ardhurave, vendbanimi (urban/rural), niveli arsimor, përkatësia etnike, mjediset humanitare, zona konflikti dhe refugjatët si dhe adoleshentët 15 - 19 vjeç.
<i>Varfëria</i>	<i>Targeti 1.1</i>	<i>Deri në vitin 2030, çrrënjësja e varfërisë ekstreme për të gjithë njerëzit kudo, që aktualisht matet si njerëz që jetojnë me më pak se 1,25 dollarë në ditë.</i>
	Treguesi 1.1.1	Përqindja e popullsisë nën kufirin ndërkombëtar të varfërisë, sipas gjinisë, moshës, statusit të punësimit dhe vendndodhjes gjeografike (urbane/rurale)
	Burimi i të dhënave	Për një auditim të fokusuar në eliminimin e varfërisë ekstreme, duke pasur si tregues të zgjedhur shkallën e varfërisë, auditimi mund të përfshijë mbledhjen e të dhënave duke përdorur anketën e të ardhurave dhe shpenzimeve të familjeve të administruara në një kampion të popullsisë.
	Zbërthimi i të dhënave	Anketat e preferuara të familjeve duhet të identifikojnë statusin e varfërisë së familjeve dhe aktivitetin ekonomik të anëtarëve të familjes dhe ndarjen e mëtejshme të këtij treguesi sipas gjinisë, moshës, statusit të punësimit dhe vendndodhjes gjeografike (urban/rural).

Kur nuk janë të disponueshme të dhëna parësore dhe të dhëna të vlefshme për treguesit e përzgjedhur nuk janë të disponueshme nëpërmjet burimeve të tjera, audituesi mund të marrë në

konsideratë përdorimin e të dhënave të përafërta me to. Të dhënat e përafërta ofrojnë një matje të përafërt të objektivit. Ju lutemi shikoni shembullin më poshtë:

Vdekshmëria amtare	Treguesi është raporti i vdekshmërisë amtare. Burimet kryesore të të dhënave të identifikuara janë anketa familjare dhe të dhënat spitalore. Kur këto të dhëna parësore nuk janë të disponueshme, auditimi mund të përdorë statistikën e publikuara në Anketën Demografike dhe Shëndetësore për përqindjen e lindjeve të asistuar nga profesionistë të kualifikuar shëndetësorë.
---------------------------	--

Audituesi duhet të marrë në konsideratë çështjet e cilësisë së të dhënave, duke përfshirë saktësinë, besueshmërinë, mbulimin, plotësinë dhe afatet kohore gjatë përdorimit të të dhënave si evidenca auditimi. Të dhënat e mbledhura dhe të publikuara nga agjencitë statistikore përbëjnë një pjesë të madhe të informacionit të disponueshëm për qeverinë.

Pavarësisht se të dhënat që mbledhin agjencitë statistikore janë përgjithësisht të përshtatshme për qëllimet për të cilat ato mbledhen, audituesi duhet të vlerësojë dhe dokumentojë nëse këto të dhëna janë të përshtatshme për qëllimin e auditimit. Përdorimi i gjyqimit profesional është një element thelbësor për përcaktimin e përshtatshmërisë së të dhënave për përdorim në një auditim.

Nëse ka kufizime ose pasiguri në evidencën e mbledhur, audituesi duhet të:

- kërkojë evidenca të pavarura, vërtetuese nga burime të tjera;
- ripërcaktojë pyetjet e auditimit ose fushëveprimin e auditimit për të eliminuar nevojën për të përdorur evidenca specifike që krijojnë problematika;
- paraqesë gjetjet dhe konkluzionet në mënyrë të tillë që evidencat të jenë të mjaftueshme dhe të përshtatshme; dhe
- përcaktojë nëse do të raportojë kufizimet ose pasiguritë si gjetje, duke përfshirë çdo mangësi të rëndësishme të sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Audituesi mund të përdorë një sërë teknikash për të mbledhur evidencat e auditimit - intervista, fokus grupe, anketa, rishikim dokumentesh, vëzhgim dhe inspektime fizike. Në marrjen e një vendimi për përdorimin e teknikave, audituesi duhet të ketë parasysh përshtatshmërinë e mjetit, kapacitetin e grupit të auditimit për të përdorur mjetin dhe burimet e kërkuara.

Në rastin e EIPV, gjatë mbledhjes së të dhënave dhe evidencave të auditimit, grupi i auditimit mund të marrë në konsideratë kontaktimin me viktimat, duke përfshirë gra nga grupe vulnerabël, siç janë gratë indigjenë. Ndërkohë që intervistat ballë për ballë mund të jenë të pakëndshme për viktimat. Nga ana tjetër, pyetësorët mund të mos zbulojnë shtrirjen e plotë të çështjeve. Pas shqyrtimit të avantazheve dhe disavantazheve të metodave të ndryshme, audituesi duhet të përshtatë metodat e ndryshme të mbledhjes së të dhënave me çështjen në auditim dhe të përdorë kampionimin për të pasur përgjigje sa më përfaqësuese.

Fokus grupet mund të jenë veçanërisht të rëndësishme në eksplorimin e çështjeve komplekse siç janë OZHQ. Metoda e fokus grupit mund të ndihmojë në testimin e gjetjeve paraprake të auditimit duke krahasuar pikëpamjet ose komentet e marra. Në një fokus grup, audituesi mund të intervistojë një panel, duke përfshirë palët e interesuara dhe të mbledhë informacion mbi pikëpamjet ose përvojat e tyre në lidhje me temën ose pyetjen e auditimit. Megjithatë, komentet e ekspertëve nuk janë gjetje, por informacion që do të përdoret për konfirmim në një fazë të mëvonshme.

Më poshtë një shembull në ngjyrë portokalli:

Fokus grupet mund të organizohen me personel që është i angazhuar në zbatimin e politikave ose programeve që lidhen me objektivin EIPV. (p.sh., policia, punonjës në shërbimet sociale, psikologë, mjekët dhe gjyqtarë).

Në një auditim të zbatimit të OZHQ-ve, një pyetësor mund të jetë një metodë e dobishme kur audituesi i SAI-t duhet të mbledhë informacion të detajuar dhe specifik nga një grup më i gjerë aktorësh. Një sondazh mund të jetë gjithashtu i dobishëm nëse zyra të ndryshme brenda një organizate ose organizata të ndryshme përfshihen në arritjen e një objekti të caktuar.

Ne rekomandojmë që audituesi të vendosë pritshmëri realiste në lidhje me evidencën e auditimit që nevojitet dhe që mund të mbledhet në kornizën kohore të auditimit; të sigurojë që seksionet vulnerabël të popullsisë janë të përfaqësuara në mënyrë të përshtatshme; dhe informacioni të mbledhet nga një sërë palësh të interesuara, ndonjëherë duke përdorur teknikat e kampionimit.

Këshilla për kryerjen e pyetësorëve

- Filloni pyetësorin me pyetje të lehta
- Shkruani pyetje të qarta, koncize dhe neutrale
- Mos i trajtoni dy çështje në një pyetje
- Shmangni pyetjet e paqarta
- Bëni pyetje që do të përdoren për analizë
- Shmangni shumë pyetje me fund të hapur
- Nëse është e mundur, bëni teste paraprake të pyetjeve të pyetësorit me disa anëtarë të grupit të synuar

4.6 Analiza e evidencave të auditimit për progresin e arritjes së objektivit kombëtar të dakordësuar

Analizimi i evidencave të auditimit është një hap kyç në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Audituesi mund të përdorë një sërë metodash sasiore dhe cilësore për të kryer një analizë të tillë. **Metodat e analizës sasiore** përfshijnë analizën e të dhënave sasiore, siç janë numrat dhe statistikat. Këto metoda varrojnë nga llogaritja e thjeshtë e një mesatareje ose një raporti deri te modelimi statistikor më i ndërlikuar. Në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, analiza sasiore

ndihmon në zbulimin e modeleve, tendencave dhe marrëdhënieve të rëndësishme në të dhënat dhe identifikon fushat që kërkojnë vëmendje ose përmirësim.

Analiza cilësore përfshin një gamë të gjerë metodash për strukturimin, krahasimin, përpilimin dhe përshkrimin e informacionit që mbështet arsyetimin logjik dhe argumentet që lidhen me evidencat.

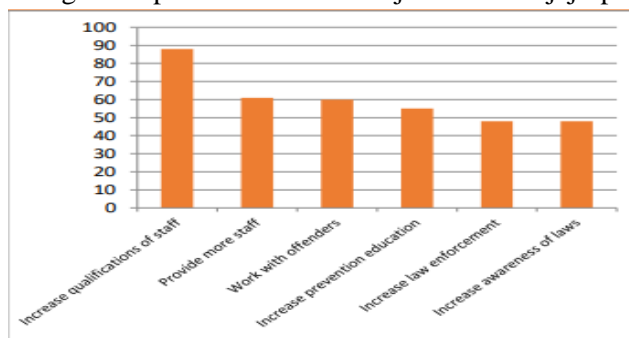
Zakonisht, audituesit kryejnë analiza cilësore të evidencave nga intervistat, dokumentet dhe nëpërmjet pyetësorëve me pyetje të hapura. **Analiza statistikore** përdoret për zbulimin e modeleve dhe tendencave në të dhëna.

Shpesh herë përdoren statistika përshkuese për të kuptuar, përmbledhur dhe përshkruar shpërndarjet në të dhëna në një mënyrë kuptimplote, si për shembull në analizimin e arritjes së objektivave të performancës. **Analiza e përmbajtjes** është një metodë për strukturimin dhe analizimin e të dhënave komplekse cilësore dhe shndërrimin e tyre në të dhëna sasiore. Qëllimi është që sistematikisht të renditen, të fokusohen dhe të thjeshtohen të dhënat në një numër të kufizuar temash ose kategorish përmbajtjesh që mund të përmbledhen. Të dhënat cilësore të përdorura si pikënisje për analizën e përmbajtjes mund të përfshijnë dokumentet e politikave të institucionit, transkriptet e intervistave, artikujt e gazetave, transkriptet e fokus grupeve, ankesat, raportet ose përgjigjet pyetësorit me pyetje të hapura. Analiza e përmbajtjes mund të jetë një metodologji e dobishme nëse audituesi ka një grup të madh të dhënash të papërpunuara që duhen transformuar në evidencë të përdorshme, të tilla si përgjigjet e një pyetësori me pyetje të hapura (pyetësor i pastrukturuar).

Më poshtë një shembull në ngjyrë portokalli:

Analiza e përmbajtjes e përdorur në auditimin EIPV, mbi veprimet e ndërmarra për përballimin e dhunës ndaj grave

Audituesit mblodhën përgjigjet e pyetësorit nga 340 persona të cilët ofrojnë mbështetjeje për gratë viktime të dhunës, si oficerë policie, psikologë dhe punonjës social. Pyetja e fundit në anketë ishte: “Sipas mendimit tuaj, çfarë duhet bërë për të përmirësuar shërbimet ndaj grave viktime të dhunës dhe për të ulur këtë lloj dhune në vendin tonë?” Grupi i auditimit kreu një analizë të përmbajtjes së përgjigjeve të pyetësorit dhe më pas i kategorizoi përgjigjet. Gjashtë kategoritë më të njohura janë përmendur në boshtin horizontal të diagramit.

4.7 Hartimi i gjetjeve të auditimit

Hartimi i gjetjeve të auditimit ka të bëjë me evidentimin e ndryshimit midis "çfarë duhet të jetë" dhe "çfarë është" dhe të shpjegojë shkakun dhe vlerësojë efektin e këtij ndryshimi aty ku ai ekziston. Në hartimin e gjetjeve të auditimit, audituesi sqaron çfarë është kriteri, çfarë është evidencë dhe analiza e ndërmarrë, situata e gjetur dhe shkaqet e saj, si dhe efektet që rezultojnë.

Hapi tjetër pas këtij vlerësimi është analizimi dhe përcaktimi i shkaqeve të çdo devijimi nga kriteret që mund të çojnë në një rekomandim të mundshëm. Ndonjëherë, mungesa e informacionit në lidhje me objektivat ose pyetjet e auditimit mund të jetë një gjetje në vetvete. Për shembull, audituesi mund të mos ketë korniza të të dhënave, grupe treguesish ose të dhënave të disagreguara për matjen e objektivit kombëtar të dakordësuar. Nëse vlerësimi i kriterëve dhe i kushtit i plotëson ose i tejkalon kriteret, atëherë kjo është gjithashtu një gjetje auditimi. Për shembull, audituesi i SAI-t mund të gjejë arritje pozitive në disa tregues të objektivit kombëtar të dakordësuar. Gjatë zhvillimit të gjetjeve të auditimit, është e rëndësishme që audituesi të hartojë edhe gjetje pozitive.

Kriteret

baza kundrejt së cilës krahasohet situata aktuale
– kërkesa performance ose kërkesa të praktikës normale, ose standarde të vendosura nga menaxhimi ose audituesi

Evidenca dhe analiza

çfarë u ekzaminua dhe pse - fushëveprimi dhe qëllimi i vlerësimit

Situata e gjetur dhe shkaqet

cila është situata e gjetur, duke përfshirë shkakun e saj, duke bërë të qartë burimin dhe vlefshmërinë e evidencave

Efektet

çfarë kuptimi ka gjetja, duke përfshirë efektin në subjektet individuale dhe pse është e rëndësishme

Audituesi mund të përdorë një matricë të gjetjeve të auditimit për të formuluar dhe dokumentuar gjetjet e auditimit në një auditim të zbatimit të OZHQ-ve. Tabela më poshtë tregon formatin e një matrice të gjetjeve të auditimit:

Gjetja e auditimit					Praktikat e mira	Rekomandimet
Situata	Kriteret	Evidenca dhe analiza	Shkaqet	Efektet		

Një ilustrim portokalli i matricës së gjetjeve të auditimit vendoset si Aneksi 3. Nga matrica e gjetjeve të auditimit, audituesi vazhdon me hartimin e gjetjeve të auditimit. Është e rëndësishme që prezantimi i gjetjeve kyçe të bëhet në terma të thjeshtë që një individ jo-ekspert i çështjes do të mund ta kuptonte atë. Audituesi mund të përdorë “teknikën e darkës”

për të organizuar evidencat e auditimit në një seri fjalish të cilat mund të kuptohen lehtësisht nga një i ftuar hipotetik në një darkë.

4.8 Konkluzionet mbi objektivat e auditimit në një auditim të zbatimit të OZHQ

Të nxjerrësh konkluzionet mbi objektivat e auditimit është hapi i fundit në kryerjen e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve.

Sipas përkufizimit, një auditim i zbatimit të OZHQ nxjerr përfundime mbi:

- progresin drejt arritjes së objektivit kombëtar të dakordësuar;
- sa ka gjasa që objektivi të arrihet bazuar në tendencat aktuale;
- përshtatshmërinë e objektivit kombëtar krahasuar me objektivin/objektivat përkatëse të OZHQ.
- shkallën e koherencës dhe integritimit në zbatimin e politikave dhe, për aq sa është e mundur për parimin
- “mos lër askënd pas” (*leave no one behind*);
- angazhimin e shumë palëve të interesit.

Kuadri i objektivave dhe nën objektivave të auditimit i sugjeruar nga ne në kapitullin e mëparshëm përfshin pyetjet dhe nën pyetjet e auditimit që lidhen me këto përfundime. Në arritjen e këtyre konkluzioneve, audituesi mund të konkludojë gjithashtu mbi kuadrin ligjor dhe të politikave dhe rregullimet institucionale; planifikimin dhe buxhetimin; zbatimin e veprimeve për arritjen e objektivit; dhe masën në të cilën objektivi është arritur.

Këshillë praktike

Kontrolloni nëse konkluzionet e auditimit:

- shpjegojnë në mënyrë të qartë dhe koncize gjetjet më të spikatura dhe mësimet e nxjerra?
- pasqyrojnë kriteret e auditimit?
- lejojnë kuantifikimin, ku është e mundur?
- reflektojnë ndryshimet me kalimin e kohës?
- janë të ekuilibruara dhe pasqyrojnë drejt gjetjet e auditimit?

Audituesi mund të konkludojë mbi mundësinë e arritjes së objektivit duke krahasuar të dhënat bazë dhe të dhënat në kohën e auditimit për treguesit e lidhur me objektivin dhe duke llogaritur ndryshimin mesatar vjetor të përqindjes. Kjo lejon një projeksion të thjeshtë, duke supozuar një normë konstante ndryshimi. Nëse janë të disponueshme disa pika të dhënash ndërmjet bazës dhe vitit të auditimit, atëherë mund të kryhet një analizë më komplekse e trendit dhe projeksioni mund të bazohet në këtë analizë. Përveç kësaj analize, pjesë e konkluzioneve dhe rekomandimeve do të ishin edhe gjetjet në lidhje me sistemet e qeverisë, operacionet, ndarjen e roleve dhe përgjegjësi për të arritur objektivin dhe mbulimin e parimeve të OZHQ.

Ashtu si në rastin e gjetjeve të auditimit, është e rëndësishme që audituesi të arrijë një konkluzion të ekuilibruar të auditimit.

4.9 Listëverifikimet e ISSAI-ve: Kryerja e auditimit të zbatimit të OZHQ

- ✓ A mori grupi i auditimit evidenca të mjaftueshme dhe të përshtatshme auditimi për të përcaktuar gjetjet?
- ✓ A arriti grupi i auditimit në përfundime në përgjigje të objektivave dhe pyetjeve të auditimit?
- ✓ A ka nxjerrë grupi i auditimit rekomandime kur është e përshtatshme dhe e lejuar nga mandati i SAI-t?
- ✓ A e ka analizuar grupi i auditimit informacionin e mbledhur dhe a ka siguruar që gjetjet e auditimit janë vënë në perspektivë dhe i përgjigjen objektivave të auditimit dhe pyetjeve të auditimit?
- ✓ A i riformuloi grupi i auditimit objektivat dhe pyetjet e auditimit sipas nevojës?
- ✓ A u angazhua grupi i auditimit me subjektet e audituara dhe palët e tjera të interesuara gjatë fazës së kryerjes dhe a i dokumentoi rezultatet e angazhimeve?
- ✓ A ka ushtruar grupi i auditimit gjykim profesional në kryerjen e auditimit të zbatimit të OZHQ?
- ✓ A ka respektuar grupi i auditimit kërkesat e kodit të etikës dhe pavarësisë së SAI-t gjatë kryerjes auditimit të zbatimit të OZHQ?
- ✓ A kishte grupi i auditimit aftësitë e nevojshme për të kryer auditimin e zbatimit të OZHQ?
- ✓ A ishte grupi i auditimit i mbikëqyrur në mënyrë adekuate gjatë kryerjes së auditimit të zbatimit të OZHQ?
- ✓ A ka dokumentacion adekuat në lidhje me evidencën e mbledhur të auditimit, analizën e evidencës së auditimit, hartimin e gjetjeve dhe konkluzioneve të auditimit?

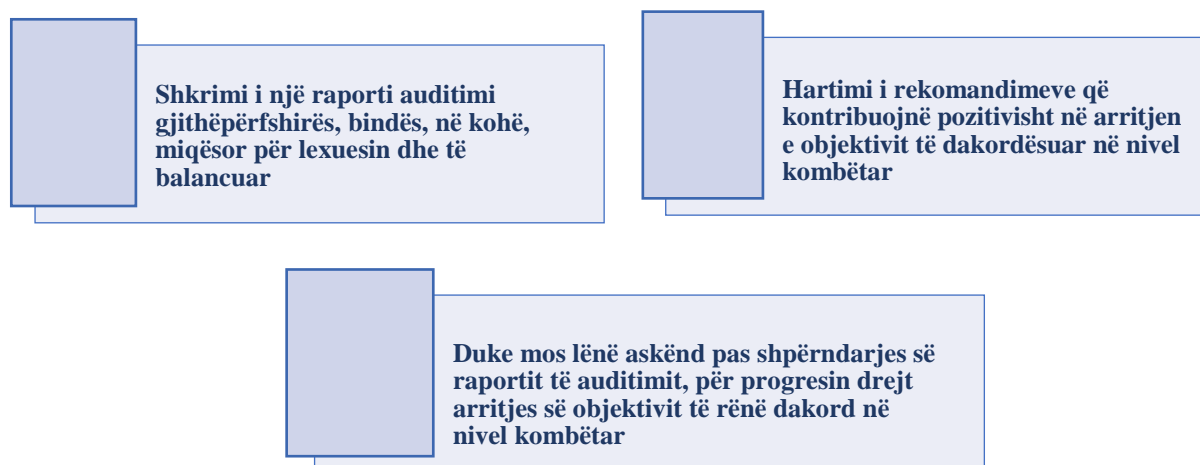
4.10 Vëmendje mbi ndikimin e auditimit

Audituesi mund të bëjë pyetjet e mëposhtme që lidhen me ndikimin gjatë kryerjes së auditimit:

- *A do të çojnë konkluzionet në ndikimin e dëshiruar të auditimit?*
 - *A do të lehtësojë angazhimi i shumë palëve gjatë kësaj faze ndikimin e dëshiruar të auditimit?*
 - *A pasqyrojnë konkluzionet e auditimit në mënyrë të përshtatshme pikëpamjet dhe statusin e grupeve vulnerabël të prekura nga zbatimi i objektivit të përzgjedhur?*
-

Kapitulli 5 | Raportimi i rezultateve të një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve

Në kapitullin e mëparshëm, ne përfundam duke përfunduar mbi objektivat e auditimit të një zbatimi auditimi të OZHQ-ve. Në këtë kapitull do të shikojmë se si të raportojmë mbi rezultatet e auditimit. Fazat e raportimit përfshijnë³³:

5.1 Si të hartohen rekomandimet që kanë ndikim?

Rekomandimet, nëse janë relevante dhe lejohen nga mandati i SAI-t, shërbejnë për të dhënë komente konstruktive që synojnë të kontribuojnë në adresimin e dobësive ose problemeve të identifikuara nga auditimi. Në hartimin e rekomandimeve në auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, auditori i KLSH-së duhet të sigurojë:

- Rekomandimet nuk cenojnë përgjegjësitë menaxheriale;
- trajtojnë shkaqet e mangësive të identifikuara;
- janë të qarta se kujt i drejtohet rekomandimi dhe çfarë është konkretisht propozuar³⁴

Disa SAI përfshijnë formulimin e rekomandimeve si pjesë e procesit që çon në shtjellimin e gjetjeve të auditimit.

³³ ISSAI 300, f. 19

³⁴ ISSAI 300, f. 16

Ne kemi këto këshilla praktike për audituesin e KLSH-së në hartimin e rekomandimeve:

Këshilla praktike për hartimin e Rekomandimeve	Skanoni raportet dhe publikimet e SDG, p.sh. VNR raporton për ilustrime të praktikave të mira në zbatimin e SDG-ve
	Konsultohuni me ekspertët, palët e interesuara dhe subjektet e audituara
	Merrni parasysh përparësitë dhe burimet e nevojshme për të kryer veprime
	Merrni parasysh kontekstin kombëtar
	Shkruani rekomandime SMART (specifike, në kohë, të Atribueshme, përkatëse dhe të kufizuara në kohë).

Për të përdorur një ilustrim portokalli:

KLSH rekomandon që koordinimi që ekziston ndërmjet policisë, gjyqësorit dhe qendrave që ofrojnë shërbime për viktimat e dhunës nga partneri intim të zgjerohet, duke përfshirë koordinimin ndërmjet shërbimeve spitalore dhe agjencive qeveritare që koordinojnë me shoqërinë civile dhe organizatat joqeveritare.

5.2 Si të shkruajmë një raport auditimi gjithëpërfshirës, bindës, në kohë, të përshtatshëm dhe të balancuar për lexuesin?

Audituesi i KLSH-së mund të shkruajë një raport auditimi gjithëpërfshirës duke u siguruar që raporti të mbulojë konkluzionet e auditimit mbi të gjitha objektivat kryesore të auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Siç rekomandohet në kapitujt e mëparshëm, konkluzionet kryesore të auditimit do të kenë të bëjnë me:

- shtrirja e koherencës horizontale dhe vertikale në përpjekjet e qeverisë për të zbatuar një sërë politikash që kontribuojnë në arritjen e objektivave të dakordësuara në nivel kombëtar;
- progresin e bërë në arritjen e objektivit kombëtar, gjasat e objektivit arritja dhe përshtatshmëria e objektivit kombëtar në krahasim me objektivin e OZHQ;
- shkalla në të cilën qeveria e ka integruar parimin "të mos lërë askënd prapa". zbatimin e objektivit kombëtar; dhe
- shtrirja e angazhimit të shumë palëve në arritjen e progresit në objektivin kombëtar.

Një raport bindës auditimi është i strukturuar logjikisht dhe siguron një marrëdhënie të qartë ndërmjet objektivit të auditimit, kriterëve, gjetjeve, konkluzioneve dhe rekomandimeve, duke adresuar kështu të gjitha argumentet përkatëse. Ekziston një sasi e madhe literature për zbatimin e OZHQ-ve. Procesi i ndjekur për të arritur në konkluzionet e auditimit, prania e

provave të mjaftueshme dhe të përshtatshme dhe perspektiva të jashtme dhe të pavarura në tregimin e historisë, e dallon raportin e auditimit të KLSH-së për zbatimin e OZHQ-ve nga publikimet e tjera.

Modeli i auditimit të OZHQ-ve të IDI-së (ISAM)

Publikimi në kohë i një raporti të auditimit të OZHQ-ve, lejon nivelin drejtues të KLSH-së, qeverinë, zyrtarët e legjislativit dhe palët e tjera të interesuara të përdorin informacionin e dhënë aty në një mënyrë që përforcon ndikimin³⁵. KLSH mund të përdorë konsiderata të ndryshme për të vendosur për kohën e raportimit. KLSH mund të dëshirojë të nxjerrë një raport, ndërkohë që ka një pasqyrim të madh për objektivin kombëtar që raportohet. KLSH

mundet gjithashtu të marrë parasysh kohën e VNR-së (Raportit Vullnetar Kombëtar) të vendit dhe të nxjerrë raportin e tij në mënyrë të tillë që konkluzionet e auditimit ndikojnë pozitivisht në raportimin e qeverisë në VNR. Në rastin e auditimeve të zbatimit të OZHQ-ve, koha e shpërndarjes mund të përfitojë nga përshtatja me ngjarjet ndërkombëtare të nivelit të lartë që nxisin përpara axhendën e OZHQ-ve, siç është Forumi Politik i Nivelit të Lartë për Zhvillimin e Qëndrueshëm.

Kur merret parasysh audienca e gjerë dhe e larmishme që arrin një auditim për zbatimin e OZHQ-ve, hartimi i një raporti që është i përshtatshëm për lexuesin merr edhe më shumë rëndësi³⁶. Disa SAI përdorin stilin e udhëzuesit në shkrimin e raporteve dhe ka ekspertë profesionistë të komunikimit për të redaktuar dhe rishikuar raportin. Audituesit e KLSH mund të përfitojnë gjithashtu nga përdorimi i mjeteve si 'indeksi i lexueshmërisë'. Fondacioni Kanadez i Auditimit dhe i Llogaridhënies, ka dhënë këshilla praktike për të shkruar raporte të përshtatshme për lexuesit³⁷

³⁵ Partneriteti Ndërkombëtar i Buxhetit 2018, Raporti i Hulumentit të Buxhetit të Hapur 2017, Uashington DC

³⁶ Montero, A. G. & Le Blanc, D. (2019). Roli i auditimeve të jashtme në rritjen e transparencës dhe llogaridhënies për Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm. Dokumenti i punës i DESA Nr. 157, f. 13

³⁷ Fondacioni Kanadez i Auditimit dhe Llogaridhënies, Kurs Efektiv i Shkrimit të Raportit

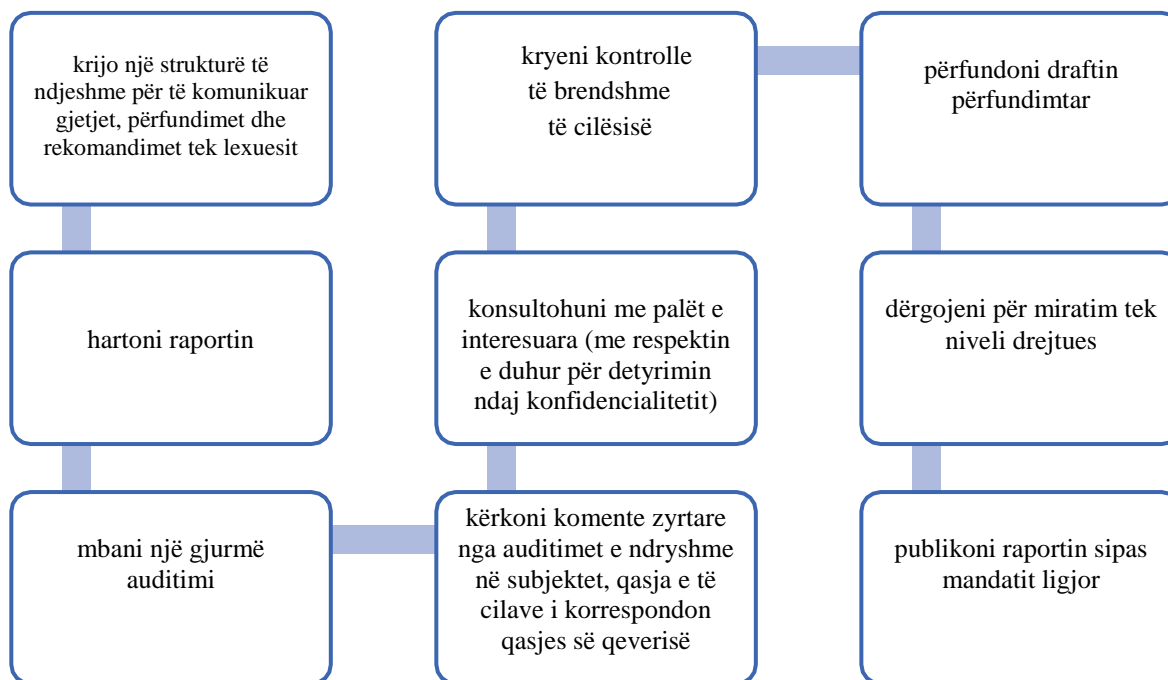
Këshilla për të shkruar raporte të përshtatshme për lexuesit

(Fondacioni Kanadez i Auditimit dhe Llogaridhënies, Kursi efektiv i shkrimit të raportit)

Kriteri përfundimtar dhe më kritik për t'u mbajtur parasysh është të shkruhet një **raport i balancuar**. Në shkrimin e raportit audituesi i SAI-t duhet të thotë se çfarë bëri mirë qeveria në përpjekjet e saj, për të zbatuar objektivin kombëtar dhe çfarë duhet përmirësuar. Për të shkruar një raport të balancuar, audiuesi i KLSH-së duhet të sigurojë që ai/ajo të ketë zhvilluar konkluzione të balancuara auditimi mbi objektivat e auditimit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve. Një raport i balancuar i auditimit të OZHQ-ve, shton vlerën pasi inkurajon qeverinë të vazhdojë duke bërë atë që është bërë mirë dhe u jep informacion departamenteve të tjera qeveritare se çfarë mund të bëhet të bëhen, në zbatim të objektivave kombëtare për të cilat ata janë përgjegjës.

Në figurën më poshtë tregohet procesi që duhet të ndjekë një SAI për hartimin e një raporti auditimi per OZHQ

Në ndjekjen e këtij procesi për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve, audituesi i KLSH-së mund të përballë me një sfidë duke kërkuar komente zyrtare nga një sërë entitetesh dhe agjencish qeveritare. Sfidat mund të jenë të ndërlikuara kur ka një përcaktim të paqartë të roleve ose dublim në ofrimin e shërbimeve. Vendosija e ekuilibrit të duhur midis të qenit gjithëpërfshirës në komentet e kërkuara dhe ruajtjes së konfidencialitetit të informacionit të marrë prej tyre, është një çështje që kërkon vëmendje³⁸.

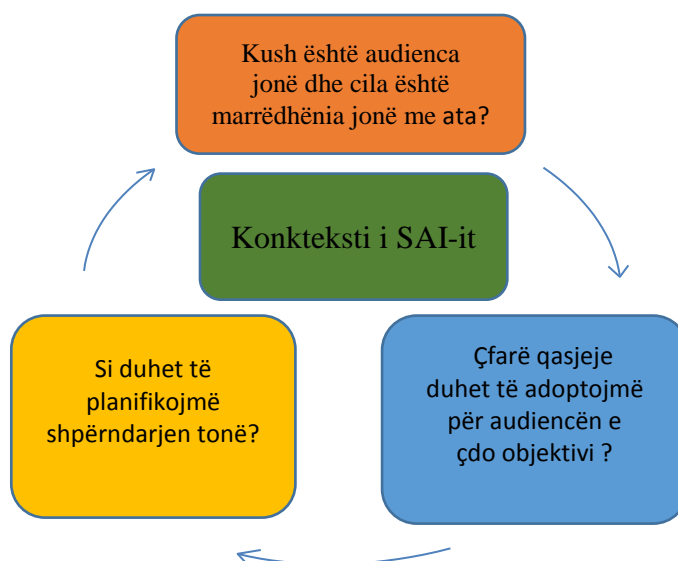
Raportet e auditimit shpesh përfshijnë referenca ndaj palëve të treta që nuk përfshihen në objektin e një auditimi. Në rastin e auditimeve të OZHQ-ve, kjo situatë ka më shumë gjasa të ndodhë, veçanërisht nga pikëpamja e shumë aktorëve të interesit nga qasja e përkrahur zakonisht dhe aktiviteti mbizotërues i OSHC-ve. Njoftimi i palëve të treta dhe duke i përfshirë në verifikimin e saktësisë dhe të plotësisë së deklaratave në lidhje me to lejon SAI-t, të sigurojnë saktësinë dhe drejtësinë e raportimit duke promovuar objektivitetin e raportimit³⁹.

³⁸ ISSAI 3000, f. 71

³⁹ Implementimi I Manualit të Performancës IDI ISSAI (Versioni 0), f.169

5.3 Mos lënia e askujt prapa në shpërndarjen e raportit për auditimin e zbatimit të OZHQ-ve

Raporti i SAI-t mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve është një mjet i fuqishëm për të promovuar përgjegjshmërinë dhe transparencën në zbatimin e kombëtare objektivat. Raporti ngre gjithashtu profilin e KLSH-së dhe forcon rolin e saj për të siguruar të pavarur, mbikëqyrjen e jashtme për zbatimin e OZHQ-ve. Duke pasur parasysh këto funksione të ndryshme dhe përhapjen e gjerë tek palët e interesuara, SAI duhet të sigurojë që askush s'ka mbetur pas në shpërndarjen e raportit të auditimit.

Një SAI mund të marrë parasysh tre pyetje kyçe në shpërndarjen e raportit të auditimit, siç ilustron më lart në të djathtë . Raporti mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve ka një audiencë të gjerë shtetërore dhe joshtetërore aktorë në nivel kombëtar, rajonal dhe global. Audiencia përfshin ata që janë të ngarkuar me qeverisjen, legjislatura, komisionet e legjislativit, qytetarë, OSHC, media, organe të OKB-së, subjekte ekspertë të këtyre çështjeve, akademi, organizata profesionale, partnerë zhvillimi, organizma ndërkombëtarë, etj. Ne rekomandojmë që SAI të marrë në konsideratë analizën e aktorëve të bërë për auditimin dhe të listojë gamën e palëve të interesuara të cilave duhet t'u drejtohet raporti. Në krijimin e kësaj liste, është e rëndësishme të siguroheni se konsiderohen edhe grupet vulnerabël në vend. Në vendosjen e qasjes që do të përdoret për audiencën e synuar dhe mjetet e shtrirjes, SAI duhet të marrë parasysh interesin dhe kontekstin të audiencës së synuar. Për shembull, ndërsa disa grupe të synuara mund të arrihen përmes mediave sociale dhe faqet e internetit, të tjerët mund të kërkojnë kanale më formale komunikimi. SAI duhet të ketë konsideratë të veçantë për grupet vulnerabël si personat me aftësi të kufizuara, ata që jetojnë në zona të largëta gjeografikisht, ato që përballen me sfidat e shkrim-leximit, etj.

5.4 Lista e kontrollit ISSAI: Raport mbi rezultatet e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve

- ✓ A është raporti i auditimit gjithëpërfshirës, bindës, në kohë, i përshtatshëm për lexuesin dhe i balancuar?
- ✓ A ka dhënë grupi i auditimit (nëse është brenda mandatit të SAI-t) rekomandime konstruktive që ka të ngjarë të kontribuojnë ndjeshëm në adresimin e dobësive ose problemeve të identifikuara nga auditimi?
- ✓ A është raporti i auditimit i aksesueshëm gjerësisht, në përputhje me mandatin e SAI-t?
- ✓ A u angazhua grupi i auditimit me subjektet e audituara dhe palët e tjera të interesuara, gjatë fazës së raportimit?

- ✓ A ka ushtruar grupi i auditimit, gjykim profesional në raportimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A i përmbushi grupi i auditimit kërkesat e kodit të etikës dhe pavarësisë së SAI-t në raportimin mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A kishte grupi i auditimit aftësitë e nevojshme për të raportuar mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A ishte grupi i auditimit i mbikëqyrur në mënyrë adekuate, gjatë raportimit mbi auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A ka dokumentacion adekuat në lidhje me përmbajtjen e raportit, mënyrën se si janë zhvilluar rekomandimet dhe vendimet e marra në lidhje me shpërndarjen e raportit?

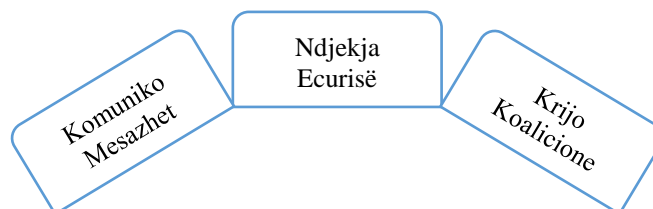
5.5 VËMENDJA MBI NDIKIMIN E AUDITIMIT

Audituesi i KLSH-së mund të bëjë pyetjet e mëposhtme lidhur me ndikimin, gjatë raportimit për auditimin:

- *A do të kontribuojnë pozitivisht rekomandimet, në raport në ndikimin e auditimit?*
 - *A do të kenë ndikim pozitiv rekomandimet në statusin e grupeve vulnerabël?*
 - *A është raporti i aksesueshëm për të gjithë aktorët kryesorë, përfshirë grupet e cenueshme?*
-

Kapitulli 6 | Ndjekja dhe impakti i auditimit të zbatimit të OZHQ-ve

Për të kontribuar në zbatimin e OZHQ-ve, nuk është e rëndësishme vetëm që SAI-t të kryejë vetëm auditime cilësore, por njëkohësisht kërkohet edhe që impakti publik i këtyre projekteve auditimi të ketë ndikimin e pritshëm. Gjatë gjithë kapitujve të mëparshëm është trajtuar impakti i punës audituese në fazat e ndryshme të procesit auditues. Duke vepruar kështu, theksi është vënë në faktin se sa i përket impaktit të auditimit, ndikimi i rezultateve audituese duhet menduar që në fazat e hershme dhe fillestare të projektit të auditimit dhe jo pasi të ketë përfunduar raporti i auditimit. Në këtë kapitull, do të pasqyrohet një refleksion mbi orientimin e veprimeve që duhet të ndërmerren nga SAI-t pas nxjerrjes së raportit të auditimit. Njëkohësisht, duke reflektuar se si SAI-t mund të rrisin ndikimin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve në këtë fazë, ne do të shqyrtojmë tre veprime.

6.1 Ndjekja e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve

Ndjekja e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve i referohet ekzaminimit nga audituesit e SAI-t të korigjimit të veprimeve që duhet të ndërmerren nga subjektet përgjegjëse bazuar në rezultatet e auditimit. Ndjekja e auditimit forcon ndikimin e auditimit dhe vendos bazën për përmirësime në punën e ardhshme të proceseve audituese. Një SAI mund të përdorë disa metodat për të ndjekur zbatimin e rekomandimeve të leuara nga një raport auditimi, në varësi të mandatit, praktikave të auditimit dhe kapacitetit institucional. Këto metoda mund të përfshijnë takime me nivelin drejtues të subjekteve të audituara, kërkesa për informacion me shkrim mbi progresin në intervale periodike, telefonata ose vizita në terren, mbledhja e informacionit nëpërmjet grupeve të tjera të auditimit ose auditimet vijuese.

Në kontekstin e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve, auditimet për zbatimin e rekomandimeve janë relevante. Për rrjedhojë, SAI-t duhet të kryejnë auditime për zbatim rekomandimesh jo vetëm për të vlerësuar dhe konstatuar veprimet e ndërmarra nga subjekti, por më e rëndësishmja, edhe për të konstatuar progresin e arritur prej tyre në kuadër të realizimit të objektivave kombëtare në pika të ndryshme në kohë.

Nëse mandati dhe kapacitetet e lejojnë këtë, SAI-t mund të deergojnë një model të planit të veprimit në secilin prej subjekteve përgjegjëse të audituara, pas konkludimit të raportit përfundimtar të auditimit. Modeli përfshin: informacion mbi rekomandimet; veprimet që do

të ndërmerren; kush është përgjegjës; afati i fundit për realizimin e planit të veprimit; dhe përfitimet e arritura nga implementimi i rekomandimeve.

Meqenëse auditimet e zbatimit të OZHQ-ve në përgjithësi kryhen nga ekipe shumë-sektoriale, të cilat mund të bashkohen vetëm për realizimin e këtij auditimi, një SAI duhet të përcaktojë strukturën dhe rolet e duhura dhe përgjegjësitë për ndjekjen e auditimit që do të zhvillohet. Një SAI mund të vendosë të ketë një funksion të centralizuar, i cili mbledh informacione në baza të rregullta dhe formon ekipe auditimi shumësektoriale për auditimet vijuese. Por, njëkohësisht një SAI mund të vendosë gjithashtu që të ketë ekipe të dedikuara për auditimet e zbatimit të OZHQ-ve, të cilat janë përgjegjëse specifikisht për auditimet që do të zhvillohen në kuadër të ndjekjes së zbatimit të rekomandimeve të OZHQ-ve.

Këshilla Praktike

Zbatimi i rekomandimeve përfshin monitorimin e progresit të bërë drejt arritjes së objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar sipas pikave të përcaktuara.

Ndërsa ndjek progresin në objektivin e rënë dakord në nivel kombëtar, audituesi i SAI duhet të përdorë matricën të ngjashme të projektimit të auditimit për të siguruar krahasueshmërinë e rezultateve të ndjekjes.

6.2 Komunikimi i mesazheve kryesore

Komunikimi i mesazheve kryesore nga auditimi i zbatimit të OZHQ-ve do të synojë në krijimin e impaktit të auditimit. SAI mund të përdorë një sërë forumesh të ndryshme në nivel kombëtar, rajonal dhe ndërkombëtar për këtë qëllim.

- Në nivel kombëtar, SAI mund të përdorë njoftime për shtyp, intervista në media, konferenca, panel diskutime, shfaqje publike, evente të organizuara nga organe profesionale, evente të organizuara nga Agjencitë e OKB-së në vend, evente të organizuara nga Organizatat e shoqërisë civile në vend, etj., për komunikimin e mesazheve kryesore.
- Në nivel rajonal, SAI mund të përdorë evente të organizuara nga organet rajonale të INTOSAI-t, forume rajonale, komisione rajonale të OKB-së, evente të organizuara nga

partnerë zhvillimi etj.

- Në nivel ndërkombëtar, SAI mund të përdorë HLPF, takime të organizuara nga agjencitë e OKB-së, OECD, INTOSAI dhe evente të tjera INTOSAI, evente të organizuara nga organizma ndërkombëtarë si Banka Botërore, Organizata të shoqërisë civile ndërkombëtare, etj.
- Platformat dhe aplikacionet e mediave sociale mund të jenë gjithashtu mjete efektive për SAI-t për të komunikuar mesazhet kryesore.

- Në Gjeorgji, monitoruesi i buxhetit në internet, i ofron qeverisë informacione rreth SDG-të si dhe të gjitha auditimet që lidhen me to. Qytetarët mund të paraqesin kërkesa për OZHQ-të të cilat mund të merren parasysh në auditimet e ardhshme.
- PASAI planifikon të nisë një strategji komunikimi të përshtatur për çdo SAI, që sugjeron përdorimin e mjeteve të shumta të komunikimit për të arritur më mirë të tek rinjtë e rajonit dhe një sërë palësh të tjera të interesuara, për të përmirësuar të kuptuarit e tyre në kuadër të vlerave dhe rëndësisë së punës së SAI-ve rreth OZHQ-ve.
- Komisioni për Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit nga OLACEFS ka zhvilluar një aplikacion online – me të dhëna nga UNDESA – që lejon kërkimin e të gjitha raporteve të auditimit nga SAI-t rajonale që lidhen me një qëllim ose objektiv të caktuar të OZHQ-ve.

SAI-t nuk duhet të kufizojnë angazhimet e tyre me qeveritë në çështjet që kanë të bëjnë me zbatimin rekomandime, por gjithashtu mund të kontribuojë në mënyrë aktive në proceset kombëtare të rishikimit. SAI-t mundën, për shembull, të japin të dhëna ose marrin pjesë në përgatitjen e VNR-së, ose bashkohen me delegacionet zyrtare të HLPF. Për më tepër, auditimet e OZHQ-ve të SAI-ve mund të kenë gjithashtu një ndikim pozitiv nëpërmjet kontributit të tyre në mekanizmi global i ndjekjes dhe rishikimit të SDG-së të Agjendës 2030, qoftë duke informuar seancat e HLPF ose forumet rajonale të shqyrtimit (nëpërmjet Komisioneve Rajonale të KB).

6.3 Krijimi i koalicioneve të palëve të interesuara

Ne kemi rekomanduar përfshirjen e angazhimit të shumë palëve gjatë auditimit të OZHQ-ve zbatimi. Angazhimi i palëve të interesuara dhe krijimi i koalicioneve të palëve me objektiva të njëjta është po aq i rëndësishëm në këtë fazë të auditimit. Analiza e palëve të interesuara dhe analiza RACI e kryer nga audituesi i SAI-t gjatë fazave të mëparshme të auditimit do të jetë i dobishëm për të përcaktuar mënyrën e angazhimit me aktorë të ndryshëm. Audituesi i SAI-t mund të vazhdojë të ndërtojë marrëdhëniet e zhvilluara gjatë fazave të mëparshme të auditimit. Përfshirja e palëve të interesuara gjatë gjithë procesit të auditimit do të krijojë një ndjenjë të fortë përgjegjshmërie për punën e bërë nga SAI-t dhe rekomandimet e leona. Qeveritë kombëtare, provinciale dhe lokale, legjislatura(t), komisionet legjislative, gjyqësori, OSHC-të, qytetarët, akademia, organizatat profesionale, agjencitë e OKB-së, organizatat ndërkombëtare, partnerët e zhvillimit, mediat, ekspertët e çështjeve, sektori privat, organet e INTOSAI dhe INTOSAI rajonet mund të jenë palë të interesuara për t'u angazhuar. Marrëdhënia mund të

variojë nga angazhimet e njehershme deri në partneritetet strategjike. Për shembull, SAI Indonezia po forcon partneritetet e saj strategjike me a numri në rritje i qendrave kërkimore universitare për të ofruar mbështetje për ekipin e tij të auditimit të SDG.

6.4 Lista kontrolluese ISSAI: Raporti përcjellës mbi rezultatet e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve

- ✓ A ka ndjekur SAI, sipas rastit, gjetjet e auditimit të mëparshëm dhe rekomandimet e auditimit të zbatimit të SDG-ve?
- ✓ A i raportoi KLSH ligjvënësve, nëse ishte e mundur, për konkluzionet dhe ndikimet e të gjitha përkatëseve veprime korrigjuese?
- ✓ A e fokusoi auditori ndjekjen nëse subjektet e audituara janë adresuar në mënyrë adekuate problemet dhe korrigjuar situatën themelore pas një periudhe të arsyeshme?
- ✓ A u angazhua ekipi me subjektet e audituara dhe palët e tjera të interesuara gjatë ndjekjes?
- ✓ A ushtroi ekipi gjykim profesional gjatë ndjekjes?
- ✓ A u përputh ekipi me kërkesat e kodit të etikës dhe pavarësisë së SAI-t gjatë ndjekjes?
- ✓ A kishte ekipi aftësitë e nevojshme për të ndjekur auditimin e zbatimit të OZHQ-ve?
- ✓ A ishte ekipi i mbikëqyrur në mënyrë adekuate gjatë ndjekjes?
- ✓ A ka dokumentacion adekuat në lidhje me fazën vijuese të auditimit?

6.5 VENDOSJA NË NDIKIMIN E AUDITIMIT

Audituesi i SAI-t mund të bëjë pyetjet e mëposhtme, lidhur me ndikimin gjatë fazës së zbatimit të OZHQ-ve:

- ✓ *Cilat janë palët e interesuara për t'u fokusuar për të krijuar ndikim maksimal të auditimit?*
 - ✓ *Si mundet SAI të krijojë një mekanizëm efektiv monitorimi për të gjurmuar ndikimin e auditimi i zbatimit të OZHQ-ve?*
 - ✓ *Si mund të demonstrojë dhe raportojë SAI për kontributin e saj pozitiv në këtë zbatimin e OZHQ-ve?*
 - ✓ *Si mund të fokusohet SAI tek gjinia dhe gjithëpërfshirja kur raporton mbi ndikimin e auditimit*
-

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OBJEKTIVAVE TË ZHVILLIMIT TË QËNDRUESHËM (ISAM)

IDI's SDGs Audit Model
ISAM

Anekset 1-4

Modeli i Auditimit të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm të IDI-t (ISAM)

Aneksi 1 – Analiza e palëve të interesit

Palët e interesit	Roli	Interesat	Prioritetet në auditim
Viktima (e dhunës) / pala që mbijeton	<ul style="list-style-type: none"> • Raportimi i dhunës fizike, psikologjike, seksuale, martesore dhe/ose morale • Kërkoni mbështetje dhe strehim (nëse nevojitet) • Vetëdijësim për aktet procedurale që kanë të bëjnë me agresorin 	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni kujdesin dhe trajtimin e duhur • Ndjhuni të sigurt • Kthehuni në aktivitetet normale • Mos vuani dhunë • Dije se agresori do të dënohet 	I lartë
Autori/ Agresori	Kërko ndihmë që të mos jesh i dhunshëm.	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni kujdesin dhe trajtimin e duhur • Ndryshoni sjelljen dhe qëndrimet 	I lartë
Fëmijë të varur /Familje	Raportoni dhunën fizike, psikologjike, seksuale, familjare dhe/ose morale	<ul style="list-style-type: none"> • Merrni kujdesin dhe trajtimin e duhur • Ndjhuni të sigurt • Kthehuni në aktivitetet normale 	Mesatar
Qendra e ndihmës qeveritare	<p>Koordinon dhe integron politikat e ministrive/departamenteve të shumta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përcaktoni planet për të adresuar zbatimin e OZHQ-ve • Rishikimi dhe përsosja e zbatimit të politikave të lidhura me OZHQ-të 	Zbatimi i objektivave kombëtare të dakortësuara të lidhura me OZHQ-të	I lartë

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<ul style="list-style-type: none"> • Vlerësoni se sa mirë po zbatohen politikat • Jepni informacion • Sigurimi i gjithëpërfshirjes në planet e zbatimit në mënyrë që 'të mos lihet askush mbrapa'. 		
Ministria për mbështetjen e gruas	<p>Formulimi dhe koordinimi i politikave për parandalimin dhe mbrojtjen e grave viktime të dhunës</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përgatitja e planit kombëtar për barazinë gjinore • Promovimi i barazisë gjinore • Zhvillimi dhe zbatimi i fushatave ndërgjegjësuese për dhunën kundër grave • Artikulimi, promovimi dhe zbatimi i nismave të bashkëpunimit kombëtar dhe subjekteve ndërkombëtare publike dhe private, për të ndihmuar në zbatimin e politikave për gratë 	Ulja e dhunës ndaj grave në rang vendi	I lartë
Qeverisja rajonale/ Lokale Institucionet përgjegjëse për veprimet e EIPV (struktura kundër dhunës së grave)	<p>Implementimi i planeve për barazinë gjinore</p> <p>Promovimi i barazisë gjinore</p> <p>Zhvillimi dhe implementimi i rritjes së fushatave sensibilizuese kundër dhunës së grave</p>	Ulja e dhunës kundër grave në këtë fushë	I lartë
Ministria e Shëndetësisë	<p>Të vendosë rregulla, udhëzime dhe protokolle për kujdesin ndaj viktimave të dhunës</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sigurimi i ekipeve multidisiplinare (infermiere, mjekë, psikologë, socialë punëtorët) për t'u kujdesur për viktimat e dhunës • Parandalimi i sëmundjeve seksualisht të 	Të sigurojë për viktimat e dhunës të gjithë mbështetjen e nevojshme për sigurinë e shëndetit të tyre	I lartë

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>transmetueshme te viktimat e dhunës</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ofrimi i shërbimeve për abort të ligjshëm në rastet e dhunës • Të mbështesë teknikisht dhe financiarisht organizatat përgjegjëse për rastet e dhunës nga partneri intim 		
Ministria e Drejtësisë	<p>Të krijojë politika dhe plane për të ofruar shërbimet e nevojshme për ata persona nën ndikimin e dhunës nga partneri intim (viktimat, autorët e dhunës, familje)</p> <p>Koordinimi i zbatimit të politikave dhe planeve përmes Institucioneve përgjegjëse për eliminimin e dhunës nga partneri intim (stacionet e policisë, sistemi ligjor, gjyqtarët, prokurorët publikë, prokurorët e qarkut)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shërbime të përshtatshme dhe të mira karshi personave të ndikuar nga dhuna e partnerit intim 	I lartë
Ministria e Arsimit	<p>Promovimi përmes fushatave edukuese për të rritur njohuritë karshi dhunës nga partneri intim</p> <p>Rishikimi i kurrikulave shkollore për të siguruar nëse ato janë të lira nga stereotipet gjinore</p> <p>Zhvillimi i programeve në kuadër të rritjes së kapaciteteve për mësues dhe profesioniste të edukimit me fokus në barazinë gjinore dhe eliminimin e dhunës nga partneri intim</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aktivitete të suksesshme edukuese me qëllim uljen e dhunës nga partneri intim 	I lartë
Ministria e Mirqënjes Sociale	<p>Të krijojë politika dhe plane për të ofruar shërbime të nevojshme për ata persona të ndikuar nga dhuna e partnerit intim (viktimat, autorët e dhunës, familjet)</p> <p>Suport teknik dhe financiar për organizata</p>	<p>Sigurimi i mirëqënies së viktimave dhe familjeve të tyre</p>	I lartë

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>përgjegjëse në kuadër të eleminimit të dhunës nga partneri intim</p> <p>Koordinimi dhe implementimi i politikave dhe planeve në kuadër të institucioneve përgjegjëse për të ofruar shërbime në kuadër të personave të prekuar nga dhuna e partnerit intim.</p>		
Departamenti i Policisë	<p>Siguron mbrojtje policore për viktimën, nëse është e nevojshme</p> <p>Referon viktimën në spital, nëse është e nevojshme</p> <p>Referon viktimën tek prokurori, nëse ajo do të marrë masa kundër dhunuesit</p> <p>Kërkon urdhër mbrojtje nga gjykata, nëse është i nevojshëm.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Siguron shërbime të mira për viktimat Jep kontribut në eliminimin e dhunës nga ana e partnerit intim 	I lartë
Zyra Kombëtare e Statistikave (INSTAT)	<p>Zhvillon dhe mban sisteme të dhënash për mbledhjen, përshtatjen dhe analizën e tyre në kuadër të dhunës nga partneri intim</p> <p>Merr dhe përshtat të dhëna për dhunën nga partneri intim që i siguron në nivel shtetesh dhe bashkish</p> <p>Aksesi në vërtetësi dhe integritet të të dhënave që mbledhura</p> <p>Zhvillimi dhe komunikimi i raportimeve me informacion statistikor në kuadër të dhunës nga partneri intim</p>	<p>Sigurimi i besueshëm dhe me cilësi të mirë statistikore të informacioneve në kuadër të dhunës nga partneri intim</p>	I lartë
Organizata të shoqërisë civile që punojnë në kuadër të eleminimit të dhunës nga partneri intim	<p>Mobilizimi i shoqërisë për çështje që lidhen me dhunën nga partneri intim</p> <p>Veprime konkrete dhe masa për të përmirësuar kujdesin për viktimat e dhunës nga partneri intim dhe fëmijët e tyre</p>	<p>Sigurimi i mirëqënies për viktimat e dhunës nga partneri intim</p>	Mesatar

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>Informimi dhe edukimi i viktimave lidhur me të drejtat e tyre</p> <p>Sigurimi i ndihmës për viktimat e dhunës nga partneri dhe fëmijët e tyre në fusha si edukimi, shëndeti mendor dhe fizik, punësimi, aksesimi tek organet e drejtësisë</p>		
Agjentitë e Kombeve të bashkuara (UN)	<p>Mobilizimi qeveritar dhe social në çështje që lidhen me dhunën nga partneri intim</p> <p>Veprime konkrete dhe masa për të përmirësuar kujdesin për viktimat e dhunës nga partneri intim, dhe fëmijët e tyre.</p> <p>Informimi dhe edukimi i viktimave lidhur me të drejtat e tyre</p>	<p>Sigurimi i të drejtave të grave</p> <p>Uljja e dhunës kundër grave</p>	Mesatar
Ekspertët	<p>Realizimi i studimeve dhe kërkimeve në kuadër të eliminimit të dhunës nga partneri intim</p> <p>Sigurimi i informacionit të kualifikuar për qeveritë dhe organizatat e shoqërisë civile lidhur me dhunën nga partneri intim</p> <p>Mbështetja e agjensive qeveritare në formulimin dhe implementimin e politikave në kuadër të eliminimit të dhunës nga partneri intim</p>	Uljja e dhunës kundër grave	I lartë
Shoqatat e grave (kombëtare, në nivel province, lokal, dhe fshatra)	<p>Mobilizimi shoqëror në çështje të dhunës nga partneri intim</p> <p>Veprime konkrete dhe masa për të përmirësuar ndihmën ndaj viktimave të dhunës nga partneri intim dhe fëmijëve të tyre</p> <p>Informimi dhe edukimi i viktimave lidhur me të drejtat e tyre</p> <p>Sigurimi i ndihmës për viktimat e dhunës nga partneri intim dhe fëmijët e tyre në fusha si edukimi, shëndeti mendor ose fizik, banesa,</p>	<p>Sigurimi i mirëqënies dhe sigurisë së viktimave të dhunës nga partneri intim</p>	Mesatar

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	aksesisimi i organeve të drejtësisë		
Gjyqtarët	Aprovimi i urdhërave mbrojtëse Njoftimi i prokurorëve lidhur me kërkesat për urdhër mbrojtës Urdhër për kujdestari apo mbrojtje të autorit të dhunës, nëse është e nevojshme Revokimi i kujdestarisë, nëse është i aplikueshëm	• Sigurimi i mirëqënies dhe sigurisë të viktimave të dhunës nga partneri intim	I lartë
Prokurorët publik	Kërsa për mbrojtje ligjore (policore) për viktimat e dhunës nga partneri Mirëqënia shëndetësore, edukuese, sociale dhe e shërbimeve të tjera për viktimat e dhunës nga partneri intim Vendosja e Mbikëqyrjes publike dhe private që siguron shërbimet e nevojshme tek personat e ndikuar nga dhuna prej partnerit intim (viktimat, autorët e dhunës, familjet)	Sigurimi i mirëqënies dhe sigurisë të viktimave të dhunës nga partneri intim	Mesatar
Përfaqësuesit ligjor rajonal	Sigurimi specifik dhe njerëzor i shërbimeve ligjore për viktimat e dhunës nga partneri intim	Lejimi i aksesit tek drejtësia për viktimat e dhunës nga partneri intim	Mesatar

Aneksi 2 –Matrica e Projektit të Auditimit

Tema e Auditimit: EIPV (Eleminimi i dhunës nga partneri intim)

Objektivat e Auditimit: Vlerësimi i implementimit të tërsisë së politikave që kontribuojnë në realizimin e eleminimit të dhunës nga partneri intim (EIPV).

Pyetja e Auditimit 3						
Nënpyetja e Auditimit						
Kriteret dhe burimet e kriterëve ⁴⁵	Kërkesa për informacion	Burimet e informacionit	Procedurat e mbledhjes së të dhënave	Procedurat e analizimit të të dhënave	Kufizimet	Cfarë na lejojnë analizat në të themi
<ul style="list-style-type: none"> Rezoluta e kombeve të bashkuara A/RES/70/1, paragrafët 17.14, 17.15, 17.16, Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit kundër grave Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit kundër grave 	<p>1. Koordinimi, bashkëpunimi dhe mekanizmat e komunikimit midis Qendrës Qeveritare⁴⁶, Ministrisë për gruan⁴⁷dhe Ministrisë Sociale dhe Mirëqënies, Drejtësisë, Shëndetësisë, Edukimit dhe Financave</p> <p>2. Koordinim, bashkëpunim dhe</p>	<p>Përfaqësues të Qendrës Qeveritare (1,2,3)</p> <p>Minutat e takimit nga Qendra Qeveritare (1,2,3)</p> <p>Përfaqësues të Ministrisë së Grave (1,2,3,4,5,6,7,8)</p> <p>Përfaqësues të Ministrisë sociale dhe mirëqënies, Drejtësisë, Shëndetësisë, Edukimit dhe Financave (1,2,3)</p> <p>Përfaqësues të shtetit dhe institucioneve financiare të qeverisjes</p>	<p>Rishikimi i minutave të mbledhjeve (1,2,3)</p> <p>Intervistë me përfaqësues të Qendrës qeveritare të ministrisë së grave, mirëqënies sociale, drejtësisë, shëndetësisë, edukimit dhe financave (1,2,3,4)</p> <p>Intervistë me pyetësor (4,5,6,7,8)</p> <p>përgjegjës për</p>	<p>Përmbajtja analitike e minutave të mbledhjes (1,2,3).</p> <p>Përmbajtja analitike e intervistave (1 deri tek 12)</p> <p>Përmbajtja analitike e fokus grupeve (2,4,7,8)</p>	<p>Vështirësi për të siguruar intervista dhe fokus grupe me palët e interesit (1 deri në 12)</p> <p>Norma të ulta në përgjigjet e pyetësoreve (4,5,6,7,8) të pyetësorëve</p>	<p>Status i një koherence horizontale lidhur me institucionet qeveritare të përfshira në eliminimin e dhunës nga partneri intim (1)</p> <p>Statusi i bashkëpunimit midis subjekteve federale qeveritare dhe organizatave të shoqërisë civile përfshira në eliminimin e dhunës nga partneri intim (2)</p> <p>Status i një koherence vertikale midis</p>

<p>(CEDAW), neni 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komisioni për Statusin e Grave (CSË 60/2016/25) • Organizata ndërkombëtare për barazinë gjinore dhe fuqizimin e grave , Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit- Guidë me të dhëna 2014 • Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10 	<p>mekanizma të komunikimit midis Ministrisë së Grave dhe Organizatave të shoqërisë civile që punojnë për Eliminimin e dhunës nga partneri intim</p> <p>3 Koordinim, bashkëpunim dhe mekanizma të komunikimit midis Ministrisë së Grave , shtetit dhe institucioneve vendore qeveritare përgjegjëse për eliminimin e dhunës së grave nga partneri intim</p> <p>4. Koordinimi, bashkëpunimi dhe komunikimi midis subjekteve vendore përgjegjëse për eliminimin e dhunës nga</p>	<p>lokale (1,2,3)</p> <p>Përfaqësues të shtetit dhe institucioneve të qeverisjes vendore përgjegjës për eliminimin e dhunës ndaj partnerit intim (3,4)</p> <p>Përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile që punojnë për eliminimin e dhunës nga partneri intim (2,8)</p>	<p>eliminimin e dhunës nga partnerit intim (4,5,6,7,8)</p> <p>Fokus grupe me përfaqësues të organizatave nga shoqëria civile që punojnë për eliminimin e dhunës nga partneri intim (2,8).</p> <p>Intervista me shefin lokal të policisë (4,5,6)</p>	<p>Analiza sasiore e pyetësorëve (5,6,7,8)</p>	<p>institucioneve të përfshira në eliminimin e dhunës nga partneri intim (3).</p> <p>Statusi i angazhimit të institucioneve të përfshira në luftën kundër dhunës nga partneri intim në nivel lokal (4)</p> <p>Statusi i bashkëpunimit dhe komunikimit midis rajoneve të policë dhe njërive shëndetësore (5)</p>
---	--	---	---	--	---

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	partneri intim dhe rajoneve të policë, njësive shëndetësore, subjekteve të mirëqënies sociale të cilët trajtojnë viktimat e dhunës nga partneri intim, shkollat, prokurorët dhe gjyqtarët					
--	---	--	--	--	--	--

Qendra e Dokumentave Qeveritare	5.Koordinim, bashkëpunim dhe komunikim midis rajoneve të policisë dhe njësive shëndetësore	Menaxherë të njësive shëndetësore (4, 5, 7)	Intervista me menaxherë të njësive shëndetësore (4,5,7)			Statusi i koordinimit, bashkëpunimit dhe komunikimit midis rajoneve të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve (6)
Planet kombëtare të zhvillimit	6.Koordinim, bashkëpunim dhe komunikim midis rajoneve të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve.	Menaxherë të subjektve të mirëqënies sociale	Fokus grupoe me menaxherë të subjektve të mirëqënies sociale (4,7)			Statusi i koordinimit, bashkëpunimit dhe komunikimit mes
Planet vendore të zhvillimit		Drejtues shkollash (4)	Intervisata me prokurorë (4,8)			njësive shëndetësore dhe subjekteve të asistencës sociale që trajtojnë viktimat pre të dhunës nga partneri intim (7)
Artikuj akademike në koordinimin, bashkëpunimin dhe koherencën në implementimin e Objektivave të	7.Koordinim, bashkëpunim dhe komunikim midis njësive shëndetësore dhe subjekteve të	Prokurorë (4, 8) Gjyqtarë (4, 8)	Intervista me gjyqtarë (4,8) Intervisat me drejtorë			

Zhvillimit të Qëndrueshëm	mirëqënies sociale të cilët trajtojnë viktimat nga dhuna eë partnerit intim 8.Koordinim, bashkëpunim dhe komunikim midisnjësive vendore përgjegjëse për eleminimin e dhunës nga partneri intim dhe organizatave lokale të shoqërisë ciivile që punojnë për eleminimin e dhunës nga partneri intim.		shkollash (4) Pyetësorë për oficerë policie (4,5,6) Pyetësorë për menaxherët e njësive shëndetësore (4,5,7) Pyetësorë për gjyqtarët (4,8)		Statusi i angazhimit midis subjekteve vendore përgjegjëse për dhunën nga partneri intim dhe organizatave të shoqërisë civile lokale që merren me rastet e dhunës nga partnerët intim.
---------------------------	---	--	--	--	---

44 Matrica e projektit të auditimit duhet të zhvillohet për të gjitha nën pyetjet e pyetjeve. Ilustrimi tregon zhvillimin e një nën pyetjeje të auditimit.

45 Burimi i kritereve të përfshira këtu janë të përgjithshme. Në auditimin tuaj, ju duhet të kërkonti burimet e aplikueshme duke marrë parasysh mjedisin tuaj dhe, në burime, të gjeni kriteret e përshtatshme për çdo situatë.

46 Në vendin tuaj, ky institucion mund të ndryshojë. Mund të jetë qendër e qeverisë, agjenci lokale, agjenci qendrore, etj.

47 Në vendin tuaj, ky institucion mund të ndryshojë, si emri, rolet dhe niveli i hierarkisë në qeveri. Mund të jetë një ministri, një sekretar ose departament në varësi të një ministrie ose në varësi të zyrës së Kryeministrit, etj. Mund të jetë, për shembull: Ministria e Familjes, Sekretari i Politikave për gratë , Departamenti për Barazi Gjinore.

Aneksi 3: Matrica e gjetjeve të auditimit

Pyetja e auditimit 3 : ‘Në çfarë mase shtrihen veprimet qeveritare në implementimin e arritjeve për eliminim e dhunës nga partneri intim?’

Nën-pyetja 3.1: ‘ A ka ndonjë koordinim, bashkëpunim dhe komunikim efektiv midis institucioneve qeveritare dhe subjekteve në nivele të ndryshme të arritjeve në drejtim të eliminimit të dhunës nga partneri intim?’

Gjetje					Praktikat e mira	Rekomandimet
Situata prezente	Kriteret ⁴⁸	Evidencat dhe analizat	Shkaqet	Efekte		
Koherencë jo e përshtatshme horizontale përmes institucioneve të përfshira në eliminimin e dhunës nga partneri intim	Rezoluta e Kombeve të bashkuara A/RES/70/1, Paragrafët 17.14, 17.15, 17.16,17.17, Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit kundër grave (CEDAË), neni. 3 Komisioni për statusin e grave (CSË 60/2016/25) Organizata ndërkombëtare për barazi gjinore dhe fuqizimin e grave, UN Women. 2014. , Gjinia në rrjedhën e programimit të	-Intervista me kreun e njësisë përgjegjëse për dhunën kundër grave në ministrinë për gratë dhe kreun e njësisë dhe në ministrinë e shëndetësisë përgjegjëse për shëndetin e grave tregon që ska një koordinim midis ministrive të shëndetësisë dhe grave. Rishikim i raporteve të ministrisë dhe dokumentave të programit lidhur me dhunën kundër grave, fokusuar vecanërisht tek dhuna nga partneri intim duke mbajtur parasysh	Punonjës të përgjegjshëm nga agjensitë respektive/ ministrinë nuk analizojnë natyrën cross-cut të çështjes dhe nevojën për koordinim dhe bashkëpunim përgjatë agjensive. - Dhuna ndaj partnerit intim nuk është prioritet në mënyrë adekuate nga - Agjensitë nuk	Agjensitë janë duke punuar në kabanone Ekzistojnë boshllëqe të mundshme, mbivendosje, fragmentime dhe përsëritje për sa i takon përpjekjeve të agjensive për të adresuar dhunën ndaj partnerit intim Agjensitë nuk mund të përdorin në mënyrë optimale burimet e tyre.	- Drejtuar Qendrës Qeveritare: Krijim i ndërgjegjësimit për agjensitë e fokusuar në eliminimin e dhunës nga partneri intim dhe rëndësinë e koordinimit dhe bashkëpunimit (midis qendrës qeveritare, ministrisë për gratë, shëndetësisë, drejtësisë - Drejtuar Qendrës Qeveritare: Zgjidhja e çështjes së autoritetit dhe delegimit midis ministrive për të pasur një nivel të të barabartë pjesëmarrje (qendra qeveritare, ministria për gratë,	

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>zhvillimit- Guidë me të dhëna 2014 Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10 Qendra e Dokumentave qeveritare Planet kombëtare të zhvillimit Artikuj akademikë në koordinim. Bashkëpunim dhe koherencë me implementimin e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm.</p>	<p>se ndërhyrjet nuk konsiderojnë koordinimin me agjensitë tjera. -Intervista me përfaqësues të qendrës qeveritare për objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm dhe ministria e grave që ka mungesë në koordinim dhe bashkëpunim</p>	<p>kanë autoritet të përshtatshëm për të zbatuar, dhe në disa raste delegimi i autoritetit krijon shiritin e kuq administrativ për të koordinuar përgjatë ministrive të ndryshme.</p>			<p>shëndetësia drejtësia) Qendra qeveritare, të jesh pika qëndrore që duhet të marrë drejtimin në adresimin e çështjeve të cross-cutting me ministrinë</p>
<p>Ndërveprim i mirë midis qeverisë federale, subjekteve qeveritare dhe organizatave të shoqërisë civile në eliminimin e dhunës nga partneri intim</p>	<p>Rezoluta e Kombeve të bashkuara A/RES/70/1, Paragrafët 17.14, 17.15, 17.16, 17.17, Konventa për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit kundër grave (CEDAË), neni 3 Komisioni për Statusin e grave</p>	<p>Intervista me përfaqësues të organizatave të shoqërisë civile (UN Women, Unicef) dhe ministrisë për gratë dhe shëndetin duke marrë parasysh që kanë interesa të përbashkëta dhe iniciativa nga të gjitha anët. Gjithashtu, janë shumë përpjekje për të krijuar sinergji pa ndërhyrje.</p>	<p>- Iniciativat në kohë të ministrisë së grave, dhe bashkëpunimi me strukturat e Kombeve të bashkuara. Një strategji efektive për tu përfshirë me organizata të shoqërisë civile.</p>			<p>- Drejtuar qendrës qeveritare: Iniciativat duhet të vijojnë, dhe qendra qeveritare mund të provojë modelin e punës tek ministri të tjera përgjegjëse si praktikë e mirë për tu ndjekur.</p>

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>(CSË 60/2016/25)</p> <p>Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014.</p> <p>Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash</p> <p>Konventa e Stambollit , nenet 7 dhe 10</p>	<p>-Rishikimi i raporteve të ministrisë dhe programeve, dokumentave lidhur me dhunën kundër grave, fokusin specifik në dhunën nga partneri intim, qasjen se ndërhytjet konsiderojnë ndërveprimet me agjensi të tjera.</p> <p>Marrëveshje midis ministrive dhe strukturave , si psh Unëomen, Unicef apo bashkëpunime me ministrinë e Edukimit për të përfshirë çështjet gjinore në kurrikula</p>	<p>- Drejtim i duhur nga qendra qeveritare për objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm.</p>		
<p>Koherencë jo e përshtatshme vertikale midis institucioneve të përfshira në eliminimin e dhunës nga partneri intim</p>	<p>Komisioni për Statusin e grave CSË (60/2016/25)</p> <p>Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014.</p> <p>Gjinia në rrjedhën e</p>	<p>Intervista me përfaqësues të qendrave qeveritare për OZHQ-të dhe ministrinë e grave dhe shëndetësisë, nivelin shtetëror të administrimit dhe nivelin lokal lidhur me mungesa të zbulimit në koordinim dhe</p>	<p>Mungesa e komunikimit përgjatë zinxhirit vertikal mungesës së përshkrimit dhe komunikimit të procesit.</p>	<p>Ekzistojnë boshllëqe të mundshme, mbivendosje, fragmentime dhe përsëritje në përpjekjet e agjensive për të adresuar eliminimin e</p>	<p>- Ministrive respektive: Ndërgjegjësimit i përmirësuar dhe komunikim midis aktorëve të ndryshëm në zinxhirin vertikal.</p> <p>- Drejtuar qëndrës</p>

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	<p>programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash</p> <p>Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10</p> <p>Planet vendore të zhvillimit</p> <p>Artikuj akademikë në koordinim, bashkëpunim dhe koherencë me implementimin e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm</p>	<p>bashkëpunim.</p> <p>- Rishikimi i dokumentacionit lidhur me ndërhyrjet e realizuara në shtet, njësitë vendore dhe qendrore të nivelit qeveritar që dëshmojnë një mungesë koordinimi dhe bashkëpunimi midis njësive federale dhe atyre lokale.</p>	<p>- Rolet e agjensve respektive nuk janë të mirëpërcaktuara.</p>	<p>dhunës nga partneri intim.</p> <p>Agjensitë nuk mundën të operojnë në mënyrë optimale</p>	<p>qeveritare:</p> <p>Role qartësisht të përcaktuara për subjektet</p>
<p>Mungesë angazhimi midis institucioneve përgjegjëse për eliminimin e dhunës nga partneri intim dhe nivelit lokal të qeverisjes</p>	<p>Komisioni për Statusin e grave CSË (60/2016/25)</p> <p>Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014.</p> <p>Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash</p> <p>Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10</p>	<p>Intervista me njësitë lokale përgjegjëse për eliminimin e dhunës nga partneri intim dhe rajonet e policisë, njësitë shëndetësore, subjektet e asistencës sociale që garantojnë asistencë për viktimat e dhunës nga partneri intim, shkollat, prokurorët dhe gjyqtarë, dëshmojnë që ska</p>	<p>- Mungesë koordinimi efektiv në nivel lokal</p> <p>- Prioritet i ulët i çështjeve në prizmin e skenarëve politik</p> <p>- Punë e mbingarkuar</p>	<p>Viktimat nuk marrin suportin e përshtatshëm</p> <p>Mungesë e besimit publik në strukturat lokale.</p>	<p>- Ministrisë për gratë: Rritja në nivel lokal e burimeve dhe kapaciteteve për t’iu përgjigjur kësaj çështje</p> <p>- Drejtuar Ministrisë për Gratë: Të drejtosh agjensitë në nivel lokal si të krijojnë mekanizma koordinimi dhe angazhimi me organizata të shoqërisë civile.</p>

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

	Planet vendore të zhvillimit Artikuj akademikë në koordinim, bashkëpunim dhe koherencë me implementimin e objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm	koordinim midis këtyre institucioneve. - Fokus grupe me përfaqësues lokal nga ana e organizatave të shoqërisë civile që punojnë për eliminimin e dhunës nga partneri intim, zbulojnë një mungesë koordinimi dhe bashkëpunimi				
Mungesë koordinimi, bashkëpunimi dhe komunikimi midis rajoneve të policisë dhe subjekteve shëndetësore	Komisioni për Statusin e grave CSË (60/2016/25) Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014. Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10 Planet vendore të zhvillimit	Intervistat me shefin e policisë lokale, me prokurorë publik vendor, dhe gjyqtarë duke gjykuar se ka një komunikim të pamjaftueshëm dhe koordinim midis partive dhe Eliminimit të dhunës nga partneri intim. Një analizë e procesit dhe rishikimit të dokumentave tregon se ndodh shpesh një vonesë në kohën që policia dërgon informacionin për incidente tek gjyqtarët: si rezultat, viktimat	- Në nivel lokal, policia, prokurorët dhe gjyqtarët janë jo familjar me konceptin e koordinimit të çështjeve si eliminimi i dhunës nga partneri intim dhe nga një koordinim i tillë do të përfitojnë dhe viktimat - Forcat e policisë janë të mbingarkuara me zbatimin e ligjit dhe kjo pengon	Agjensitë punojnë nëpër kapanone Ka informacione dhe të dhëna me boshllëqe Ekziston një risk se viktimat vuajnë episode të reja dhune		Drejtuar Ministrisë së Drejtësisë: Sensibilizimi i policëve, prokurorëve, dhe gjyqtarëve në problemin e eliminimit të dhunës nga partneri intim dhe promovimi relevant përmes praktikave të mirave. Organizimi i punës brenda policisë në mënyrë të tillë që të mos penojë vijueshmërinë normale të punës.

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

		mund të përballen me përjashtim social, trauma, episode të reja dhune dhe, në raste ekstreme, deri në vrasje. - Në disa raste sporadike dhe serioze, gjyqtarët vendosin disa kufizime tek dhunuesi, por në mungesë të kapacitetit, policia nuk mund të zbatojë vendimin e gjyqtarëve.	raportimin në kohë		
Mungesë koordinimi, bashkëpunimi dhe komunikimi midis subjekteve shëndetësore dhe agjensive të mirëqënies sociale (të cilat trajtojnë viktimat nga dhuna e partnerit intim)	Komisioni për Statusin e grave CSË (60/2016/25) Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014. Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10 Planet vendore të zhvillimit	- Intervistat me menaxher të subjekteve shëndetësore rezultojnë në pamjaftueshmëri në komunikim dhe koordinim midis atyre dhe agjensive të mbrojtjes sociale në eliminimin e dhunës nga partneri intim - Një fokus grup me menaxherët e subjektet të mirëqënies sociale zbuluan se nuk kanë procesin e kërkuar të implementuar dhe kontaktet me shërbimet shëndetësore kur bëhet	- Shërbimi shëndetësor me mungesa psikologësh - Garantuesit e shërbimit shëndetësor nuk janë të kujdesshëm lidhur me rastet e dhunës nga partneri intim dhe kanë një mungesë kujdesi që mund ta drejtojë viktimën tek agjensitë e mirëqënies për	Ka konfuzion midis shërbimeve të mirëqënies sociale dhe shëndetësore, drejtimit të grave drejt shërbimit shëndetësor në vend që ti drejtojnë tek shërbimi social, që përfaqësojnë nevojën primare për gratë	- Të bëhen vlerësime për nevojën për psikologë. - Drejtuar ministrisë së shëndetësisë dhe shërbimit social për të drejtuar shtetin dhe agjensitë e kujdesit shëndetësor dhe mirëqënies sociale për të definuar rolet dhe përgjegjësitë, dhe për të koordinuar dhe bashkëpunuar lidhur me aktivitete lidhur me eliminimin e dhunës nga partneri intim.

IDI MODELI I AUDITIMIT TË OZHQ-ve

		fjalë për eliminimin e dhunës nga partneri intim	asistencë dhe trajtim			
Angazhim i mirë midis subjekteve lokale përgjegjëse për eliminimin e dhunës nga partneri intim dhe organizatave të shoqërisë civile lokale që punojnë për eliminimin e dhunës nga partneri intim	<p>Komisioni për Statusin e grave CSEË (60/2016/25)</p> <p>Organizata e kombeve të bashkura për gratë 2014.</p> <p>Gjinia në rrjedhën e programimit të zhvillimit – Guidë të dhënash</p> <p>Konventa e Stambollit, nenet 7 dhe 10</p> <p>Planet vendore të zhvillimit</p>	<p>- Intervistat kanë treguar se ka disa iniciativa të përbashkëta që janë ndërmarrë nga palë të ndryshme, dhe sinergji që janë implementuar.</p> <p>- Një rishikim i dokumentacionit dhe intervistave që dëshmojnë për një angazhim efektiv midis ministrisë dhe strukturave ndërkombëtare si UN Women.</p> <p>- Në zbatim të orientimit federal, agjensitë vendore gjithashtu janë koordinuar dhe kanë bashkëpunuar për të adresuar çështje gjinore në shkolla dhe për të lehtësuar iniciativa për fuqizimin e grave në zonat rurale.</p>	<p>- Iniciativat nga ministria për gratë, dhe qasjes së strukturave të Kombeve të bashkuara.</p> <p>- Angazhimi me organizatat e shoqërisë civile është efektiv.</p>	Përpjekjet e koordinuara me burimet e limituara për të adresuar eleminimin e dhunës nga partneri intim, për të përfituar viktimat		

Aneksi 4 | Analiza e të dhënave për auditimin e implementimit të Objektivave të Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ)

Të dhënat i referohen pjesëve të veçanta të informacionit ekzistues në forma të ndryshme. Format përfshijnë tekst, numra, bit dhe bajtë të ruajtur në një kompjuter dhe fakte të ruajtura në mendjen e një personi. Analiza e të dhënave i referohet shkencës së analizimit të të dhënave të papërpunuara në mënyrë që të nxirren përfundime rreth atij informacioni. Spektri i teknikave të analizës së të dhënave varion midis një personi që studion të dhënat, duke aplikuar teknika matematikore ose statistikore dhe inteligjencën artificiale. Mjetet i nevojiten një audituesi për të zbatuar këto teknika përfshijnë stilolaps dhe letër, dokumente digjiitale, excel dhe aplikacione komplekse softuerike. Prandaj, analiza e të dhënave, që ndonjëherë duket si një aspekt kompleks teknik, është diçka që një auditues bën çdo ditë, si pjesë e profesionit të tij/saj.

Zgjedhja e mjetit apo teknikës varet nga volumi, shumëllojshmëria dhe shpejtësia e të dhënave. Volumi i referohet sasisë apo madhësisë së të dhënave. Shumëllojshmëria i referohet variacionit në format e të dhënave, të cilat mund të ndryshojnë nga të strukturuara (tabelat, baza e të dhënave, etj.) tek ato të pastrukturuara (dokumente, lajme, artikuj, burime të mediave sociale, etj.). Shpejtësia i referohet shpejtësisë me të cilën ndryshojnë të dhënat. Për shembull, ndryshimet e informacionit personal ndodhin më ngadalë sesa ndryshimet e informacionit financiar të një personi (të themi gjendjen e llogarisë bankare). Sa më i lartë volumi, shumëllojshmëria dhe shpejtësia e të dhënave, aq më e madhe është nevoja që një auditues të përdorë mjete komplekse. Prandaj, një auditues është i lirë të zgjedhë mjetin që i përshtatet natyrës së të dhënave.

Qëllimi i këtij aneksi është të krijojë ndërgjegjësimit dhe të sensibilizojë audituesit për disa konsiderata që duhen mbajtur parasysh gjatë përdorimit të analizës së të dhënave në auditimet e të zbatimit të OZHQ. Të ofrohet një përmbledhje të aspekteve që lidhen me të dhënat, mekanizmat institucionalë, mjetet dhe teknikat.

Cilat janë konsideratat kryesore për përdorimin e analizës së të dhënave në auditimet e zbatimit të OZHQ

Konsideratat kryesore në përdorimin e analizës së të dhënave në auditime, përgjithësisht nuk varen nga natyra e auditimit. Megjithatë, disa aspekte specifike marrin rëndësi në kontekstin e auditimeve të OZHQ. Konsideratat janë në linjën e parimeve të OZHQ për koherencën e politikave e angazhimin e palëveve të interesit.

Koherenca e politikave përfshin të qenurit i ndërgjegjshëm për natyrën ndërsektoriale dhe ndikimin afatgjatë të politikave, duke krijuar kështu mekanizma për ndërveprim

ndërmjet sektorëve dhe përafrimin e veprimeve të niveleve të qeverisjes. Prandaj, një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë të mbledhë dhe të lidhë të dhëna që shpërndahen nëpër sektorë, në nivelet e qeverisjes dhe në kohë.

Angazhimi i shumë palëve përfshin bashkëpunimin me të gjithë aktorët (publiku, organizta të shoqërisë civile, etj.) në planifikimin, hartimin dhe vlerësimin e politikave. Prandaj, një auditues i OZHQ mund t'i duhet gjithashtu të kontaktojë me burime jashtë strukturave qeveritare.

Mos veçimi i askujt mekanizmat gjithëpërfshirës të qeverisjes që marrin parasysh personat që janë të disavantazhuar për shkak të pesë faktorëve: diskriminimit, vendbanimit, statusit socio-ekonomik, qeverisjes dhe cenueshmërisë ndaj goditjeve. Prandaj, një auditues i OZHQ-ve mund të kërkojë të dhëna të ndara, në funksion të kuptimit të pesë faktorëve të mësipërm ose dimensioneve të mëtejshme. Dimensionet kryesore për ndarje përfshijnë karakteristikat e individit ose familjes (p.sh. gjinia, moshë, të ardhurat, aftësitë e kufizuara, feja, përkatësia etnike dhe statusi indigjen), aktiviteti ekonomik dhe dimensionet hapësinore (p.sh. sipas zonave metropolitane, urbane dhe rurale ose rrethe).

Për më tepër, një auditues i OZHQ-së duhet të konkludojë mbi progresin e bërë drejt arritjes së objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar, sa ka gjasa që objektivi të arrihet brenda afatit bazuar në kushtet aktuale dhe përshtatshmërinë e objektivit kombëtar në krahasim me objektivin përkatës të OZHQ. Kjo do të thotë që një auditues i OZHQ duhet të përcaktojë faktorët që ndikojnë në arritjen e objektivit kombëtar dhe të mbledhë dhe analizojë të dhëna shtesë, nëse është e nevojshme. Sugjerohet gjithashtu përdorimi i mjeteve dhe teknikave të ndryshme të përshtatshme, që do të ndihmonin audituesin gjatë fazave të ndryshme të auditimit. Më poshtë paraqitet një shembull ilustrues:

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë të:

- Të mbledhë dhe analizojë të dhëna në lidhje me:
 - të dhënat e treguesve nga agjencia qendrore e monitorimit;
 - qendrat e strehimit kushtet e tyre;
 - raste të dhunës nga partneri të raportuara nga Ministria përkatëse;
 - përpjekjet e ndërmarrja për sensibilizimin e fëmijëve si pjesë e edukimit shkollor nga Ministria e Arsimit;
 - ndarjen e buxhetit nga Ministria e Financave;
 - infrastrukturën dhe stafet në spitale nga Ministria e Shëndetësisë;
 - të dhënat demografike nga zyra dhe agjensitë përkatëse;
 - të dhënat e qytetarëve nga ministria përkatëse përgjegjëse për mbajtjen e regjistrave kombëtarë për qytetarët.

- merr dhe analizon të dhënat e mësipërme në momente të ndryshme kohore (në lidhje me qëllimin e auditimit) për të vlerësuar progresin e bërë drejt arritjes së objektivit gjatë një periudhe kohore;
- të mbledhë dhe analizojë të dhëna nga palaët e prekura, autorët, organizatat e shoqërisë civile për të matur efektivitetin e masave të marra nga qeveria për të arritur objektivin e rënë dakord në nivel kombëtar;
- për të marrë të dhëna që përfshijnë detaje në lidhje me vendbanimin, statusin social dhe statusin ekonomik të palëve të prekura dhe autorëve për të kuptuar nëse ka mbetur pas;
- të përcaktojë faktorët që ndikojnë në EIPV, nëpërmjet përdorimit të një grupi mjetesh dhe teknikash të analizës së të dhënave, të mbledhë të dhëna shtesë, kudo që është e nevojshme, dhe të vlerësojë gjasat për arritjen e objektivit; dhe
- të vazhtojë të mbledhë të dhëna (matjet e përsëritura të variablave të përzgjedhur të (ndara) gjatë një periudhe kohore, për të matur ndikimin e auditimit të OZHQ

Tani, që kemi kuptuar se çfarë duhet marrë parasysh për të përdorur analitikën e të dhënave, le të shohim disa nga mënyrat për të kryer analizën e të dhënave. Pjesa “si” është trajtuar në tri këndvështrime, domethënë të dhëna, mjete dhe teknika dhe aspekte institucionale.

Si të merremi me të dhënat?

Një auditor i OZHQ mund të mbledhë të dhënat e kërkuara nga burime të ndryshme. Burimi i parë për shqyrtim janë vetë të dhënat e treguesit. Ne sugjerojmë që audituesit e OZHQ kuptojnë të dhënat e treguesve përpara auditimit. Kjo për shkak se të kuptuarit e të dhënave të treguesve të OZHQ ndihmon në përcaktimin emënyrës së auditimit të objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar. Burim tjetër, që një auditues i OZHQ mund të marrë në konsideratë janë të dhënat administrative që përfshijnë të dhënat fizike të subjekteve të auditimit dhe të dhënat nga aplikacionet e TI-së që përdoren për të ofruar shërbime. Një burim tjetër që një auditues i OZHQ duhet të marrë parasysh janë të dhënat e palëve të treta (burimet jozyrtare), të tilla si të dhënat e përfituesve, raportet e vlerësimit nga palët e interesuara, etj. Kjo do ta ndihmonte audituesin për të konkluduar dhe të mbledhë fakte mbi efektivitetin dhe masat e marra nga qeveria për të arritur objektivat kombëtare. Pas mbledhjes së të dhënave nga burime të ndryshme, një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë të integrojë të dhënat. Së pari do të ndalemi tek të dhënat e treguesit.

Pse janë të rëndësishme të dhëna e treguesit?

Axhenda 2030 për Zhvillimin e Qëndrueshëm “inkurajon shtetet anëtare të kryejnë rishikime periodike dhe gjithëpërfshirëse të progresit në nivele kombëtare dhe nënkombëtare”. Një vend duhet të ndërmerret masa për përgatitjen e një kuadri që përmban një sërë treguesish të synuar në nivel kombëtar. Ky kuadër kombëtar tregues jo

vetëm që do të veprojnë si shtylla kurrizore e mekanizmit të monitorimit dhe rishikimit, por gjithashtu do të ndihmojnë në drejtimin politikave.

Si t'i qasemi të dhënave të treguesve?

Një auditues i OZHQ mund të angazhohet me qeverinë për të kuptuar kuadrin kombëtar të treguesve. Prandaj, subjekti i audituar i angazhuar në mbledhjen e statistikave zyrtare, në përgjithësi. Disa nga elementët thelbësorë të një kuadri tregues kombëtar, paraqiten më poshtë. Vendet pritet gjithashtu të prodhojnë një raport bazë që përmban vlerat bazë të treguesve të identifikuar. Raporti bazë mund të tregojë nëse vlerat e treguesve janë të disponueshme, ose nëse vendi është ende duke punuar për të përcaktuar vlerën.

Elementet thelbësore të një kuadri tregues kombëtar (Shembull)

- Qëllimi i OZHQ
- Targeti i OZHQ
- Indikator i OZHQ
- Target/at kombëtare/indikatorët me vlera
- Përcaktimi i indikatorëve dhe vlerave
- Përdorimi dhe interpretimi i targeteve për përgatitjen e një score card/ indeksi për të matur progresin
- Kush është/janë përgjegjës për implementimin e target/indikatorëve
- Cili është/janë burimi(et) e të dhënave për të dhënat e treguesit?
- Metoda e llogaritjes
- Periodiciteti i matjes
- Njësia matëse
- Mënyra e mbledhjes së të dhënave
- Niveli i disponueshëm ndarjes
- Kufizimet e të dhënave që disponohen
- Shpërndarja e informacionit së bashku me aksesin në të dhënat më të fundit dhe historike.
- Në mungesë të të dhënave historike, të dhënat bazë duhet të nxirren..

Shënim: Një ose më shumë tregues kombëtarë mund të nevojiten për të adresuar një objektiv të rënë dakord në nivel kombëtar. Një tregues kombëtar mund të adresojë më shumë se një tregues të OZHQ. Manuali elektronik i OKB-së për treguesit e OZHQ ofron një referencë gjithëpërfshirëse por të drejtpërdrejtë që fokusohet në aspektet kyçe që janë thelbësore për matjen e treguesve, duke përfshirë konceptet, përkufizimet, burimet dhe llogaritjet.

Kuadri i indikatorëve të auditimit

Siç njihet në dokumentin e rezultateve të OZHQ, Transforming Our Eorld, “do të nevojiten të dhëna cilësore, të arritshme, në kohë dhe të besueshme, të ndara për të ndihmuar në matjen e progresit. Të dhëna të tilla janë çelësi i vendimmarrjes.” Prandaj, një auditues i OZHQ duhet të auditojë dhe të ofrojë një nivel sigurie për kuadrin kombëtar të treguesve, veçanërisht në rastet kur SAI nuk është angazhuar si palë interesi gjatë hartimit të kuadrit të indikatorëve. Ky auditim mund të kryhet si një angazhim i pavarur ose si pjesë e auditimit të zbatimit të OZHQ-ve. Auditimet që përfshijnë kontrollet e mëposhtme mund të ndihmojnë në matjen e qëndrueshmërisë së kuadrit të indikatorëve .

- A adresojnë treguesit kombëtarë të identifikuar plotësisht objektivin/objektivat e OZHQ?
- A është i përshtatshëm përdorimi dhe interpretimi i indikatorëve për përcaktimin e rezultatit në nivel kombëtar dhe nënkombëtar?
- A janë të besueshme burimet e të dhënave?
- A është e saktë metoda e llogaritjes?
- A është e përshtatshme metoda e mbledhjes, përfshirë dhe periodicitetin e matjes?
- A janë të disponueshme nivelet e kërkuara të ndarjes së të dhënave?
- A janë të pranueshme kufizimet?
- A është e disponueshme vlera bazë? Nëse jo, a i dhënë qeveria përparësi duke vendosur një afat të arsyeshëm kohor?

Si mund të ndihmojnë të dhënat e indikatorëve një auditues të OZHQ?

Të dhënat e treguesve me cilësi të arsyeshme mund të jenë të dobishme për një auditues tq OZHQ në faza të ndryshme të auditimit.

- **Përzgjedhja e temave të auditimit** | Të dhënat e indikatorëve mund të përdoren për t’iu përgjigjur një ose më shumë pyetjeve në procesin e përzgjedhjes së auditimit të OZHQ. Për shembull, disponueshmëria apo mosdisponueshmëria e indikatorit mund të ndihmojë në matjen e auditueshmërisë së një objekti kombëtar. Vlera bazë e indikatorit paraqet rëndësinë e një teme. Vlerat bazë të një indikatorit mund gjithashtu të ndihmojnë në priorizimin e temave. Për shembull, kur një vend ka nivel shumë të ulët varfërie, nivel shumë të ulët të analfabetizimit dhe goditje të larta prej fatkeqësive, një auditues i OZHQ mund të zgjedhë të auditojë objektivin 13.1 mbi objektivin e auditimit 1.1 dhe 4.1. Progresi i bërë nga vendi, i matur nga ndryshimi i vlerës së indikatorit, mund të tregojë nëse është koha e duhur për të audituar një objektiv kombëtar specifik.
- **Planifikimi i çështjes së përzgjedhur të auditimit** | Të dhënat e indikatorit mund të përdoren për të zgjedhur fushat e fokusit në lëndën, për të identifikuar palët e interesuara, për të përgatitur pyetjet përkatëse të auditimit dhe për të zgjedhur kampionet për auditim. Për shembull, metodologjia e mbledhjes së të dhënave dhe e llogaritjes së vlerës së

indikadorit, ndihmon në identifikimin e palëve kryesore të interesit. Të dhënat e indikatorit gjithashtu mund të përdoren për të zgjedhur zonat e fokusit (grupe specifike) ose kampione (rajoni gjeografik ose kategoritë e personave që preken).

- **Kryerja e auditimit** | Të dhënat e indikatorit mund të përdoren si evidencë auditimi kur janë cilësore. Për më tepër, kuadri i indikatorëve mund të ndihmojë gjithashtu për të përcaktuar nëse dikush ka mbetur pas. Ai gjithashtu ofron një tregues nëse programet dhe projektet e iniciuara nga qeveria janë gjithëpërfshirëse mjaftueshëm për të adresuar të gjitha aspektet e çështjes për të arritur objektivin.
- **Raportimi** | Të dhënat e indikatorit, në formën e tyre të thjeshtë ose të përbërë, mund të përdoren për krahasimin e performancës sipas dimensioneve gjatë raportimit. Kjo do të ndihmonte në komunikimin më efektiv të konkluzioneve të auditimit tek palët përkatëse të interesit.
- **Ndjekja** | Indikatorit i OZHQ ndihmon një auditues të OZHQ të kuptojë se ku kërkohet ndjekja, duke treguar, për shembull, nëse auditimi vijues duhet të fokusohet në rajone specifike gjeografike, grupe vendase, gjini, etj.

Çfarë mund të bëjë një auditues i OZHQ nëse nuk disponohet një kuadër të fortë indikatorësh?

Në shumë raste, një auditues i OZHQ mund të përballë me një situatë të mungesës një kuadri të fortë të indikatorëve me një ose më shumë prej dobësitë e mëposhtme

- indikatorët kanë fushë të ngushtë shtrirjeje
- frekuenca e matjes është e ulët;
- burimet e të dhënave nuk janë të vërtetuara mirë
- mungesa e të dhënave të ndara;
- indikatorët bazohen në inpute ose procese dhe jo në rezultate; dhe
- kuadri nuk është fleksibël dhe nuk lejon ndryshime në afat të gjatë.

Në raste të tilla, një auditues i OZHQ-ve mund t'i adresojë këto mangësi duke ndërmarrë një ose më shumë nga strategjitë e mëposhtme. Procesi i mbledhjes së të dhënave shpjegohet në detaje në seksionin 'Mjetet dhe Teknikat' të këtij kapitulli.

Ne mund të përdorim **përfaqësues të të dhënave** kur objektivi është shumë i gjerë ose kur mungojnë të dhënat. Kjo qasje mund të zbatohet nga një auditues i OZHQ me ndihmën e një eksperti të çështjes, kudo që është e nevojshme. Për shembull, për të matur sundimin e ligjit dhe aksesin në drejtësi, duhet të maten disa aspekte, duke përfshirë kapacitetin për të korrigjuar krimin, besimin e qytetarëve te policia dhe sistemet gjyqësore dhe shkallët e dëmshpërblimit. Një tregues për hetimin dhe dënimin e krimeve me bazë gjinore është një shembull i një përafrimi të mundshëm për trajtimin e grupeve vulnerabël dhe aksesin në drejtësi në përgjithësi.

Përdorimi **i të dhënave alternative** nga burime jo tradicionale të të dhënave mund të eksplorohej nga një auditues i OZHQ. Burime të tilla jo-tradicionale të të dhënave përfshijnë partneritetet globale për zhvillim të qëndrueshëm, akademinë dhe kërkimin shkencor, Organizata e shoqërisë civile, donatorë/fondacione, media dhe media sociale. Të dhënat mund të analizohen më tej duke përdorur teknika të tilla si kërkimi, nxjerrja e tekstit dhe analiza e ndjenjave, ndër të tjera. Le të shohim një aplikim praktik përmes shembullit në kutizën portokalli .

Për shembull, le të shqyrtojmë indikatorin e mëposhtëm në lidhje me auditimin e eleminimit të dhunës nga partneri intim.

Përqindja e grave dhe vajzave partnere të moshës 15 vjeç e lart, që i janë nënshtruar dhunës fizike, seksuale ose psikologjike nga një partner aktual ose ish-partner në 12 muajt e mëparshëm, sipas formës së dhunës dhe moshës.

Manuali elektronik mbi indikatorët e OZHQ nga OKB-ja sugjeron burimet e mëposhtme të të dhënave dhe metodën e mbledhjes për këtë indikator.

“Burimi kryesor i të dhënave për këtë indikator janë anketat e specializuara kombëtare të dedikuara për matjen e dhunës ndaj grave dhe anketat ndërkombëtare të familjeve që përfshijnë një modul mbi përvojën e dhunës nga gratë, si Anketa Demografike dhe Shëndetësore . Për informacion të mëtejshëm mbi burimet e të dhënave dhe metodat e mbledhjes, shih: Udhëzimet e OKB-së për prodhimin e statistikave mbi dhunën kundër grave – Anketa Statistike (OKB, 2014). Moduli duhet të administrohet për të gjitha gratë partnere ndonjëherë dhe jo vetëm për gratë partnere aktualisht.

Duhet të theksohet se, megjithatë, të dhënat administrative nga shëndetësia, policia, gjykatat, drejtësia dhe shërbimet sociale etj., të përdorura nga të mbijetuarit e dhunës, mund të japin informacion të vlefshëm për përdorimin e shërbimit, këto të dhëna të incidencës janë të pamjaftueshme për të prodhuar të dhëna për prevalencën.”

Udhëzimi i mësipërm ndihmon një auditues të OZHQ të kuptojë kriteret e mundshme të auditimit (Udhëzimet e OKB-së për Prodhimin e Statistikave mbi Dhunën ndaj Grave – Anketa Statistike (OKB, 2014)) për vlerësimin e burimeve të të dhënave dhe metodës së mbledhjes së të dhënave. Udhëzimi sugjeron gjithashtu një grup të mundshëm burimesh alternative (të dhëna administrative nga shëndetësia, policia, gjykatat, drejtësia dhe shërbimet sociale) që mund të përdoren në mungesë të një metodologjie të detajuar të mbledhjes së të dhënave dhe përshkruan kufizimet e tyre.

Prandaj, një auditues i OZHQ, në mungesë të një kuadri të fortë të indikatorëve dhe/ose vlerave bazë, mund të mbështetet në burime të tjera të dhënash. Ato mund të përfshijnë të dhëna administrative nga subjektet përkatëse të audituara, lajme, artikuj, media sociale, etj.

A janë të dobishme të dhënat administrative?

Komisioni Ekonomik i Kombeve të Bashkuara për Evropën i përkufizon burimet administrative të të dhënave si "mbajtje të të dhënave që përmbajnë informacione të cilat nuk mblidhen kryesisht për qëllime"⁴⁹ Byroja e Regjistrimit të Shteteve të Bashkuara shpjegon të dhënat administrative si të dhëna të mbledhura dhe të mbajtura nga agjencitë me qëllim të administrimit të programeve dhe ofrimit të shërbimeve për publikun.⁵⁰ Ne i referohemi të dhënave administrative si të dhëna që qeveria i disponon dhe i përdor për hartimin e politikave dhe strategjive, zbatimin e programeve, monitorimin e zbatimit dhe marrjen e vendimeve administrative dhe menaxheriale. Ne sugjerojmë që një auditues të konsiderojë dhënat e mëposhtme, sipas nevojës dhe kur është e nevojshme:

- të dhënat gjeohapësinore me hartëzimin e inventarit të infrastrukturës;;
- regjistri civil dhe statistikat;
- të dhëna/regjistra nga mekanizmat e ofrimit të shërbimeve qytetare nga ministritë/departamentet përkatëse si mirëqenia, policia, shërbimi social, shëndetësia, arsimi, qeverisja vendore; dhe imazhe satelitore të variablave mjedisore si biodiversiteti, cilësia e ajrit, burimet ujore, pyjet dhe përdorimi i tokës.

Një auditues i OZHQ mund ta shohë të nevojshme të jetë i pajisur për të trajtuar një sërë të dhënash administrative. Kjo është për shkak se të dhënat administrative mund të jenë të disponueshme në formën e dokumenteve, fletëve të përgjithshme ose bazave të të dhënave të mëdha të strukturuara.

Si të integrojmë të dhënat?

Integrimi i të dhënave është procesi i kombinimit të të dhënave nga burime të ndryshme dhe sigurimit të një panorame të unifikuar. Për të arritur në një panoramë të unifikuar, një audituesi të OZHQ mund t'i duhet të identifikojë lidhjet e të dhënave midis grupeve të të dhënave të marra nga burime të ndryshme dhe të heqë dublikatat ose mospërputhjet. Kur të dhënat grumbullohen, lidhja e të dhënave bazohet në dimensionin e grumbullimit (niveli i qeverisjes, gjinia, diapazoni i moshës, etj.). Kur niveli i të dhënave është shumë i fraksionuar lidhjet e të dhënave zakonisht bazohen në të dhëna identifikuese referente/unike (si numri i identifikimit të qytetarit, numri i regjistrimit të automjetit, numri i aplikimit, etj.). Është e rëndësishme të kesh akses në informacione të tilla referuese për të pasur një pamje të unifikuar. Kjo pikëpamje e unifikuar ndihmon në kuptimin dhe vlerësimin e koherencës. Megjithatë, një auditues i OZHQ duhet t'i trajtojë këto të dhëna me kujdes, pasi janë të dhëna private. Prandaj,

49

<https://ec.europa.eu/eurostat/cros/system/files/Usage%20of%20Administrative%20Data%20Sources%20for%20Statistical%20Purposes.pdf>

50 <https://www.census.gov/about/ehat/admin-data.html>

një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë të investojë në kuptimin dhe sigurimin e privatësisë dhe mbrojtjes së të dhënave. Për më tepër, një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë gjithashtu të kodojë të dhënat, veçanërisht informacionin personal të identifikueshëm. Këto parime trajtohen në detaje në seksionet vijuese.

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund të përdorë numrin e regjistrimit të qytetarit si variabël identifikues unik për lidhjen dhe integrimin e të dhënave administrative nga spitali dhe policia

Mjetet dhe Teknikat për analizën e të dhënave

Siç u diskutua në seksionet e mëparshme të kapitullit, një auditues i OZHQ mund t'i duhet të merret me të dhëna, të cilat përgjithësisht janë të shumëllojshme dhe me shpejtësi të ulët. Megjithatë, vëllimi i të dhënave do të ndryshonte nga vendi në vend. Pra, ne rekomandojmë që SAI-t të kenë parasysh varietetin dhe karakteristikat e vëllimit të të dhënave kur vendosin për përshtatshmërinë e çdo mjeti ose teknike. Ne kemi përgatitur një listë të teknikave dhe mjeteve që mund të jenë të dobishme gjatë fazave të ndryshme të auditimit. Ne fillojmë me ofrimin e një harte të teknikave që mund të përdoren në faza të ndryshme të procesit të auditimit. Më pas vazhdojmë me një përshkrim të shkurtër të teknikës dhe zbatueshmërisë së saj. Së fundi, ne kemi ofruar mjete të mundshme, duke përfshirë mjetet me kod të hapur, të cilat mund të përdoren për secilën teknikë.

Metodat sasiore, duke përfshirë anketat, pyetësorët, sondazhet, rishikimin e dokumenteve, kërkimin e bazave të të dhënave, mund të përdoren për të matur thellësinë dhe gjerësinë e çdo nisme. Ndikimi i iniciativës mund të matet duke aplikuar metodën para dhe pas nismës. Saktësia e rezultateve varet nga sa mirë kampioni përfaqëson popullatën dhe sa mirë janë hartuar pyetjet. Megjithatë, metodat sasiore nuk ofrojnë një pasqyrë të kontekstit.

Metodat cilësore, duke përfshirë vëzhgimin, intervistat cilësore, studimet e rasteve dhe fokus grupet, ndihmojnë në matjen e rezultateve dhe rezultateve jomateriale. Ato ndihmojnë në të kuptuarit e shtimit të vlerës, kënaqësinë e nevojave dhe identifikimin e boshllëqeve për të përmirësuar performancën. Procesi i studimit cilësor përfshin gjithashtu ekzaminimin dhe krahasimin e modeleve, identifikimin e temave, grumbullimin e të dhënave të ngjashme dhe më pas reduktimin e tyre në përfundime në gjetje që kanë kuptim. Të dhënat cilësore ndihmojnë për të kuptuar jo vetëm “çfarë” po dhe “pse”. Megjithatë, metodat cilësore janë subjektive, kërkojnë kohë dhe ndonjëherë të vështira për t'u interpretuar.

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund të përdorë metoda sasiore (anketime, sondazhe, analiza dytësore të bazave të të dhënave administrative) për të matur vlerën e treguesit. Megjithatë, audituesi mund të përdorë analiza cilësore (intervista, fokus grupe, etj.), veçanërisht në mungesë të të dhënave të grimcuara/të zbërthyera, për të kuptuar pse një iniciativë e qeverisë ishte apo jo efektive. Metoda cilësore mund të përdoret gjithashtu për të vlerësuar përshtatshmërinë e metodologjisë së përdorur nga vendi për të matur progresin.

Për të përdorur analizën sasiore ose cilësore, një auditues i OZHQ duhet të njohë disa nga teknikat që diskutohen në seksionet e mëposhtme. Një listë e shkurtër e teknikave është dhënë në Figurën 2

Figure 2 | Teknikat e analizë së të dhënave të aplikueshme gjatë auditimit të implementimit të OZHQ

Përzgjedhja e objektivave	Plani i autimit
Mbledhja e të dhënave	Mbledhja e të dhënave
Ponderimi i pikëve	Të dhënat GIS ²
-	Grumbullimi
Kryerja e auditimit	Raportimi i Auditimit
Mbledhja e të dhënave	Unifikimi i të dhënave
Grumbullimi	Ekstrapolimi
Analiza e faktorëve	Të dhënat GIS

Si të kryhet mbledhja e të dhënave?

Mbledhja e të dhënave është një teknikë e rëndësishme, veçanërisht në kohët kur të dhënat e ndara mund të mos jenë të disponueshme. Të dhënat e mbledhura mund të përdoren për cilindo nga proceset e auditimit, duke përfshirë përzgjedhjen e auditimit, planifikimin e auditimit, për vlerësim gjatë kryerjes së auditimit dhe si evidencë. Të dhënat mund të mblidhen manualisht ose përmes programeve (të dizajnuara për të mbledhur të dhëna specifike të disponueshme publikisht). Le të shohim të dyja aktivitetet.

² Geographic Information System

Si mund të kryej mbledhjen manuale duke nëpërmjet një aplikacioni?

Aplikacionet për mbledhjen e të dhënave lehtësojnë mbledhjen e të dhënave në zona të largëta gjeografike pa lidhje interneti. Ato mund të dizajnohen në shumë gjuhë dhe mbështesin një sërë elementesh të dhënash (Figura 3 i referohet). Ato ofrojnë gjithashtu mundësinë për të kapërcyer elementët bazuar në kushte specifike logjike. Elementet mund të renditen në grupe. Mund të ketë një grup elementësh të vendosur brenda një grupi. Mund të ketë edhe elementë të grupit të përsëritur, ku numri i grupeve nuk dihet më parë dhe ndryshon sipas rastit. Për shembull, kapja e emrit, gjinisë dhe moshës së të gjithë anëtarëve të familjes së një familjeje me të ardhura të ulëta.

Figura 3| Elementet tipike të të dhënave në një model të mbledhjes së të dhënave

Elementet tipike të të dhënave në një komplet të mbledhjes së të dhënave

- Fushat e të dhënave me lloje të ndryshme të dhënash (si numra të plotë, dhjetorë, varg, tekst, datë, orë)
 - Pyetje me shumë zgjedhje ku një ose më shumë opsione mund të zgjidhen si përgjigje
 - Pyetje me shumë zgjedhje dhe opsioni ‘Tjetër’
 - Renditja e zgjedhjeve
 - Kapja e gjeo-pikës ose gjeo-gjurmës
 - Kapja e datës dhe vulës kohore të mbledhjes së të dhënave
 - Kapja e nënshkrimit
 - Ngarkimi i skedarëve audio, imazhe, video ose të tjera
 - Fushat e të dhënave të llogaritura automatikisht bazuar në përgjigjet e pyetjeve të tjera (bazuar në të dhëna të brendshme ose të jashtme)
 - Zgjedhjet dinamike bazuar në vlefshmërinë e të dhënave kryesore
 - Të dhënat kryesore qëndrojnë brenda OIOS (Për shembull, ID e përdoruesit të OIOS)
 - Të dhënat kryesore nga të dhënat e jashtme (csv ose Excel)
 - Zgjedhje me kaskadë. Për shembull, zgjedhja e një qyteti duke zgjedhur një shtet, më pas një shtet (bazuar në vendin e zgjedhur), më pas një qytet (bazuar në shtetin e zgjedhur)
 - Dokumentacion mbështetës (skedarë në formate të ndryshme, ose referenca dhe lidhje me skedarë të tjerë)

Si mund të të realizoj ekstraktimin të dhënave të uebit?

Web Scraping është teknika e nxjerrjes së sasive të mëdha të të dhënave nga interneti. Të dhënat që nxirren më pas ruhen në nivel lokal në formën e skedarëve të shumtë ose në një bazë të dhënash. Ne rekomandojmë që vetëm të dhënat e disponueshme publikisht (jo të dhëna pronësore) të të pastrohen. Ne aplikacionet që bëjnë seleksionimin dhe ekstraktimin e informacioneve të marra nga web janë në gjendje të mbledhin automatikisht lloje të ndryshme të të dhënave nga çdo faqe interneti. Kjo teknikë përdoret për të mbledhur të dhëna që kanë shpejtësi më të lartë, si të dhënat e prokurimit dhe mediat sociale, ndër të tjera. Është e rëndësishme të kuptohet se zvarritësit e uebit mund të duhet të operohen me kalimin e kohës, në mënyrë që të mblidhen të dhëna të konsiderueshme.

Mjetet i sugjeruar: Programimi në Python, Julia (free)

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund ta shohë të dobishme të përgatisë një anketë (në mungesë të një mekanizmi të tillë nga qeveria). Një auditues i OZHQ mund të përgatisë gjithashtu një anketë për të matur gatishmërinë e stafit të policisë dhe spitaleve për të trajtuar çështjet në lidhje me IPV. Kjo do të ndihmonte në vlerësimin e përshtatshmërisë dhe efektivitetit të çdo aktiviteti ,të ngritjes së kapaciteteve apo sensibilizimit të ndërmarrë nga qeveria.

Në mënyrë të ngjashme qeveriamund të masë ndjeshmërinë e qytetarëve pas implementimit të një programi. Një auditues i OZHQ mundet që të përdorë ndonjë program për të mundësuar mbledhjen e të dhënave nëpërmjet përdorimit të hashtag në Twitter. Të dhënat e mbledhura në këtë mënyrë mund t'i nënshtrohen analizave të mëtejshme.

Si të përdorimin analizën e korrelacionit ?

Analiza e korrelacionit është e rëndësishme kur përcaktohet varësia statistikore e një ndryshoreje mbi një tjetër. Është një teknikë e dobishme që një auditues i OZHQ ta përdorë kur konkludohet mbi kontributin e iniciativave të qeverisë drejt arritjes së objektivit të Zhvillimit të Qëndrueshëm. Megjithatë, është e rëndësishme të kuptohet se varësia statistikore nuk do të thotë domosdoshmërisht një marrëdhënie shkak-pasojë. Prandaj është thelbësore të kombinohet ekspertiza minimale e lëndës së bashku me këtë teknikë statistikore për të vlerësuar varësinë. Dy nga teknikat e sugjeruara për korrelacionin me shumë variante, grupimin dhe analizën e faktorëve paraqiten më poshtë.

Kur duhet të përdor grupimin e korrelacionit?

Grumbullimi i korrelacionit i referohet teknikës që ndan popullsinë ose pikat e të dhënave në një numër grupesh. Pikat e të dhënave në të njëjtat grupe janë më të ngjashme me pikat e tjera të të dhënave në të njëjtin grup dhe të ndryshme me pikat e të dhënave në grupet e tjera. Kjo teknikë mund të përdoret për të përcaktuar modele dhe për të identifikuar pikat e jashtme. Teknika mund të përdoret gjithashtu për të identifikuar faktorët dhe pikat e të dhënave që ndikojnë në formimin e grupeve dhe për të ndarë popullatën në grupe homogjene të cilat më pas mund të merren si kampion.

Mjetet e sugjeruara: Programim në R, Python (burim i hapur), Tableau (Licencë)

Për shembull, gjatë auditimit të eleminimit të dhunës nga partneri intim, një auditues i OZHQ mund ta shohë të dobishme të kryejë grupimin e bazuar në të dhëna që lidhen me një ose më shumë parametra, si natyra e dhunës, shpeshhtësia e dhunës dhe ashpërsia e dhunës, statusi social dhe financiar.

Kur duhet të përdor analizën e faktorëve?

Një auditues i OZHQ mund të merret me një numër të madh variablash të dhënash për të kuptuar varësitë dhe marrëdhëniet. Analiza e faktorëve është një mjet i dobishëm për hetimin e marrëdhënieve të variablave për koncepte komplekse. Një auditues i OZHQ mund të hetojë koncepte që nuk maten drejtpërdrejt. Kjo është veçanërisht e dobishme në rastin e një numri të madh variablash. Merrni parasysh ilustrimin e analizës së faktorëve në një grup të dhënash që përfshin gjashtë variabla, ku variablat janë bashkuar ose ndarë në dy faktorë..

	Statusi Socio ekonomik i individit	Statusi socio-ekonomik i një lagje
Të ardhurat	I lartë	Mesatare
Arsimimi	I lartë	I ulët
Profesioni	I lartë	I ulët
Vlera e pasurisë	Mesatare	I lartë
Numri i qëndrave tregtare në lagje	I ulët	I lartë
Numri i krimeve të dhunës në lagje	I ulët	I lartë

Në rastin e mësipërm, grupi i variablave mund të ndahet në dy faktorë. Statusi socio-ekonomik i një individi përfshin variabla të të ardhurave, arsimit dhe profesionit. Statusi socio-ekonomik i një lagjeje përfshin variabla që ofrojnë një masë të vlerës së pronës, numrin e qendrave tregtare në lagje dhe numrin e krimeve të dhunshme në lagje. Një auditues i OZHQ mund të ketë nevojë të përfshijë një ekspert të çështjes për të marrë vendimet përfundimtare. Për shembull, ndryshorja e vlerës së pronës, pavarësisht se ka një korrelacion mesatar të madhësisë së efektit me statusin socio-ekonomik të një individi, është më i përshtatshëm për t'u bashkuar nën statusin socio-ekonomik të një lagjeje.

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund të marrë grupin e mëposhtëm të faktorëve të variablave si rezultat i analizës së faktorëve:

- a. Statusi socio-ekonomik i viktimës;
- b. Statusi socio-ekonomik i autorit;
- c. Statusi socio-ekonomik i një lagjeje ose;
- d. Punësimi i viktimës;
- e. Faktori kulturor;
- f. Faktor tjetërsimi.

A mund t'i përgjithësoj gjetjet e mia?

Përgjithësimi statistikor përfshin nxjerrjen e rezultateve nga një kampion dhe zbatimin e tij në nivel popullore. Në kontekstin e auditimeve të OZHQ-ve, një auditues mund të ketë nevojë të përgjithësojë rezultatet e mostrës për popullatën e interesit. Kërkesa themelore për përgjithësim është që kampioni duhet të përcaktohet në mënyrë statistikore. Variabla e saktë që do të përgjithësohet duhet të identifikohet paraprakisht. Audituesi i mund t'i gjejë dy lloje vlerësimesh të dobishme, domethënë vlerësimin e:

- përqindjes së gabimeve; devijimeve ose mospërputhshmërisë; dhe
- mesatarja ose totali i një variabli (veçanërisht të dhënat e treguesit).

Metodat e përdorura për të përcaktuar madhësitë adekuate të mostrës për dy llojet e mësipërme të vlerësuesve janë të ndryshme. Metodat e përdorura për përcaktimin e madhësisë dhe vlerësimit të kampionit marrin parasysh shkallën e ndryshueshmërisë/heterogjenitetit në popullatë.

Si i projektoj prirjet?

Projeksioni i trendit është një metodë klasike e parashikimit e cila merret me lëvizjen e variablave me kalimin e kohës. Një teknikë e thjeshtë parashikimi është ekstrapolimi i trendit, i cili përfshin përdorimin e një tendence historike dhe shtrirjen e tij në të ardhmen. Një audituesi te OZHQ mund t'i nevojitet të zhvillojë një kuptim të kësaj teknike në mënyrë që të konkludojë mbi mundësinë e arritjes së objektivit brenda afatit të caktuar. Kjo metodë kërkon të dhëna të serive kohore, domethënë një seri pikash të dhënash të indeksuara sipas rendit kohor. Analiza e trendit mund të përdoret gjithashtu për të matur progresin në arritjen e objektivit të rënë dakord në nivel kombëtar. Projeksioni i prirjes mund të bazohet në metoda sasiore duke përdorur të dhëna të kaluara, ose në metoda cilësore, duke përdorur anketa dhe sondazhe, ndër të tjera. Në rastin e projeksioneve sasiore, mund të përdoret teknika statistikore e regresionit. Një auditues i OZHQ mund të përdorë teknika të regresionit të thjeshtë, linear ose kompleks për të projektuar tendencat.

Mjetet e sugjeruara: Programim në R, Python (Open source), Excel

Si mund ta kryej unifikimin e të dhënave?

Unifikimi i të dhënave është një proces i kombinimit të grupeve të shumëllojshme të të dhënave dhe përgatitjes së tyre për analizë duke i përshtatur, hequr dublikatat dhe pastrimin e të dhënave. Prandaj, të kuptuarit e grupeve të të dhënave dhe lidhjeve të tyre bëhet një faktor kritik për të kryer unifikimin e të dhënave. Ndërsa integrimi i të dhënave i referohet kombinimit të bazave të të dhënave të shumta në një depo të dhënash, unifikimi i të dhënave mund të bëhet me struktura më të thjeshta të të dhënave, siç janë grupet e të dhënave. Ky koncept bëhet i rëndësishëm në kontekstin e koherencës vertikale dhe horizontale, si më poshtë:

- Unifikimi për **koherencë vertikale** përfshin unifikimin e të dhënave në nivele të ndryshme të qeverisjes, të tilla si qeveritë lokale, provinciale dhe kombëtare.
- Unifikimi për **koherencën horizontale** përfshin unifikimin e të dhënave nëpër sektorë, agjenci dhe kohë..

Një proces unifikimi përfshin marrjen, pastrimin, transformimin, kombinimin, konsolidimin (eliminimin e dublikatave dhe informacionit të tepërt), klasifikimin (nëse është e nevojshme) dhe eksportimin e të dhënave.

Mjetet e sugjeruara: Excel, Access, IDEA, Postgresql

Si mund të përdor të dhënat GIS?

Të dhënat e referuara gjeografike i referohen informacionit specifik për vendndodhjen dhe janë të një rëndësie të veçantë për një auditues të OZHQ. Të dhënat GIS përfshijnë informacione hapësinore si gjeo-pika, gjeo-gjurmë ose gjeo-forma. Gjeo-pika i referohet një vendndodhjeje specifike dhe gjeo-gjurma i referohet një shtegu midis dy gjeo-pikave. Kur gjeo-gjurmë është një lak i mbyllur, ai rezulton në gjeo-forma. Të dhënat GIS mund të përdoren për vlerësimin e rrezikut, marrjen e mostrave, kuptimin e varësive gjatë përgatitjes së konkluzioneve të auditimit dhe raportimit.

Për shembull, gjatë auditimit të EIPV, një auditues i OZHQ mund të përdorë të dhënat GIS për :

- a. analizën e të dhënave të incidencës mbi kufijtë administrativë ose rajonin gjeografik për të identifikuar modelet;
- b. analizimin e aksesit në shërbime të tilla si stacionet e policisë, shërbimet spitalore në rast incidenti për të vlerësuar mbrojtjen duke përdorur gjeo-gjurmë; dhe
- c. raportimin e progresit të arritjes së objektivit mbi kufijtë administrativë për krahasim

A ka konsiderata të tjera institucionale?

Përveç trajtimit të të dhënave, teknikave dhe mjeteve, një SAI mund të konsiderojë prezantimin e kornizës së kërkuar të politikave dhe ndërtimin e kapaciteteve për të kryer analiza të të dhënave.

Çfarë politikash duhet të zbatohet?

Më poshtë janë fushat që duhen trajtuar për sa i përket kuadrit të politikave të një SAI. Megjithatë këto janë fusha të përgjithshme shqetësuese, ato fitojnë një rëndësi të veçantë në kontekstin e një auditimi të zbatimit të OZHQ-ve.

Anonimizimi i të dhënave është një lloj sanizimi i të dhënave me qëllim të mbrojtjes së privatësisë së qytetarëve. Ajo arrihet duke enkriptuar ose duke hequr çdo informacion të identifikuar personalisht nga grupet e të dhënave. Kjo siguron që njerëzit me të cilët lidhen të dhënat të mbeten anonimë.

Mbrojtja e të dhënave mbron të dhënat nga kompromisi, korrupsioni ose humbja. Kjo bëhet e rëndësishme kur gjithnjë e më shumë të dhëna krijohen dhe ruhen si pjesë e auditimeve të OZHQ. Arrihet nga menaxhimi i të dhënave (kontrollet e aksesit dhe protokollet) dhe menaxhimi i ciklit jetësor të të dhënave (backup dhe rikuperimi nga fatkeqësia)

Politikat e arkivimit të të dhënave duhet të rishikohen në kontekstin e OZHQ-ve, pasi auditimi i shumë objektivave mund të jetë një vazhdimësi. Progresi i bërë nga një vend në arritjen e një objektiv mund të rishikohet në një periodicitet të caktuar gjatë një periudhe kohe. Më tej, politika e arkivimit të të dhënave duhet të lehtësojë gjithashtu auditimet vijuese (qoftë rekomandime auditimi ose ri-auditime) për të matur ndikimet dhe ndikimet afatgjata në korrigjimet e kursit.

Cilat janë kompetencat e nevojshme për analizën e të dhënave?

Shkathësia bazë për analizën e të dhënave përfshin kuptimin e të dhënave. Një grup auditimi i OZHQ mund ta shohë të dobishme që të ketë një analist të të dhënave në ekip për të kryer analiza dhe për të krijuar vizualizime. SAI-t mund të dëshirojnë të investojnë në kompetencat e mëposhtme për të pasur një bazë të fortë për analizën e të dhënave.

Intuita e të dhënave: Aftësia për të kuptuar në mënyrë intuitive të dhëna të strukturuar dhe të pastruar.

Mbledhja dhe përpunimi i të dhënave: Aftësia për të projektuar mekanizmat e mbledhjes ose grumbullimit dhe parapërpunimit si pastrimi, grupimi, filtrimi (nëse dhe kur është e nevojshme).

Analiza statistikore dhe interpretimi i të dhënave: Aftësia për të kryer analiza (me një ose shumë variabël) dhe për të interpretuar rezultatet e analizës për të gjetur varësitë, marrëdhëniet (shkak-pasojë) ose tendencat.

Paraqitja e të dhënave (raportimi dhe vizualizimi): Aftësia për të zgjedhur metodën e duhur për të raportuar informacionin dhe për të përgatitur vizualizimet.

Njohja e mjeteve: Excel, IDEA

Disa nga kompetencat e avancuara mund të përfshijnë sa vijon.

Marrja dhe mirëmbajtja e të dhënave: Aftësia për të mbledhur bazat e të dhënave, për t'i rivendosur ato në nivel lokal dhe për të menaxhuar aksesin e të dhënave.

Pyetja: Dizajnimi i pyetjeve të bazës së të dhënave për nxjerrjen e të dhënave nga bazat e të dhënave të strukturuar.

Programimi: Zhvillimi i algoritmeve për të zgjidhur kërkesat e analizës së të dhënave.

Përveç listës së aftësive bazë, një SAI mund ta shohë gjithashtu të vlefshme të investojë në mësimin e makinerive dhe aftësitë e AI me një strategji afatgjatë në mendje.

IDI Modeli i Auditimit të Objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm (ISAM)

Aspekte specifike	Te avancuara	Integrimi i të dhënave (Të dhëna komplekse në lidhje me procesin e qeverisë nga burime të ndryshme)	Kompetenca për auditimin e IS Politikat për arkivimin e të dhënave	Mjetet GIS PProjektimi Ekstrapolimi Analiza e Korrelacionit
		Ndarja e të dhënave Disponibiliteti i të dhënave	Privatësia dhe mbrojtja e të dhënave Kompetenca për analizën e bazës	Unifikimi i të dhënave Mbledhja e të dhënave
	Te thjeshta	Integriteti i të dhënave Menaxhimi i të dhënave	Kompetencat Profesionale Infrastruktura Konfigurimi organizativ Qasja në të dhëna	Mësimi i makinerisë Vizualizimi i të dhënave Marrja e mostrave Vlerësimi i rrezikut Mjetet e analizës së të dhënave
Aspekte të përgjithshme		Të dhënat	Institutional (SAI)	Mjetet (teknikat)